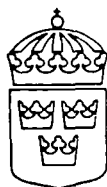

Riksdagens protokoll

1986/87:90

Protokoll
1986/87:90

19 mars 1987

Debatter m. m.

Torsdagen den 19 mars

Anmälan om ny utskottsordförande	5
Utökning av antalet suppleanter i skatteutskottet m. m.	5
Meddelande om fyllnadsväl	5
Hälsa- och sjukvården	9
Arbetsmiljöfrågor	22
Svar på frågor	
1986/87:431 av Sten Andersson i Malmö (m) om handelshinder i Norden	34
1986/87:441 av Berith Eriksson (vpk) om fruktimporten från Chile	35
1986/87:425 av Ingrid Andersson (s) om den engelska examensbenämningen på den nya sjuksköterskeutbildningen	37
1986/87:444 av Rune Rydén (m) om rekryteringen av högskolelektorer	38
1986/87:445 av Rune Rydén (m) om presentationen för riksdagen av vissa propositioner	39
1986/87:400 av Lars-Ove Hagberg (vpk) om rätten till sjukpenning för värnpliktiga	40
1986/87:418 av Daniel Tarschys (fp) om de statliga insatserna mot aids	41
1986/87:424 av Marianne Karlsson (c) om viss ändring i steriliseringslagen	42
1986/87:437 av Sten Andersson i Malmö (m) om åtgärder för att hindra spridning av aids genom prostituerade	43
1986/87:443 av Göte Jonsson (m) om åtgärder för att hindra spridning av aids genom prostituerade	43
1986/87:438 av Hugo Hegeland (m) om aidstest av invandrare	47
1986/87:446 av Daniel Tarschys (fp) om det planerade säkerhetslaboratoriet för aidsforskning	48
1986/87:433 av Alf Wennerfors (m) om uttalande rörande särskilda flickklasser i skolan	49
1986/87:442 av Berith Eriksson (vpk) om innehållet i viss lärobok i litteraturhistoria för gymnasiet	51

1986/87:429 av Jörn Svensson (vpk) om efterlevandeskydd för homosexuella genom det statliga försäkringssystemet	53
1986/87:439 av Hugo Hegeland (m) om etiskt sparande	55
1986/87:406 av Jan Hyttring (c) om åtgärder mot marginaleffekter av förslaget om ungdomsbostadsstöd	57
1986/87:412 av Pär Granstedt (c) om hyreshöjningarna för lokaler i Stockholm	60
1986/87:440 av Pär Granstedt (c) om undantag från byggstoppet för kontors- och industrifastigheter i Stockholms län	63
1986/87:448 av Erling Bager (fp) om ombyggnadsverksamheten	65
1986/87:436 av Kurt Ove Johansson (s) om dokumentation av Kockums civila fartygsproduktion	67
1986/87:434 av Alf Wennerfors (m) om uppdelningen på två departement av statens personalpolitik	68
Arbetsmiljöfrågor (forts. från s. 33)	69
Meddelande om interpellationer	
1986/87:204 av Agne Hansson (c) om åtgärder mot fukt- och mögelskador i byggnader	79
1986/87:205 av Göte Jonsson (m) om ifrågasatt omfördelning av polismanstjänster	80
1986/87:206 av Sten-Ove Sundström (s) om ökad förädling av den norrbottniska basindustrins produkter	80
1986/87:207 av Lars-Ove Hagberg (vpk) om konsumentprisindex och reallöneutvecklingen	81
1986/87:208 av Elver Jonsson (fp) om drogproblemen i trafiken	82
1986/87:209 av Birger Rosqvist (s) om mottagningen av avfall från fartyg	83
Meddelande om frågor	
1986/87:456 av Anne Wibble (fp) om uppskov med realisationsvinstskatt vid försäljning av bostadsrätter	85
1986/87:457 av Hugo Hegeland (m) om användningen av medlen i förnyelsefonderna	85
1986/87:458 av Göte Jonsson (m) om hemvårdsbidraget	86
1986/87:459 av Jan-Erik Wikström (fp) om kyrkofriden	86
1986/87:460 av Alf Svensson (c) om tvångstestning vid befarad aidssmitta	86
1986/87:461 av John Andersson (vpk) om lördagsutdelningen av tidningar	86

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 19 mars

Konstitutionsutskottets betänkanden

1986/87:18 Presstödet	6
1986/87:21 Kommunala frågor	7
1986/87:23 Anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna	7

1986/87:24 Anslag till allmänna val	7	Prot.
1986/87:25 Anslag till datainspektionen	7	1986/87:90
1986/87:26 Stöd till politiska partier	7	
<i>Skatteutskottets betänkande</i>		
1986/87:26 Vissa anslag: finansdepartementet	7	
<i>Lagutskottets betänkanden</i>		
1986/87:13 Arrendatorers rätt att förvärva arrendestället i vissa fall	7	
1986/87:14 Bestämmelserna rörande nykterhet till sjöss	8	
1986/87:15 Lagstiftning beträffande ideella föreningar	8	
1986/87:16 Det allmännas skadeståndsansvar m. m.	8	
<i>Näringsutskottets betänkanden</i>		
1986/87:18 Vissa anslag: utrikesdepartementet	8	
1986/87:19 Vissa anslag till energiändamål, m. m.	8	
1986/87:20 Ädelmetallkontroll	8	
<i>Kulturutskottets betänkande</i>		
1986/87:13 Anslag till museer och utställningar	8	
<i>Socialutskottets betänkanden</i>		
1986/87:16 Anslag till socialstyrelsen m. m.	9	
1986/87:17 Anslag till arbetsmiljö m. m.	9	

bil. 3 till försvarsutskottet
bil. 4 punkt 1 till socialförsäkringsutskottet
punkt 2 till socialutskottet
bil. 5 till trafikutskottet
bil. 6 punkterna 1 och 2 till utbildningsutskottet
i övrigt till kulturutskottet
bil. 7 till jordbruksutskottet
bil. 8 punkt 1 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till socialförsäkringsutskottet
bil. 9 till näringsutskottet
bil. 10 Litt. H till jordbruksutskottet
Litt. E till näringsutskottet
propositionen i övrigt till finansutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1986/87:17 till konstitutionsutskottet

7 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1986/87:A103 till arbetsmarknadsutskottet

1986/87:Bo128–Bo132 till bostadsutskottet

8 § Företogs till avgörande konstitutionsutskottets betänkanden 1986/87:18, 21, 23, 24, 25 och 26, skatteutskottets betänkande 1986/87:26, lagutskottets betänkanden 1986/87:13, 14, 15 och 16, näringsutskottets betänkanden 1986/87:18, 19 och 20 samt kulturutskottets betänkande 1986/87:13 (be-
träffande debatten i dessa ärenden, se prot. 89).

Konstitutionsutskottets betänkande 18

Mom. 2 (anslag till Stöd till dagspressen)

Först biträdades utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 2 av Börje Stensson och Ingela Mårtensson med 53 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 3 av Nils Berndtson. 240 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 1 av Anders Björck m. fl. med 71 röster mot 46 för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 2 av Börje Stensson och Ingela Mårtensson. 193 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 197 röster mot 67 för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 1 av Anders Björck m. fl. 46 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 a och c (lån till dagspressen)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 48 för reservation 4 av Börje Stensson och Ingela Mårtensson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 a (anslag till Stöd till radio- och kassettidningar)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 16 för reservation 5 av Nils Berndtson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 21

Mom. 1 (den fackliga representationen i kommunala nämnder)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 1 av Anders Björck m. fl.

Mom. 4 (vidgning av den kommunala kompetensen)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 17 för reservation 2 av Nils Berndtson.

Mom. 6 (privatisering av kommunal verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 16 för reservation 3 av Nils Berndtson.

Mom. 7 (delning av kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 4 av Anders Björck m. fl.

Mom. 8 (kommunala folkomröstningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (öppna nämndsammanträden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (den kommunala kompetensen i näringspolitiska frågor)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 73 för reservation 7 av Anders Björck m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkanden 23, 24, 25 och 26 samt skatteutskottets betänkande 26

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Lagutskottets betänkande 13

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 19 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion L501 av Jörn Svensson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Lagutskottets betänkande 14

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 15

Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 104 för reservationen av Per-Olof Strindberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Lagutskottets betänkande 16

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 150 för reservationen av Per-Olof Strindberg m. fl.

Näringsutskottets betänkande 18

Punkt 4

Mom. 1 (överföring av medel)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 70 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 3 (insatser för småhusindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 38 för reservation 2 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson.

Punkt 5

Mom. 2 (export av reningsteknik)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 150 för reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 19

Mom. 1 (ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 53 för reservation 1 av Ivar Franzén m. fl.

Mom. 4 (riktlinjer för återställning i Ranstad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 20

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 26 för reservationen av Jörn Svensson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Kulturutskottets betänkande 13

Punkt 7 (anslag till Statens musiksamlingar)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 143 för reservation 1 av Ing-Marie Hansson m. fl.

Punkt 8 (anslag till Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 46 för reservation 2 av Jan-Erik Wikström och Margareta Mörck.

Punkt 10 (anslag till Bidrag till vissa museer, såvitt avser Arbetets museum)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 67 för reservation 3 av Ingrid Sundberg m. fl.

Punkt 12 (anslag till Riksutställningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1986/87:16 om anslag till Socialstyrelsen m. m. (prop. 1986/87:100 delvis) och

1986/87:17 om anslag till arbetsmiljö m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling socialutskottets betänkande 16 om anslag till Socialstyrelsen m. m.

Hälsa- och sjukvården

Anf. 4 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! I det betänkande från socialutskottet som vi nu skall behandla tar utskottet upp en rad olika frågor, och vi har några moderata reservationer fogade till betänkandet. Jag ber att inledningsvis få yrka bifall till de reservationerna.

Jag vill börja med att ta upp frågan om socialstyrelsen kontra vårt moderata krav på återinrättande av medicinalstyrelsen. Vi har nu några års erfarenhet av den ordning som innebär att socialstyrelsen också skall handlägga de frågor som tidigare medicinalstyrelsen hade att ta hand om.

Vi vill hävda från moderat håll att erfarenheterna av en sammanslagen socialstyrelse inte är positiva. Vi tycker att de medicinska frågorna har kommit på undantag inom ramen för socialstyrelsens verksamhet och vi ser detta som mycket allvarligt när det gäller den totala synen på hälso- och sjukvården.

Hälso- och sjukvården i vårt land är inget litet område. Ungefär 10 % av BNP går till hälso- och sjukvård. Det är en mycket viktig verksamhet sett både ur enskild synpunkt och ur samhällets synpunkt, totalt sett. Vi upplever

i dag en mycket stark och positiv utveckling inom hälso- och sjukvården. Jag tänker på den nya tekniken, på nya forskningsrön osv.

Det krävs således att vi har en väl fungerande central myndighet, som kan följa utvecklingen. Detta gäller också tillsynsfrågorna inom hälso- och sjukvården. Jag kan inte komma ifrån tanken att man på vissa håll lever i föreställningen att det har blivit Landstingsförbundets uppgift att ta över litet av den gamla medicinalstyrelsens funktioner. På vissa håll skymtar en övertro på landstingens kapacitet och roll när det gäller den totala verksamheten inom hälso- och sjukvården. Landstingen har sin viktiga och givna roll i detta sammanhang, men det behövs ett tillsynsorgan, det behövs en väl fungerande central myndighet, som kan följa hälso- och sjukvårdens inriktning inför framtiden.

Vi har också i dag påtagliga stora brister när det gäller hälso- och sjukvården i vårt land. Också detta talar för att vi behöver en central, väl fungerande och effektiv myndighet som kan hantera denna angelägna verksamhet.

Andra viktiga delar i detta betänkande gäller långtidsvård och patientens ställning inom ramen för nuvarande hälso- och sjukvård. Vi moderater betonar i reservationer till betänkandet starkare än utskottsmajoriteten nödvändigheten av att få en kartläggning av förhållandena inom den svenska långvården och också möjligheten att mer konkret undersöka och granska förhållandena inom långvårdens verksamhet. Detta är, som vi ser det, nödvändigt. Det är angeläget ur personalperspektiv. Personalen som arbetar inom långvården har en mycket ansvarsfull uppgift, ansvarsfulla åligganden. Det är också angeläget ur patientens synpunkt.

Vi vet att det i dag finns påtagliga brister inom svensk långvård. Vi kräver därför i reservation en kartläggning och utredning, som skall kunna resultera i konkreta förbättringsförslag vad avser den svenska långvården.

I en annan reservation tar vi upp nödvändigheten av att stärka patientens ställning inom sjukvården, totalt sett, och vi anser att regeringen skall undersöka detta område och lägga fram förslag, som kan innebära en starkt ställning för patienten.

Herr talman! Till sist vill jag ta upp en reservation beträffande de enskilda vårdhemmen. Det pågår för närvarande i vårt land en mycket stor förändring när det gäller de enskilda vårdhemmens möjligheter att verka. Detta hänger samman med den nya trenden att avveckla institutioner, en trend som i och för sig kan vara bra men som nu tenderar att gå för långt i skilda sammanhang. Jag vill understryka att det är angeläget att samtidigt som denna trend pågår ta till vara de enskilda vårdhemmen i just det utslussningsarbete som ligger inom ramen för den ändrade synen på denna form av vård och omsorg. Därför är det, som vi påpekar i reservationen, angeläget att de enskilda vårdhemmens möjligheter att verka också förbättras inom ramen för de regler och bestämmelser som gäller för dem. De utgör ett viktigt komplement till andra former av sjukvård och omsorg. Vi hävdar att de kan fortsätta att vara det också i framtiden. Verksamheten kan utvecklas och förbättras, och vi bör ta till vara de resurser som finns på enskilda vårdhem, inte begränsa deras möjligheter att verka. Jag vill varna för att man nu ute i landet lägger ned och fördärvar väl fungerande små enskilda vårdhem, som

skulle vara utomordentligt värdefulla komplement till andra vårdformer i vårt samhälle totalt sett. Det är hög tid att man ute i landet i de olika landstingen verkligen inventerar och ser till att ta till vara de resurser som finns. Det gäller fysiska och personella resurser och det gäller den sociala ambitionen hos dem som verkar inom de enskilda vårdhemmen.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 6 som är fogade till socialutskottets betänkande.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad (m).

Anf. 5 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Göte Jonsson talade så väl om de enskilda vårdhemmen att jag skall inskränka mig till att yrka bifall till reservation 6 och koncentrera mig till reservationerna 3 och 7 i mitt inlägg. Reservation 3 behandlar ett statligt institut för folkhälsan och reservation 7 signering av journalanteckningar.

Att bota sjukdomar är viktigt. Framför allt av humanitära skäl men också av ekonomiska är det trots allt bäst om sjukdom kan förebyggas. Där återstår mycket att göra – det gäller att minska tobaks- och alkoholkonsumtionen, att få till stånd en aktiv egenvård och inte minst att klargöra vilken utomordentligt stor betydelse kosten har för folkhälsan. Aspekter på folkhälsan måste bevakas i all samhällsplanering, och det måste ständigt pågå en effektiv hälsoupplösning. Vi i folkpartiet vill ge den här funktionen en ökad auktoritet och anser att statens institut för folkhälsan bör återinrättas. Därför yrkar jag bifall till reservation 3.

I januari 1986 trädde nya patientjournalagen i kraft. Där krävs att alla anteckningar i journalen skall signeras. Det är värdefullt att journalanteckningar läses igenom och signeras men det är inte så värdefullt att det bör ske till vilket pris som helst. Det är mycket som pekar på att den lag, som skulle ge en god och säker vård, i vissa lägen kan innebära ett hot för patienten. Framför allt har det framförts att journaler inte funnits till hands och att sjukvårdskoerna ökat genom lagen.

Som exempel kan jag citera ett avsnitt ur ett brev som kom häromdagen:

”Som tillförordnad chef för en större kvinnoklinik brottas jag dagligen med problemet att genomföra påtvingade besparingar med så liten effekt som möjligt på det direkta sjukvårdsarbetet. Utan tvekan finns enkla verksamhetsförhållanden där signeringskravet inte innebär något större bekymmer, men på en klinik med många läkare med både akut och planerad öppen och slutna vård på mottagningar, vårdavdelningar, förlossningsavdelning och operationsavdelning uppstår betydande störningar i journalhanteringen, till men bl. a. för åtkomligheten t. ex. vid nya akutbesök. Föreskriften har därför på ett missriktat sätt kommit att inkräkta på både vårdkvantiteten och vårdkvaliteten. Den tid som vårdpersonal och sekreteriat måste lägga ned genom signering och omständlig journalhantering, skulle på ett betydligt bättre sätt kunna användas i den direkta vården.”

En enig patientjournalutredning valde att inte föreslå krav på signering. Regeringen ansåg inte heller att ett sådant krav borde införas. På förslag av socialutskottet beslutade riksdagen trots detta att krav på signering av alla journalanteckningar skulle införas i lagen.

I efterhand har det bekräftats att utredning och regering hade rätt i sina farhågor, och mycket tyder på att utskott och riksdag inte i hela dess vidd förutsåg effekten av beslutet. Vid genomgång av ärenden anmälda till socialstyrelsens ansvarsnämnd från början av 1970 och framåt har man inte hittat ett enda fall där signeringskrav hade kunnat hindra misstag.

Vi i riksdagen bör inte vara sämre än att vi vågar utsätta oss för risken att ompröva ett tidigare beslut, om det i efterhand visar sig att det inte var så väl genomtänkt. I reservation nr 7 anförs att konsekvenserna av patientjournal-lagen bör följas upp och att möjlighet till dispens skall övervägas. Jag yrkar bifall också till reservation nr 7.

Anf. 6 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Sedan den 1 januari 1986 har vi en lag som anger hur patientjournaler skall föras, vad de skall innehålla och hur de skall hanteras. Syftet med en patientjournal lag har främst varit att tillgodose patienternas rätt till en bra och säker vård. Om det har det inte rätt några som helst delade meningar.

För att ytterligare öka säkerheten gick riksdagen längre än vad som föreslogs i propositionen och gjorde ett tillägg med innebörden att den som svarar för en journaluppgift också har skyldighet att kontrollera och signera de nedskrivna anteckningarna.

Det är det tillägget som skapat problem, större eller mindre beroende på sjukvårdsinrättningarnas storlek och karaktär. Avsikten med en patientjournal är naturligtvis att den skall fungera som ett smidigt, säkert och effektivt arbetsinstrument för hälso- och sjukvårdspersonalen, och en förutsättning för detta är att den alltid finns lättillgänglig när den behövs som informationskälla. Tyvärr fungerar det inte alltid så. Inte sällan är journalen på drift någonstans och finns alltså inte på den plats där patienten är. Det är en företeelse som av naturliga skäl blivit mycket vanligare genom kravet på kontroll och signering.

Före lagens tillkomst var det vanliga att en journal så snart den var färdigskriven sorterades in i arkivet. Nu måste den läggas någonstans i väntan på kontroll och signering. Eftersom det på de större sjukhusen finns många läkare, och de har olika tjänstgöringsförhållanden, kan det i en del fall bli fråga om flera dagar.

De här problemen var kända för utskottet redan när frågan behandlades förra våren. Då uttalades bl. a.: "Utskottet är medvetet om att signeringskravet orsakat praktiska svårigheter främst inom akutvården på de stora sjukhusen." Det var också känt, genom motioner och uttalanden från läkare och sjukvårdshuvudmännen, att den extra tidsåtgång som krävs, och som sammantaget är högst väsentlig, i de allra flesta fall går ut över angelägen vårdtid. Men utskottet sade då att det fick ankomma på sjukvårdshuvudmännen att förändra rutinerna, så att påtalade missförhållanden eliminerades.

Nu har lagen varit i kraft i drygt ett år. Det är knappast någon hemlighet att man på flera håll inte har klarat av den här frågan på ett tillfredsställande sätt. Journalernas tillgänglighet har minskat, och signeringstvånget har gått ut över patientkontaktarna. Det som alltså var tänkt att öka patientsäkerheten har i många fall, tyvärr, fått rakt motsatt effekt. I det nu aktuella betänkandet

sågs bl. a.: "Det är inte meningsfullt att utvärdera effekterna av signeringsregeln innan den prövats på ett seriöst sätt." Varpå man grundar det senare i påståendet framgår inte.

Jag antar att vi alla är medvetna om att det i dag finns väsentliga problem inom hälso- och sjukvården med långa vårdköer och bristande resurser över huvud taget. Jag anser inte att det är riktigt ansvarsfullt av riksdagen att då lägga uppgifter som är av mer administrativ karaktär och som tar dyrbar tid från patienterna på hälso- och sjukvården. Det finns säkert bättre och enklare sätt att klara journalkontrollen. Vi borde kunna enas om att ge socialstyrelsen i uppdrag att lösa den uppgiften i samverkan med sjukvårdshuvudmännen. På så sätt skulle riksdagen göra sjukvården en stor tjänst.

Jag yrkar bifall till reservation 7.

Herr talman! Jag vill också helt kort beröra den fråga som tas upp i reservation 6. Ett beslut i enlighet med vad vi reserverar föreslår skulle med säkerhet också leda till en gynnsam utveckling för sjukvården. På en del håll finns i dag en tendens att man i stället för att låta enskilda vårdhem utvecklas finner olika skäl för att minska underlaget för deras verksamhet. Att det ofta rör sig om utomordentligt bra verksamhet, fullt jämförbar med den offentliga, gör det hela mycket beklagansvärt. Det finns mycket som talar för att en översyn bör göras av stadgan för enskilda vårdhem och att den bör göras med det snaraste. Den passivitet som utskottsmajoriteten ger uttryck för främjar inte hälso- och sjukvården.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Anf. 7 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Ett vittnesmål om helvetet att vara läkemedelsberoende kommer från den amerikanska TV-producenten Barbara Gordon, som i radio, TV och press berättat om hur lätt det var för henne att börja med lugnande mediciner, men vilka plågor abstinensen gav när hon skulle försöka sluta med dem. För henne gick rehabiliteringen och vägen ut ur beroendet över en vistelse på ett mentalsjukhus.

Medan socialstyrelsen här hemma inbördes träter om hur man skall förhålla sig till Valium, Sobril, Stesolid m. fl. s. k. bensodiazepiner hamnar allt fler människor i vårt land i beroende och missbruk. I dag kan vi på goda grunder säga att 80 000–160 000 människor är beroende av lugnande medel. Riktigt hur illa det står till förstår man först när man vet att bensodiazepinerna medicinskt har en verkningstid på bara mellan sex och åtta veckor. Ändå fortsätter tusentals människor år ut och år in att äta de här medicinerna.

Pillerätandet fortsätter för att man skall slippa abstinensbesvären, inte för att det är medicinskt motiverat. På så sätt har rättsfallen slagit igen om en, och man är läkemedelsberoende.

Bensodiazepinabstinensen har precis alla de symptom som man får efter ett alkohol- eller narkotikamissbruk. Det är bara det att läkemedelsabstinensen varar så mycket längre.

Socialstyrelsen ger ut allmänna råd som vägledning för dem som arbetar med vård och behandling. Men trots att vi känner till bensodiazepinernas vanebildande egenskaper och att vi nu också har fått kunskaper om vilka psykiska och fysiska skador de ger på människorna, har socialstyrelsen inte

lyckats få fram några allmänna råd som skulle minska konsumtionen till en medicinskt acceptabel nivå.

Vi har i dag inte ens en tillsynsmyndighet, värd namnet, som kan kontrollera förskrivningarna av läkemedel. Att det skall finnas en sådan myndighet tycker jag är ett minimikrav. Socialstyrelsen har, såvitt jag vet, medel för fyra tjänster, men av olika skäl är de inte tillsatta.

När länsläkarorganisationen avskaffades – det var ju länsläkarna som hade tillsynen över läkemedelsförskrivningen tidigare – sade man att deras funktion i det avseendet skulle ersättas av de miljömedicinska enheter som skulle byggas upp i landstingen. Vi har ännu inte fått de enheterna ute i landet, och det finns i dag ingen som har kontroll över förskrivningen av läkemedel.

De nuvarande föreskrifterna för att skriva ut lugnande medel är mycket blygsamma. De omfattar i stort sett bara att man vid telefonrecept inte får skriva ut mer än ungefär 25 tabletter, och det får inte vara på recept som kan användas flera gånger. Vid vanlig receptförskrivning är de allmänna reglerna bara att receptet måste innehålla vissa uppgifter, t. ex. adressen för den som skall få medicinen.

Det är allmänläkare i öppenvården som i dag står för merparten av recepten på beroendeframkallande läkemedel, detta trots att allmänläkarna saknar kompetens i psykiatri. Jag undrar om allmänläkarna, om vi bara skulle låta det fortsätta, också skulle ge sig in på andra områden utan att ha kompetens för det, t. ex. sätta i gång att operera starr.

Det finns en myt om att läkemedelsberoende och missbruk av läkemedel bara berör en liten och närmast kriminell grupp av människor som springer mellan olika läkare och lurar till sig recept, i vissa fall t. o. m. förfalskar recept, för att komma över narkotikaklassade läkemedel. Den bilden av läkemedelsmissbruket passar läkemedelsindustrin mycket bra, för då slipper den en besvärande debatt om den läkemedelsgrupp, dvs. lugnande mediciner, som ligger på tredje plats på försäljningslistan.

Verkligheten när det gäller läkemedelsmissbruk ser ut på ett annat sätt. Den största delen av de läkemedelsberoende människorna följer läkarens ordinationer, och de använder kanske t. o. m. lägre dos än läkarna sagt och springer aldrig till flera läkare. De har inte heller haft en tanke på att förfalska några recept. Men genom att hålla upp den andra bilden av läkemedelsmissbruket har man lyckats reducera ett stort hälsoproblem till att gälla en liten grupp oförfärdiga missbrukare, som vi då alla kan förfasa oss över.

Socialstyrelsen tiger still, som jag sade i början. Denna passivitet beror tydligen på interna stridigheter, man är inte överens om hur man skall se på saken.

Det är allvarligt att socialstyrelsen inte kan ena sig. Om inte socialstyrelsen förmår att uttala en uppfattning och kan samla sig och skriva tillämpningsföreskrifter och allmänna råd, känner sig inte heller landstingen tvingade att skaffa kunskaper och behandlingsresurser för dem som blivit tablettberoende.

De som i dag vänder sig till sjukvården för att få hjälp när de själva känner att de har hamnat i detta beroende, möts ofta med uppmaningar som: Följer

ni bara läkarens ordination är det ingen fara, eller: Har ni problem med läkemedel så beror det på att ni överkonsumerar eller missbrukar. Men det vanligaste och ärligaste svaret är: Tyvärr, vi har varken kunskaper eller resurser för att hjälpa er!

Läkemedelsberoende är näst efter alkoholberoende vårt största drogproblem, och det är många fler människor i vårt land som är beroende av preparat typ bensodiazepiner än människor som är beroende av illegal narkotika. Därför är denna fråga mycket brådskande.

Vpk:s yrkande, som behandlas och avslås i dagens betänkande, är också mycket blygsamt. Vi kräver att regeringen skall ta initiativ till att det skrivs tillämpningsföreskrifter, och vi kräver också att man omedelbart skall börja utbilda öppenvårdsläkarna i psykofarmaka, för det är helt klart att de har helt otillräckliga kunskaper på detta område.

Men våra krav och förslag avslås med hänvisning till den sittande läkemedelsutredningen. Såvitt jag kan se kan våra förslag knappast komma i konflikt med vad läkemedelsutredningen kommer att föreslå. Om man väntar ytterligare förlorar man bara tid, och ännu fler människor kommer under tiden att bli läkemedelsberoende, medan de som sitter fast i detta beroende inte får hjälp.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 8.

Anf. 8 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! I betänkande 16 från socialutskottet behandlas budgetpropositionens förslag om anslag för ett antal olika ändamål inom hälso- och sjukvården. Regeringens förslag till medelsanvisningar tillstyrks av utskottet på samtliga punkter.

Utskottet behandlar också ett stort antal motioner om bl. a. hälso- och sjukvård samt läkemedelsfrågor.

I några motioner behandlas frågor som rör den rättspsykiatriska verksamheten. I detta avseende föreslår utskottet att ett tillkännagivande skall göras. Så sent som i ett betänkande 1985/86 riktade utskottet skarp kritik mot de långa väntetiderna för rättspsykiatriska undersökningar och uttalade att regeringen måste vidta åtgärder för att avhjälpa missförhållandena.

Socialministern anser att situationen på detta område är oacceptabel, men i budgetpropositionen redovisas inga andra förslag till åtgärder än de som utskottet tidigare ansett vara otillräckliga. Vi erinrar därför om riksdagens tidigare uttalande att man måste överväga att ställa mera resurser till förfogande för den rättspsykiatriska verksamheten och uttalar att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen i denna del. Vi förutsätter också att frågan om i vad mån staten bör överlåta sitt ansvar för de rättspsykiatriska undersökningarna till sjukvårdshuvudmännen ingående skall penetreras i det pågående arbetet med reformeringen av den slutna psykiatriska vården.

Jag skall kort kommentera de åtta reservationer som är fogade vid detta betänkande. I en av de moderata reservationerna begärs, som vi hörde tidigare här, en utredning om ett återinrättande av medicinalstyrelsen. Denna fråga har behandlats tidigare i utskottet, och vi har då menat att en offensiv hälsopolitik kräver en samverkan mellan hälso- och sjukvård, socialtjänst och hälsoskydd. Den helhetssyn som vi vill skall råda inom såväl

hälso- och sjukvård som socialtjänst talar för en integrering på centralt myndighetsplan av dessa frågor.

Vi delar i och för sig Göte Jonssons synpunkter på de problem som finns när det gäller tillsynsverksamheten. Det är dock så, som Göte Jonsson mycket väl känner till, att denna verksamhet kommer att bli föremål för en särskild översyn.

En annan moderat reservation handlar om tillsynen över långtidssjukvården. Det är helt klart att det finns stora brister inom långtidssjukvården, och utskottet har ingen annan uppfattning än reservanterna om det angelägna i att det på många punkter kommer till stånd förbättringar inom denna vård. Socialstyrelsen har dock helt nyligen genomfört en mycket omfattande studie avseende tillståndet inom institutioner för äldre och även för handikappade i hela vårt land. Med denna som underlag har socialstyrelsen nu för avsikt att intensifiera tillsynen. Även i detta sammanhang kommer den planerade utredningen om tillsynen över hälso- och sjukvården att vara av betydelse.

Med anledning av en tredje moderatreservation, som gäller patienternas inflytande över vården, vill vi bara erinra om att det sedan 1980 finns förtroendenämnder i landstingen. Visserligen kan man med fog säga att dessa nämnder fungerar ganska olika, men på det hela taget har de inneburit en kraftigt ökad möjlighet för medborgarna-patienterna att skaffa sig inflytande över hälso- och sjukvården.

I betänkandet från socialberedningen om bl. a. den psykiatriska vården har föreslagits särskilda insynsnämnder. Vi tycker från utskottets sida att det är rimligt att man vid beredningen inom regeringskansliet av socialberedningens betänkande också diskuterar förtroendenämnderna. Vi har också att vänta ett förslag från regeringen på denna punkt.

Folkpartireservationen gäller frågan om ett statligt institut för folkhälsan. Inte heller här finns det i sak några delade meningar, åtminstone inte annat än om på vilket sätt saken skall främjas. Vad gäller behovet av en bra hälsouppllysning, inte minst i kostfrågor, har vi inga som helst delade meningar.

Vi inom utskottsmajoriteten menar att nuvarande organisation, som grundar sig på det i den nya hälso- och sjukvårdslagen givna uppdraget till landstingen att bedriva förebyggande arbete i samverkan med de samhälls- och miljömedicinska enheter vilka byggts upp inom ramen för socialstyrelsens ansvar för hälsouppllysningen, fungerar bra och kan utvecklas. Vi har dessutom en del andra myndigheter som arbetar med detta, bl. a. statens miljömedicinska laboratorium.

Signering av journaler tas upp i reservation 7. Detta diskuterade vi senast för något år sedan här i kammaren, och ståndpunkterna är desamma i dag som tidigare. Från utskottets sida har vi sagt att den här bestämmelsen har kommit till för att värna om patienternas säkerhet. Det vore väl underligt om inte sjukvårdshuvudmännen skulle kunna finna arbetsformer som gör det möjligt att leva upp till det krav som riksdagen har ställt. Vi uppmanar därför på nytt landstingen att göra allvarliga ansträngningar för att se till att detta fungerar. Vi är också medvetna om att det finns praktiska problem, men landstingen bör göra förnyade ansträngningar för att lösa dessa problem. Innan sådana ordentliga ansträngningar har gjorts finner vi det inte

meningsfullt att göra någon utvärdering på det sätt som föreslås i reservationen.

I den gemensamma borgerliga reservationen 6 tar man upp enskilda vårdhem. Detta har tidigare diskuterats, och vi har från utskottet tidigare hävdats att det är rimligt att socialstyrelsen själv tar initiativ till en översyn, om en sådan behövs. Även i detta sammanhang är utredningen om tillsyn av hälso- och sjukvård intressant, eftersom den kommer att ta upp frågan om tillsyn av enskilda vårdhem.

Jag får också erinra om att vi inom kort väntar ett huvudbetänkande från äldreberedningen. Det är rimligt att man diskuterar huvudfrågan först, nämligen vilken inriktning vi skall ha på den framtida äldreomsorgen, och inte börjar så att säga i bakänden med att göra en översyn av stadgan om enskilda vårdhem.

Slutligen vill jag säga något om vpk-reservationen. Det är naturligtvis allvarliga saker som Margó Ingvardsson talar om. I sakfrågan har vi från utskottet i övrigt inte någon annan bedömning än reservanten. Vi tycker också att detta är ett mycket allvarligt problem. Men eftersom vi snart får ett förslag från läkemedelsutredningen – vi kan ju inte gissa oss till hur det förslaget i minsta detalj kommer att se ut, utan vi måste först få det i vår hand för att kunna bedöma det – tycker vi att det är rimligt att vänta på detta förslag innan vi tar ställning till hur vi skall arbeta för att åstadkomma en förbättring på detta område. Vi delar oron – något måste göras åt problemen – och vi får säkert anledning att återkomma till detta ganska snart när vi får se vad utredningen föreslår.

Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utskottsbetänkandet på samtliga punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 9 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Beträffande medicinalstyrelsen vill jag först säga, att visst är det viktigt med en helhetssyn, men inom ramen för en helhetssyn får det inte bli som det är i dag, nämligen att andra delar får en alldeles för dominerande ställning. Vi märker det i dag inom den medicinska delen av socialstyrelsen som är satt på undantag. Vi ser det också när det gäller brister i socialstyrelsens funktioner och verksamheter i fråga om det medicinska ansvaret. Det finns därför risk för att man hamnar i litet grand av populism. Det har blivit så att vissa andra ansvarsområden inom socialstyrelsen varit politiskt mera populära än de medicinska. Vi från moderat sida menar att de medicinska frågorna är så viktiga att de inte får påverkas av vissa politiska strömningar i tiden. Vi måste ha ett effektivt tillsynsorgan, en effektiv myndighet som behandlar för människor så viktiga frågor som de medicinska och hälsopolitiska frågorna utgör.

Beträffande de enskilda vårdhemmen kräver vi faktiskt att man skall kunna få samma patientgrupper som man har inom landstingsdrivna vårdhem. Vår reservation går ut på det. Det här är, som jag sade tidigare, mycket angeläget med tanke på den utslussningsprocess som nu pågår inom ramen för denna form av verksamhet. Det är beklagligt att utskottsmajoriteten inte ser de resurser som finns inom de enskilda vårdhemmen och som kan utnyttjas på ett effektivt sätt om man bara vidtar en så enkel åtgärd som att

ändra på stadgan, så att man får möjlighet att där placera även andra vårdkategorier än vad som nu är fallet.

Det är beklämmande att man inte ser den resurs som bl. a. utgörs av den personal som nu verkar inom de enskilda vårdhemmen. I stället stryper man denna form av verksamhet och tillgodogör sig inte denna resurs i ett läge när vi vet att behoven är skriande och människor inom dessa vårdkategorier lider just beroende på brist på resurser.

Anf. 10 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Angående patientjournalagen är det en smula beklagligt att Yvonne Sandberg-Fries förefaller så låst i sin uppfattning. Vi är alla överens om att vi vill göra hälso- och sjukvården bra och säker. Jag förmodar att vi också är överens om att man på olika håll brottas med stora problem, framför allt i form av bristande resurser. Då borde vi kunna bli överens om att riksdagens beslut i fråga om kontroll av patientjournalerna inte nödvändigtvis behöver innebära den absolut bästa formen och den största säkerheten. Vi borde i stället kunna visa en öppenhet för andra lösningar. Det är ju ändå syftet som är viktigast, inte förfaringssättet.

Under den tid då landstinget gör förnyade prövningar, som Yvonne Sandberg-Fries nämnde, vore det enligt vår uppfattning rimligt om man kunde ge dispens från signeringstvånget. Det är också rimligt att socialstyrelsen ges möjlighet att medverka i arbetet för att åstadkomma någorlunda enhetliga regler, som på ett tillfredsställande sätt kan tillgodose kravet på säkerhet.

Anf. 11 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Eftersom Yvonne Sandberg-Fries återigen hänvisar till att läkemedelsutredningen arbetar med frågor om psykofarmaka och menar att vi därför inte kan göra någonting nu, måste väl utskottet ändå ha inhämtat upplysningar från läkemedelsutredningen om i vilka banor den arbetar och hur den har tänkt – innan man så säkert kan säga att det är onödigt att göra någonting i dag.

Jag tog upp denna fråga i en interpellationsdebatt med socialministern i december 1986. Jag fick reda på att läkemedelsutredningen, som började sitt arbete 1984, inte då hade börjat att ta tag i frågorna om psykofarmaka. Utredningen skall vara färdig någon gång i vår. Den har förmodligen helt nyligen arbetat med dessa frågor. Det kan tänkas att det skulle uppstå problem om vi nu skulle komma med förslag om hur tillsynen över förskrivning av läkemedel skall fungera och om vi klart skulle säga att dessa fyra tjänster skall tillsättas och att det är de miljömedicinska enheterna som skall ha ansvaret. Jag har förståelse för att utredningen närmare vill se på det. Men när det gäller behovet av utbildning till allmänläkare finns det ingen som helst anledning att vänta. Vi vet att de inte har kompetens i psykiatri. Vi vet att nio av tio recept på psykofarmaka skrivs ut av allmänläkarna. Det är helt klart att de inte ens ger patienter informationen att preparaten bara har en medicinsk verkningsgrad på sex till åtta veckor, utan patienter kan få fortsätta att äta preparaten ett helt år. När patienten kommer tillbaka till doktorn och talar om vilken ångest och vilka nervösa besvär som hon – eller

han, men det är oftast en hon – har, då får hon bara mer tabletter, fast vi nu vet att det är tabletterna som ger henne de besvären.

Då behöver vi ju inte vänta på att läkemedelsutredningen kommer att peka ytterligare på behovet av utbildning av allmänläkare. För att inte förlora någon tid måste vi påbörja arbetet med detsamma, och det är oerhört bråttom, för att inte fler människor skall rasa in i det här eländet.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

Hälso- och sjukvården

Anf. 12 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Först till Göte Jonsson: Han säger att det är andra frågor än de medicinska som är politiskt populära. Jag har faktiskt inte det intrycket av den debatt som pågår i samhället. Finns det något som vi har diskuterat under senare år är det hälso- och sjukvården – inte minst frågan om köerna och annat, som vi har mycket aktuella. Uttalandet får alltså stå för Göte Jonssons räkning.

Han säger också att det är beklämmande att majoriteten inte ser resurserna i de enskilda vårdhemmen. Men vi har över huvud taget inte uttalat oss i den frågan. Det pågår redan nu en omfattande debatt om äldreomsorgen – det är i mycket den som berörs i det här fallet. Vi kommer att få mer bränsle till den debatten när äldreberedningen lägger sitt huvudbetänkande. Låt oss diskutera inriktningen av den här omsorgen innan vi tar ställning till på vilket sätt vi skall ändra i olika föreskrifter o. d. Vi måste ha klart för oss vad vi vill innan vi börjar vidta några åtgärder.

Till Rosa Östh: Jag är inte låst i min uppfattning, och det är inte utskottsmajoriteten heller. Men jag tycker faktiskt att landstingen kunde försöka lösa de här problemen med litet större engagemang än vad de hittills har visat. När de väl har gjort det får vi väl fortsätta diskussionen. Då kan vi börja se på hur det hela fungerar.

Det är kontrollen av journalanteckningarna som är viktig. Den som står för anteckningen måste ju kontrollera utskriften, och då kan det ju inte ta så mycket tid att signera den i samband med detta. Egentligen är det alltså inte signeringen som sådan som är det intressanta utan kontrollen. Signeringen är bara ett bevis på att kontrollen är utförd.

Slutligen till Margó Ingvardsson: Att vi hänvisar till läkemedelsutredningen beror på att den har i uppdrag att behandla frågor som rör såväl förskrivning av läkemedel som behov av information till patienter, läkare och annan sjukvårdspersonal. Att vi vill vänta på utredningen beror på att vi ser mycket seriöst på den här frågan. Vi har för vana i det här samhället att vara mycket noggranna när vi bedömer hur vi skall åtgärda olika missförhållanden, och utredningsinstitutet är till för att ge oss den noggrannhet, den kartläggning och den bakgrund som gör att vi kan fatta bra och vettiga beslut som får den verkan som vi har avsett. Det är alltså skälet.

Till sist beträffande utbildning av läkarna inom primärvården: Det finns ingenting som hindrar landstingen från att i dag bedriva utbildning för sina läkare inom primärvården, och utskottsmajoriteten ser naturligtvis mycket positivt på att landstingen vidtar sådana åtgärder.

Anf. 13 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Vad jag sade var att under den tid som socialstyrelsen har verkat har vi varit inne i perioder där det funnits andra frågor som varit mer politiskt populistiska än sjukvården. På grund av den brist- och krissituation som vi befinner oss i nu är den frågan en av de stora politiska frågorna i dag. Men det kan ju till viss del bero på att just tillsynsmyndigheten inte har fungerat och varnat i tid för den utveckling som vi hamnat i. Hade vi i stället haft en väl fungerande medicinalstyrelse skulle en sådan tillsynsmyndighet ha kunnat se till att vi inte hade hamnat i den krissituation som sjukvården befinner sig i i dag. Det är för att undvika sådant i framtiden som vi enligt vår mening måste ha en fungerande medicinalstyrelse. Vi kan inte bara hänvisa till landstingens ansvar när det gäller hälso- och sjukvården.

Vad sedan gäller de enskilda vårdhemmen är den fråga vi har tagit upp inte någonting som enbart berör äldreberedningen. Även andra patientkategorier vårdas och behandlas inom ramen för enskilda sjukhem. Det går alltså inte att hänvisa till äldreberedningen när det gäller de enskilda vårdhemmen totalt sett, eftersom där vårdas också andra viktiga patientkategorier.

Anf. 14 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag vill påstå att det är en smula magstarkt att i dag kräva av sjukvårdshuvudmännen att de skall ta itu med ett svårlöst administrationsproblem, när de brottas med långa vårdköer och andra problem. Man har hittills helt enkelt fått lösa detta genom att anslå avsevärd tid till att kontrollera och signera patientjournalerna, tid som i stället skulle kunna användas för patientkontakter. I mitt inledningsanförande underströk jag emellertid att det mera handlar om kontrollen än om själva signeringandet.

Sedan undrar jag varför Yvonne Sandberg-Fries tror att man får den säkraste kontrollen av att journalen överensstämmer med det som ursprungligen har intalats på band – vilket är det vanligaste förfaringssättet – om läkaren utför uppgiften. Som det fungerar i dag går det i många fall åtskilliga dagar från det att läkaren har talat in journaluppgiften till dess att han eller hon har möjlighet att kontrollera att det utskrivna överensstämmer med det ursprungligen intalade. Under mellantiden har läkaren behandlat många fall. Att då begära att han skall kunna utföra den här kontrollen är nästan orimligt. Jag vidhåller att frågan borde kunna lösas på ett bättre sätt. Riksdagen borde medverka till att den blir löst på ett seriöst sätt.

Anf. 15 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Först vill jag bestämt understryka att jag aldrig har anklagat utskottet för att inte arbeta seriöst med läkemedelsfrågorna. Jag tror verkligen att utskottet gör det.

Vad jag diskuterar är huruvida det inte finns skäl att göra någonting redan nu, trots att en utredning arbetar inom området. Om man som utskottsrepresentare hänvisar till en utredning, då måste man ha några kunskaper om vilka frågor utredningen, som i det här fallet är i slutskedet, har arbetat med. Man har ju då åtminstone vissa aningar om inom vilka områden utredningen kommer att lägga fram förslag. Enligt vad jag har inhämtat har utredningen inte arbetat med de beroendeframkallande läkemedlen förrän just på slutet.

efter den interpellationsdebatt i ämnet som jag hade med Gertrud Sigurdsen. Jag har emellertid inte kunnat finna att våra krav strider mot de förslag utredningen kommer att lägga fram.

Beträffande utbildningen säger Yvonne Sandberg-Fries att det är fritt fram för landstingen att sätta i gång med att utbilda allmänläkarna. Naturligtvis kan de göra det, men Yvonne Sandberg-Fries vet precis lika bra som jag att så länge socialstyrelsen inte kan samla sig och komma ut med allmänna råd och riktlinjer – de må vara hur kortfattade som helst, men någon signal måste man ge – känner sig inte landstingen tvingade eller skyldiga att göra någonting. Vi vet också att den utbildning om läkemedel som våra allmänläkare på vårdcentralerna får i dag är helt och hållet styrd av läkemedelsindustrin. Det är läkemedelsindustrin som utbildar våra läkare om läkemedel. Den utbildningen är säkert både korrekt och bra, men läkemedelsindustrin har självfallet inte samma intresse som vi av att utbildningen skall leda till en minskning av förskrivningen. Det är där en del av konflikten ligger, och därför är det viktigt att vi gör någonting. Eftersom socialstyrelsen av olika skäl inte har förmått att ta tag i detta måste det till syvende og sist ankomma på regeringen att ta initiativ till åtgärder som minskar läkemedelskonsumtionen.

Anf. 16 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Först till Göte Jonsson. Han säger att tidigare har man haft åsikter för att de har varit politiskt populära. Jag delar inte den uppfattningen. Alla de undersökningar som har gjorts genom åren om vad folk sätter främst när det gäller samhällsinsatser visar nämligen att hälso- och sjukvården ligger i topp. Det är hälso- och sjukvården som engagerar människor allra mest, och det är till den man är mest villig att betala skatt för att få samhällets tjänster.

Det är inte bara äldreberedningen som är intressant, men den är en mycket stor del av det här området. Därför är det rimligt att vänta på den diskussion som kommer att följa på den utredningen.

Till Rosa Östh vill jag säga att jag kanske har en annan uppfattning än hon om hur mycket landstingen orkar med. Jag tror att de orkar både att ta itu med vårdköerna och att fundera över hur man skall lösa det problem beträffande journalerna som har tagits upp. Jag inte bara tror utan är ganska säker på att man med de stora resurser som finns på landstingssidan klarar av det. Vi har ju också i tidigare betänkanden visat hur man på ett smidigt sätt skall kunna gå fram för att finna lösningar på det här problemet. Jag har inte någon pessimistisk inställning till landstingens möjligheter i det avseendet.

Detsamma gäller egentligen det som Margó Ingvardsson tar upp. Hon förefaller också vara nästan överdrivet negativ när det gäller de kunskaper som våra allmänläkare inom primärvården besitter. Mina erfarenheter av den gruppen läkare är mer positiva än Margó Ingvardssons. Primärvården är ju stadd i väldig utveckling över hela landet. Det förs en mycket intensiv diskussion om hur man på olika sätt skall jobba inte minst med de förebyggande insatserna. Jag tror att det är att gå till överdrift att så kategoriskt som Margó Ingvardsson påstå att våra allmänläkare skulle vara okunniga på det här området. Jag har större förtroende för den gruppen än

vad Margó Ingvardsson har. Jag tror att dessa frågor diskuteras mycket mer ute i landstingen än vad vpk gör gällande i sin motion. Man har uppmärksamheten fäst på problemet. Det hindrar inte att mer måste göras, men de uppgifter som utskottet har fått om vad läkemedelsutredningen håller på med har gett oss anledning att uttala att vi kan vänta på utredningens betänkande för att se vilka förslag utredningen presenterar. Sedan kan vi diskutera dem och komma fram till effektiva och bra lösningar som kan sättas in för att bekämpa det här missbruket.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialutskottets betänkande 17.)

Kammaren övergick till att debattera socialutskottets betänkande 17 om anslag till arbetsmiljö m. m.

Arbetsmiljöfrågor

Anf. 17 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 1986/87:17 behandlas budgetpropositionen och ett antal motioner på arbetsmiljöns område. Utskottet har avstyrkt samtliga motionsyrkanden.

Moderaterna har ställt sig bakom regeringens proposition då det gäller arbetsmiljön. Sten Andersson i Malmö har emellertid i en motion. So710, tagit upp det förhållandet att många asbestskadade ställs utanför den trygghet som en mellan arbetsmarknadens parter träffad överenskommelse givit då det gäller arbetsskador. Riksdagen bör därför bifalla reservation nr 12, som går ut på att regeringen skall pröva möjligheten att förbättra situationen för dem som i arbetet har fått asbestbetingade sjukdomar, om skadan konstaterats före den 1 februari 1974. Detta är en bortglömd grupp. Den är kanske inte så stor, men det är ändå en grupp som fått det allt svårare. Dessa personer kommer – om ingenting görs – att få det värre och värre. Därför tycker vi från moderat sida att det är angeläget att försöka hjälpa dem.

I en motion av Gullan Lindblad hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära en översyn av förordningen med syfte att undanröja hinder för ungdomar under 18 år att få arbete. Utskottet delar inte motionärens uppfattning att de särskilda skyddsreglerna för minderåriga ungdomar skulle vara för restriktivt utformade, vilket motionären har framhållit. Moderaterna i utskottet har reserverat sig i reservation nr 17 till förmån för motionen och framhåller där att det givetvis behövs vissa bestämmelser i arbetsmiljölagstiftningen som tar sikte på att skydda minderåriga. Det får dock inte vara så, att arbetsmiljön blir så genomreglerad att ungdomar fräntas en mängd möjliga arbetsuppgifter. Det vore därför riktigt om regeringen gjorde en utvärdering av arbetsmiljölagstiftningens effekter då det gäller just möjligheterna att ge de unga meningsfull sysselsättning. Vi vill alltså ge regeringen detta till känna.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationerna 12 och 17 i betänkandet.

Anf. 18 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 3 och 13.

Reservation 3 handlar om gravida kvinnors rätt till omplacering eller att vara hemma med ersättning från försäkringskassan på grund av att omplacering inte har kunnat ordnas på arbetsplatsen. De här kraven har ett visst stöd i arbetsmiljölagen också. I det fallet handlar det emellertid bara om hänsyn till de kvinnor som arbetar direkt med bly. Nu menar utskottsmajoriteten att dessa frågor bör kunna lösas genom samråd mellan arbetsgivare och fackliga organisationer på arbetsplatserna. Nu har det dock visat sig att detta inte fungerar. Man måste då kräva att dessa kvinnor skall få ett mycket bättre skydd än vad de har i dag. Det finns ju mängder med faktorer som kan påverka fostret.

Utskottet skriver: "Utskottet anförde vidare att även om det i dag inte fanns vetenskapliga bevis för att bildskärmsarbete leder till graviditetsstörningar bildskärmsarbetande kvinnors oro borde respekteras." Detta är ju det viktiga. Om man kan misstänka att det finns avigsidor med detta arbete, måste man också se till att de här kvinnorna slipper utföra ett arbete där de känner oro eller där de misstänker att arbetet kan ge problem.

Jag tycker att utskottet skulle ha gått betydligt längre och krävt verkliga åtgärder, så att gravida kvinnor kan få arbeta under trygga former på sina arbetsplatser. Om detta inte skulle gå att ordna skulle de i stället ges möjlighet att få vara hemma med ersättning från försäkringskassan.

I motionen tar jag också upp några aspekter på att yrkesinspektionen nu övertar en del av det som den kommunala tillsynen tidigare har omfattat, och jag kräver en utvärdering och uppföljning under första halvåret 1988. Det tycker inte utskottet. I och för sig har vi kunnat acceptera detta, eftersom den nya ordningen gäller fr. o. m. den 1 januari. Likväl tror jag att det är utomordentligt viktigt att man med kraft tittar på detta och att man i framtiden visar ett mycket stort intresse för denna fråga. Om tillsynen inte fungerar, är ju arbetsmiljölagen inte ett särskilt gott skydd för de anställda.

I min motion nämner jag också en del om den psykosociala arbetsmiljön och kräver att man i större omfattning startar fullskaleförsök. Utskottsmajoriteten framhåller att det förekommer sådan försöksverksamhet, och det gör det ju. Det gäller t. ex. miljö- och arbetsmiljöfondernas verksamheter. Det är bara det att sådan här försöksverksamhet förekommer i alldeles för ringa omfattning. Man borde se till att den försöksverksamhet som pågår blir utvärderad. Man borde också starta ny sådan verksamhet, så att man bättre kan se över alla de arbetsverksamheter som finns. Jag tror att man måste skynda på litet grand i det avseendet, för just den psykosociala arbetsmiljön är nog en av de största olägenheterna för närvarande i svenskt arbetsliv.

Vidare nämner jag i min motion också företagshälsovården. Jag menar att denna på ett bättre sätt skulle kunna samarbeta med andra externa grupper, exempelvis försäkringskassan, landstinget, arbetsgivarna och – ibland – arbetsförmedlingen. Olika projekt runt om i Sverige – bl. a. Trelleborgsprojektet – visar att ett sådant samarbete ger utomordentligt goda resultat. Utifrån erfarenheterna från de projekt som pågår och som har pågått och som även helt eller delvis är utvärderade borde man kunna initiera åtgärder som innebär att företagshälsovården breddar sin verksamhet. Den borde i

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

Arbetsmiljöfrågor

mindre omfattning än nu syssla med rent sjukvårdsarbete för att i stället också kunna ägna sig åt rehabilitering och förebyggande åtgärder.

I reservation 13 kräver reservanterna att rökfria miljöer skall kunna garanteras. Det tycker också utskottet. Det är bara det att man inte är beredd att göra någonting för att sådana miljöer skall kunna skapas. Man menar att sådant skall skötas på arbetsplatserna, genom samråd och samverkan. Men det har man sagt länge, och trots det finns det utomordentligt många arbetsplatser som inte har rökfria arbetsmiljöer. Jag tycker nog att man skall ställa sig bakom den här reservationen, där det alltså krävs rökfria arbetsmiljöer.

Slutligen – för att återgå till min motion – vill jag säga att jag där också kräver en översyn av gränsvärdena. Man säger att en översyn redan pågår och att man skall utreda både de ekonomiska och de hälsomässiga konsekvenserna av en halvering av nu gällande gränsvärden.

Allting tyder alltså på att alla egentligen är medvetna om att gränsvärdena i många fall ligger på en alldeles felaktig nivå. Trots det skjuter man hela tiden problematiken framför sig – alltmedan människorna, naturligtvis, mår mycket dåligt av de miljöer som de tvingas arbeta i. Jag tror att det i och för sig borde ha gått att lösa dessa problem snabbare. Men ifall den föreslagna utredningen kan snabbtreda de ekonomiska och hälsomässiga konsekvenserna, kan vi tills vidare ställa oss bakom ett sådant förslag.

Herr talman! Jag yrkar, som sagt, bifall till reservationerna 3 och 13.

Anf. 19 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Inom arbetsmiljöområdet uppkommer ständigt nya problem. Arbetare utsätts för nya och ofta okända risker. Bland skadorna märks hudskador och allergier, och än allvarligare är de skador som ger sig till känna först efter många år. Dit hör t. ex. cancer och ärftlighetsskador.

Nya problem uppkommer i takt med den tekniska utvecklingen, och ett under flera år uppmärksammat område är arbetet vid bildskärmar. Att bildskärmsarbete kan ge upphov till besvär av ergonomisk karaktär är alla överens om, men det råder också en utbredd oro över huruvida strålningen från de konventionella skärmarna innebär risker och t. ex. kan förorsaka hudskador och graviditetsstörningar.

Efter flera års debatt och oklarhet om bildskärmarnas farlighet skall nu äntligen en omfattande produkttestning göras. I proverna kommer både själva bildskärmen, dess läsbarhet och tangentbordets utformning att granskas. De elektromagnetiska fälten och de elektrostatiska fälten skall också mätas. Reglerna för provningen har fastställts av statens mät- och provråd.

Det är bra att produkttestningen nu skall genomföras, men det är också nödvändigt att testresultaten så snart som möjligt blir offentliggjorda, så att arbetsgivare och arbetstagare får möjlighet att före anskaffning av ny bildskärmsutrustning bedöma egenskaperna och välja den utrustning som har den högsta kvaliteten ur arbetsmiljösynpunkt. Detta tas upp i motion So716 av Rosa Östh och Bengt Kindbom.

I motion So714 av Gunnel Jonäng uppmärksammas kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten. Kvinnor har ofta monotona arbeten. Av 1 300 kvinnor i sju

livsmedelsföretag arbetade 81 % med tempoarbete, enligt en undersökning. Siffran för männen var 17 %. Vårdbiträden har tungt arbete, särskilt de som arbetar inom hemtjänstverksamhet, hemsjukvård och långvård. Många orkar inte med heltidsarbete, och många får försurningsskador. Allt fler lämnar yrket på grund av dess tunga karaktär, och det gäller inte minst yngre personer. Många förtidspensioneras på grund av utslitna ryggar. Det är svårt att nyrekrytera personal till yrket.

En undersökning som gjorts i ett län om arbetsförhållandena för kvinnor som arbetar i storkök inom skolförvaltningen visade att många kvinnor arbetar i en miljö där utvecklingen stått stilla i många år. Städvagnar saknades i stor utsträckning liksom lyfthjälpmiddel. Det är över huvud taget en tungarbetad miljö i storköken.

I en kommun gjordes en hälsoenkät bland dessa kvinnor, och den visade att över 80 % hade besvär i ryggen. Ofta handlar det om äldre kvinnor som inte är vana att kräva något för egen del och som finner sig i att arbeta i obehaglig miljö. Det är bra att arbetsmarknadsministern understryker att de speciella risker som kvinnor utsätts för i arbetslivet bör tas upp i arbetsmiljöforskningen. Men enligt centerpartiets uppfattning behövs det dessutom en kartläggning av kvinnors arbetsmiljö inom olika tunga arbeten för att man skall få en bild av den aktuella situationen. Det skulle kunna innebära att nya redskap och hjälpmedel togs fram och att kvinnornas hälsosituation förbättrades.

I motion So708 med Rosa Östh som första namn behandlas arbetsskadorna bland ensamarbetare i skogen. Årligen rapporteras ca 1 000 olycksfall och 10 dödsfall. Undersökningar som har gjorts visar att det övervägande antalet olycksfall inträffar vid huggning. Orsaken är bl. a. bristande kunskaper om den säkraste arbetstekniken och att skyddsutrustning inte används.

Skogsarbete är ofta ensamarbete. Den tekniska utvecklingen också på detta område har gått snabbt, och det ställs krav på ökade arbetsinsatser för att öka avverkningen i skogen.

Medvetna om arbetsskadesituationen genomförde skogsbranschens organisationer särskilda säkerhetsdagar under 1985 i ett par län. Deltagarna uppskattade mycket högt den information som de därigenom fick. Arbetsarkyddsstyrelsen borde anordna sådana säkerhetsdagar i skogen.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 10 och 20 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 20 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas sju motioner av vpk, och vi är också med på den åttonde. Det har avgivits 16 reservationer där vpk finns med.

Allt fler inser att arbetsmiljön, trots att det har gjorts stora enskilda framsteg, försämrats sett ur ett vidare arbetsmiljöperspektiv. En mänskligare framtid förutsätter att arbetsmiljön i dag är någorlunda mänsklig. Det kan verkligen ifrågasättas om den är det. Det kan absolut inte sägas att den är tillfredsställande, när 92 människor dödas, 107 000 skadas genom olycksfall, 29 700 blir sjuka av sitt arbete och en mängd människor blir förtidspensionerade. I dessa siffror ingår ändå inte de stora problemen i arbetslivet, som går under beteckningen psykosociala problem.

När jag påstår att arbetsmiljön har försämrats i vid mening grundar jag det på den utveckling som pågår i arbetslivet. Nya branscher med snygande problem gör sitt intrång i arbetslivet samtidigt som de s. k. gamla verksamheterna ställs inför hårda omställnings- och effektivitetskrav. Orsakerna står naturligtvis att finna i kapitalets vinstmaximeringsprinciper som råder över alla områden, även det offentliga, och den klassarbetsanda som i dag är förhärskande på arbetsplatserna. Ett arbetsliv i MBL:s samarbetsanda ger fritt fram för ett mer omänskligt arbetsliv med ökad effektivitet och prestationer – som inte står i överensstämmelse med önskemålet att ge människan förutsättningar att vara en hel social varelse.

Försämringarna kan härledas till arbetsmiljölagens förutsättningar med dess vackra och fina målsättning, som skall förverkligas genom att parterna på arbetsmarknaden skall komma överens. Denna samarbetsfilosofi har alltid tidigare visat sig felaktig. Parterna – och därmed klasserna i samhället – har olika intressen. Uteslutande strikt affärsmässiga principer som grund för arbetslivet är omöjliga att förena med en god och en bättre arbetsmiljö. Det kanske mest beklagansvärda är emellertid det fackliga toppskiktet, som omfattar klassarbetsfilosofin – och därmed inte frigör den kraft som de fackliga organisationerna borde ha i arbetsmiljöarbetet. Nu uppnås den kraften genom duktiga skyddsombud och andra enskilda fackliga företrädare, men den samlande kraften från fackföreningsrörelsen saknas.

Framtidens arbetsmiljö hotas ytterligare av den harmonisering med EG som vi skall iakttä. Anpassningen till EG:s marknadskrav och Romtraktaten skall förverkligas till 1992. Dess fyra friheter – rörelsefrihet för personer, varor, tjänster och kapital – skall råda. Sverige skall harmoniseras till dess regler, och den svenska arbetsmiljölagstiftningen kommer i kläm. Den utgör t. o. m. ett handelshinder.

Arbetskyddsstyrelsen har, såvitt jag förstår, lämnat dispenser för tillfälliga typgodkännanden till bl. a. utländska entreprenadmaskiner för att det inte skall finnas handelshinder på denna punkt.

En av de stora frågorna som diskuterats i detta sammanhang är kommerskollegiums klagomål hos regeringen över att arbetskyddsstyrelsen har utfärdat arbetsmiljöregler som kan betecknas som tekniska handelshinder. Arbetsmarknadsministern skall, enligt vad jag förstår, avgöra dessa frågor, när inte myndigheterna kommer överens. Kommerskollegiums inlaga till arbetsmarknadsdepartementet gäller grävmaskiner. Det handlar om så enkla saker som klara skyddsföreskrifter, vilka anses som handelshinder. Vi får i fortsättningen se upp mer med den utvecklingen än vi hittills har gjort. Den nationella självständigheten och framför allt de arbetandes självständighet, är värd att kämpa för, mot de påtryckningar som kommer utifrån. Även i arbetet på att åstadkomma en bättre arbetsmiljö måste vi ifrågasätta den politiska och ekonomiska inriktningen i vårt land med dess betoning på export, som i förlängningen ger de transnationella koncernerna och staterna en makt som direkt hotar den nationella självständigheten för den svenska arbetarklassen.

Vi har från vpk uppmärksammat detta problem i en särskild reservation där vi vill ha striktare och mera stringenta regler från arbetskyddsstyrelsen. De som arbetar inom provningsverksamheten ser redan att de föreskrifter

som kommer från arbetarskyddsstyrelsen kompromissar och tar hänsyn till de nämnda omständigheterna med EG.

Det är väl ingen sensation om jag säger att hälsan och arbetsmiljön är en klassfråga. Det är LO-grupperna och jämförbara grupper inom tjänstemannaområdet som råkar ut för arbetssjukdomar, det är de som får de längsta sjukdomstiderna, det är de som förtidspensioneras. Man kan inte komma ifrån att den dåliga arbetsmiljön medför stora kostnader för samhället. Samtidigt sägs det i debatten att ungdomarna inte tar sitt ansvar när de sunt och riktigt säger ifrån att denna industriarbetsplats har så dålig miljö med så monotont eller stressigt arbete att de inte vill offra sin framtid där. Det är de som tillhör LO-området, arbetarklassen och dess barn, som oftast hamnar i denna situation och måste säga ifrån.

Det behövs en snabbutredning av arbetsmiljölagen. Många kräver att den skall ses över. Från vår sida har vi länge – ända sedan den trädde i kraft – påpekat att den har avgörande brister. I förslag till årets riksdag kräver vi en översyn av arbetsmiljölagen och en snabbutredning. Det gäller hela fält av arbetsområden. De kemiska riskerna finns kvar. Normerna och gränsvärdes-sättningen i arbetslivet bör ändras. Det finns t. ex. inte tillräckliga säkerhetsmarginaler. Den tekniska utvecklingen motsvaras inte i lagen på ett tillfredsställande sätt. Problemen med förslitnings- och belastningsskadorna är fortfarande obearbetade. De psykosociala frågorna, som inte kunde lösas i samband med att arbetsmiljölagen infördes, är inte lösta än. Det finns brister i fråga om straffsanktionerna.

Skyddsombudens och fackföreningens makt har försvagats sedan lagen kom till. Skyddsombudens stoppningsrätt har omgärdats med t. ex. AD-domar. Arbetarparten har inga direkta möjligheter att ingripa och förhandla med någon styrkeposition. Arbetarskyddsstyrelsens roll är beklagansvärd med sin samarbetsanda, och som vi ser hotas vi nu även av EG. Dessutom spelar inte heller företagshälsovården och yrkesinspektionen den roll den skulle kunna göra.

Utskottet anser att det inte behövs någon utredning om arbetsmiljön. Man tar på sig de stora skyggglapparna och menar att det regeringen gör är riktigt. Man ser över huvud taget inga faror. Socialdemokraterna och de flesta borgerliga ledamöter ser tydligen inte att arbetsmiljön i dag är oerhört farlig. Det räcker inte att bara tala om detta, man måste också föreslå förändringar.

Den psykosociala miljön är kanske – eftersom frågan är så vid – den allra största faran. Redan nu kan man föreställa sig effekterna framöver. Man blundar också ofta därför att den psykosociala miljön handlar om makten i arbetslivet. Det handlar i många fall om på vilka villkor arbetsorganisationen skall vara uppbyggd.

Det är ingen tillfällighet att Svenska Arbetsgivareföreningen i arbetarskyddsstyrelsen har stoppat varje form av framsteg när det gäller att få vettiga föreskrifter. SAF som ser till att beteendevetarna inte får komma in i yrkesinspektionsnämnderna spelar en ynklig roll. Det handlar om demokratiska rättigheter som de arbetande kräver, det handlar när det gäller de psykosociala frågorna om vad som är demokratins innehåll, och det finns egentligen inte något sådant alls på arbetsplatserna. Därför behövs ett kraftfullt åtgärdsprogram för att lösa dessa frågor. I reservationen föreslår vi

t. ex. att yrkesinspektionen förses med sådan kapacitet och sådant kunnande att de psykosociala frågorna får en större tyngd och kan behandlas med större kunskap.

En parallell fråga gäller den nya tekniken – datatekniken och mikroelektroniken. Här får de frågorna gå fria. Jag har sagt tidigare här i kammaren att man inte behöver vara någon speciellt begåvad siare för att förstå hur det kommer att gå. Man kan jämföra den utveckling som pågår på det området med t. ex. den som förekom på asbestområdet. Här samlar man på sig mängder av nya risker, men man samlar inte kunskaper för att redan från början minska riskerna, utan här får vi handskas med riskerna allteftersom utvecklingen framskrider. Därför har vpk krävt en data- och miljökommission, som verkligen kan ta ett samlat grepp på den nya teknikens faror. Man behöver inte vara teknikfientlig för att se att nya verksamheter innehåller nya och kanske ännu värre faror än de som man har varit utsatt för tidigare.

En fråga som hänger intimt samman med detta är kvinnornas möjligheter att bli omplacerade vid graviditet. Jag tänker inte bara på kvinnor som sitter vid dataskärmar, utan jag avser kvinnor i hela arbetslivet; där finns många andra faror för kvinnor som är gravida eller planerar en graviditet. Även de sistnämnda skall ha rätt att bli omplacerade. Jag tycker att man är alltför nonchalant när man hänvisar de frågorna till förhandlingar mellan parterna – två parter som har helt skilda intressen.

När det gäller maktfrågorna upprepar vpk kravet att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionsnämnderna skall ha en kvalificerad majoritet av arbetarrepresentanter.

Om man menar allvar med att de arbetande skall ha någon möjlighet att påverka situationen, är den första åtgärd man skall vidta att låta skyddsombudens stoppningsrätt omfatta ett vidare fält. Vi har här pekat på belastningsskador och förslitningsskador, men egentligen handlar det om hela arbetsorganisationen. Skyddsombuden och de fackliga organisationerna sitter inne med en fantastisk kunskap och vet i regel i förväg att en viss arbetsorganisation inom en tid kommer att skapa stora arbetsmiljöproblem och att människor kommer att slås ut. Men utvidga skyddsombudens stoppningsrätt vill man inte, för det är en maktfråga – här är de borgerliga och de socialdemokratiska ledamöterna eniga.

Det är svårt att förstå varför man inte gör ett samlat program mot belastningsskadorna, men jag kan ändå förstå det – det handlar också här i hög grad om makt. Det blir då i nästan samma andetag fråga om att sätta stopp för den arbetsorganisation och de arbetsmoment som medför förslitnings- och belastningsskador. Det kanske också här handlar om att de arbetande själva vet bäst och att skyddsombuden borde kunna stoppa sådant arbete. Det är kanske den snabbaste och effektivaste åtgärden, men i stället säger man: Vi skall forska. Och detta trots att vi till 98 % vet vad det handlar om och kan ta bort en stor del av skadorna.

Gränsvärdena är en annan sak som naturligtvis behöver ses över. Vpk har år efter år visat på att de är satta utifrån ekonomiska och medicinska utgångspunkter. Men man har svarat att gränsvärdena är så bra och skyddar mot ohälsa. Gör man en översyn kanske det till sist kan bekräftas att det är som vi har sagt.

Nu säger arbetsmarknadsministern i ett pressmeddelande att hon kan tänka sig att man skall se över konsekvenserna både ekonomiskt och hälsomässigt av att halvera alla nu gällande gränsvärden för lösningsmedel i arbetsmiljö; det skall utredas – både de ekonomiska och de hälsomässiga konsekvenserna alltså! Bara av det kan man se vad det handlar om. Det är lätt att förstå vad som har stoppat många från hälsosynpunkt förnuftiga gränsvärden – man har gjort sina ekonomiska bedömningar.

Alltför ljust behandlar socialutskottet också frågan om att ingripa på ett tidigt stadium i planeringsprocessen. Där finns en motion av två socialdemokratiska ledamöter. Socialutskottet tar som vanligt inte ställning utan överlåter det till någon annan myndighet.

De asbestskadade råkade ju illa ut trots att vi hade ett av arbetarskyddsstyrelsen utfärdat förbud. Det fanns så många dispenser att det dröjde flera år efter det egentliga förbudet, innan den stora smällen kom och man tog ett krafttag.

Nu har mycket gjorts på asbestområdet. Två motioner till årets riksdag rör dem som har fått förändringar i lungorna och den överenskommelse som har gjorts mellan arbetsmarknadens parter att dessa personer skall få en ideell ersättning på 10 000 kr. Här finns det naturligtvis gränfall. Det borde vara en självklarhet för utskottet och riksdagen att bifalla de två motionerna. I motionerna begärs ju en så enkel sak som att regeringen skall tala med de avtalsslutande parterna och säga att man inte behöver gå så strikt till väga, utan man bör försöka klara av de gränfall som finns. Regeringen brukar ju inte vara sen att inleda överläggningar med arbetsmarknadens parter. Men i denna djupt mänskliga fråga vill inte utskottet att så skall ske, åtminstone vill man inte uttala det.

Sedan till frågan om bensinstationspersonalens arbetsmiljö. För andra året i rad motionerar vi om att man bör vidta kraftfulla åtgärder på detta område. Utskottet redovisar vad man svarade föregående år. Man får intrycket att utvecklingen rullar på. Samtidigt är verkligheten den, att det gång efter annan påpekas, inte minst i massmedia, hur farlig situationen är. Här spelar riksdagen en undfallande roll, när den inte ens kan uttala som sin mening att detta måste lösas snabbt. Vi har varit med om alltför många förhållningsfall.

Till sist vill jag säga några ord om reservation 13 om rökfri arbetsmiljö. Det måste vara en demokratisk rättighet att slippa rök. Det är vad det handlar om. Hur många kampanjer vi än startar är det ingen skyldighet för någon i arbetslivet att rätta sig efter dem. Det borde väl ändå vara en föreskrift. En av de demokratiska rättigheter man har på en arbetsplats är att slippa bli utsatt för rök.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna.

Anf. 21 KJELL NILSSON (s):

Herr talman! I nu föreliggande betänkande behandlas anslag till arbetsmiljö m. m. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisningar till arbetarskyddsverket, dvs. arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen.

Lars-Ove Hagberg sade i sitt anförande att vi socialdemokrater tror att vi har världens bästa arbetsmiljö och att alla hälsorisker är borta – ungefär så uttryckte han sig. Om det hade varit så väl hade vi inte behövt anslå något

över 320 milj. kr. för att förbättra situationen ute på arbetsplatserna. Även om vi gör det kommer vi att behöva göra prioriteringar i det arbetet. Stora pengar ställs till förfogande. Vi har en bra miljö, om vi ser på förhållandena internationellt. Men också i fortsättningen behövs ett tålmodigt arbete över hela fältet för att undanröja de olycksfallsrisker och risker för sjukdom som finns i vårt arbetsliv.

Utskottet behandlar vidare ett antal motionsyrkanden från samtliga riksdagspartier om olika insatser på arbetsmiljöns område. Samtliga motionsyrkanden har avstyrkts av utskottsmajoriteten. Flera av dessa motioner har behandlats av en eller flera riksdagar tidigare och upprepas nu på nytt. En del av motionsyrkandena har följts upp med reservationer. Till betänkandet har fogats 22 reservationer.

Herr talman! Med hänsyn till tidigare behandling och kammarens tid kommer jag att endast kortfattat beröra en del av de frågeställningar som finns i reservationerna. Några har kommenterats tidigare här i kammaren vid ett antal tillfällen.

I en reservation tar utskottets centerpartister upp frågan om offentliggörande av testresultat för bildskärmar. Utskottet understryker att det är angeläget att dessa resultat offentliggörs, men om en myndighet gör testet gäller sekretesslagen, och något offentliggörande kan inte ske utan att den som har begärt undersökningen medger det. Däremot kan resultaten offentliggöras om uppdragsgivaren vänder sig till någon annan än en myndighet.

Utskottsmajoriteten tror emellertid liksom statsrådet att det kommer att bli ett starkt konkurrensmedel att redovisa testresultat och att det i praktiken kommer att medföra att resultaten av bildskärmstester blir offentliga.

I ett par reservationer upptas frågan om ledighet för graviditet. Den har tidigare behandlats här i kammaren, men det har hänt någonting sedan det skedde senast. På den offentliga sektorn finns ett centralt avtal om sådan ledighet. Vissa kommuner har ännu inte anpassat sig till avtalet, men i stort sett är det heltäckande. Förhandlingar pågår mellan LO, PTK och SAF om ett centralt avtal, och de är nu i slutskedet. Vi har förhoppningar om att parterna skall komma överens och lösa frågan avtalsvägen.

Den psykosociala arbetsmiljön tas upp i en reservation. Det är förvisso ett stort område, ett av de högprioriterade områdena både inom forskningen och inom arbetarskyddsverkets övriga arbete. Det är ett av de tyngsta delområdena i forskningen framöver.

Det står också att läsa om detta i forskningspropositionen som nyligen överlämnades till riksdagen. Där tar man upp frågorna om de psykosociala aspekterna i arbetslivet liksom arbetsorganisationens och medbestämmandets betydelse i sammanhanget.

Belastningssjukdomarna är den andra stora och dominerande frågan. Jag håller med Lars-Ove Hagberg, som tog upp detta, om att det är en mycket svår fråga. Det kommer att krävas stora insatser framöver för att klara belastningssjukdomarna. Detta har varit ett av de högst prioriterade arbetsområdena för arbetarskyddsstyrelsen under en fyraårsperiod, och det är fortfarande högprioriterat.

All den forskning som kan bedrivas på området utförs också. Arbetar-

skyddsverket förändrar föreskrifterna i den takt man får kunskaper om hur man skall kunna lösa dessa svårösta problem. Utskottet menar att arbetet måste få fortsätta på det sätt som nu sker. Det är ingen nonchalans mot svårigheterna i detta arbete.

Kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten är någonting som man naturligtvis skall ta på största allvar. Samtidigt tillhör jag dem som tycker att vi skall hålla i helgd en gammal princip som vi har haft under många år här i landet, att inte införa särskilda bestämmelser för kvinnor i arbetslivet, utom i yttersta undantagsfall. Om vi går långt på den vägen, kommer det att innebära yrkesförbud för kvinnorna. Vi skall i stället angripa arbetsmiljön så att vi inte behöver ha särbestämmelser för något av könen.

I forskningspropositionen slås det fast att man skall forska just om kvinnors tunga arbetsmiljöer för att se hur man skall kunna förbättra miljön. Vi menar att det är angeläget att det arbetet kommer i gång och fullföljs på bästa sätt.

Ersättningen till de asbestskadade upptas i två motioner, den ena av socialdemokraterna Birthe Sörestedt och Hans Pettersson i Helsingborg och den andra av moderaten Sten Andersson i Malmö. Det har också avgivits reservationer till förmån för dessa motioner. Problemet gäller dem som fått pleuraplack och som kan få 10 000 kr. i ersättning.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att detta är en avtalsfråga. Avtal tecknades 1974 på den privata sektorn och det skedde redan tidigare på den offentliga sektorn. Avtalet för den offentliga sektorn gäller alla, men på den privata sektorn gör det inte det.

Utskottet menar att det bör ankomma på de avtalslutande parterna att handlägga frågan så att den löses på ett bra sätt och det blir rättvist för dem som har drabbats av sjukdomen. Detta bör de avtalslutande parterna kunna klara, och utskottets majoritet vill inte gå in i ett sådant avtalsförfarande.

I en annan motion tas den rökfria arbetsmiljön upp. Riksdagen sade i fjol att därest man inte på frivillig väg kan komma fram till godtagbara förhållanden, får man vara beredd på föreskrifter. Det gäller i dag också.

Men det har hänt en del. Arbetarskyddsstyrelsen har tillsammans med parterna på arbetsmarknaden dragit i gång en stor kampanj för att få genomslag för insikten om hur viktigt det är med rökfri arbetsmiljö. Denna kampanj skall pågå i två års tid, och det är meningen att man skall få människor att ändra attityder till rökningen genom den information de ges om hur farlig rökning är.

Utskottets majoritet menar att man bör avvakta denna kampanj. Vi tror att det är bra om man kan få igenom godtagbara förhållanden utan en bindande lagstiftning, eftersom den lagstiftningen blir svår att kontrollera.

I en motion tas upp projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar. Arbetarskyddsstyrelsen har skrivit till regeringen och hemställt om en ändring i arbetsmiljölagen som gör det möjligt att lägga ett sådant ansvar på projektörer och konstruktörer. Utskottet understryker att det är angeläget att man gör en sådan förändring så snart som möjligt.

När det gäller en översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov har vi samma uppfattning som statsrådet: det är en fråga som inte lämpar sig för föreskrifter. Det är svårt att med föreskrifter gå

in på de individuella lösningar som behövs. Utskottet tycker att man bör kunna anförtro åt anpassningsgrupperna ute på arbetsplatserna att lösa dessa problem. Det har varit deras uppgift, som de fick lagfäst den 1 januari 1986. Mycket fint arbete utförs på detta område, och vi tror det är den bästa vägen. Vi delar motionärernas uppfattning om behoven.

Beträffande översynen av gränsvärdena är det faktiskt så, att det sker en ständig översyn. Allteftersom arbetarskyddsstyrelsen får nya kunskaper och får belägg för var man kan sätta gränsvärden sker denna omarbetning. Flera gränsvärden har under senare år fått en väsentlig sänkning. Det arbetet pågår ständigt, och det finns inte behov av något fastställande i riksdagen, enligt utskottet.

En annan motion tar upp säkerhetsdagar i skogen. Under 1985 anordnades sådana säkerhetsdagar av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Utskottet menar att det bör ankomma på arbetsmiljöfonden och arbetarskyddsstyrelsen att besluta om huruvida man på nytt bör anordna sådana säkerhetsdagar, och vi förutsätter att detta kommer att ske om det finns behov därav. Vi anser det däremot inte nödvändigt att i dag säga att man år efter år skall ha sådana säkerhetsdagar.

När det gäller skyddsarbete på högskoleområdet menar vi att det är rimligt att eleverna får vara med i skyddskommittéerna. Arbetsmarknadens parter bör kunna enas om att inom en snar framtid lösa frågan om hur eleverna kan bli representerade i skyddskommittéerna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till socialutskottets yrkanden i betänkandet 1986/87:17 på alla punkter.

Anf. 22 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Kjell Nilsson tar upp frågan om gravida kvinnors möjligheter till omplacering eller eventuellt ledighet från sitt arbete under graviditetstiden. Han hänvisar till att man har förhoppningar om att ett avtal härom skall slutas mellan arbetsmarknadens parter. I betänkandet hänvisas till att bristen på kunskaper ännu är mycket stor om sambanden mellan arbetsmiljöfaktorer och reproduktionsskador och till att arbetarskyddsstyrelsen under den närmaste femårsperioden skall prioritera bl. a. forskning om ämnen som kan skada foster och arvsanlag.

Man är, Kjell Nilsson, ganska säker på att det finns arbetsmiljöer som, inte nödvändigtvis bara av fysiska utan även av psykiska skäl är skadliga för gravida kvinnor. Utskottsmajoriteten hoppas emellertid bara på ett avtal mellan arbetsmarknadens parter. Jag tycker inte att det är att visa någon större handlingskraft och vilja när det gäller att tillse att de personer det gäller skall kunna klara sig igenom graviditetsperioden på ett bra sätt.

Kjell Nilsson säger också att psykosociala sjukdomsorsaker i arbetsmiljön är en högprioriterad forskningsuppgift. Det är kanske i och för sig riktigt att detta är ett av de områden som prioriteras högst. Men problemet är att hela den psykosociala forskningen är i bakvatten. Man har inte satsat på den på samma sätt som man från början har satsat på andra arbetsmiljöområden. Detta gör att det är utomordentligt bråttom, eftersom det här sannolikt är det mest omfattande problem som man har på arbetsmarknaden i dag. Det krävs

utomordentligt snabba åtgärder för att förbättra situationen.

Jag tror vidare inte att Kjell Nilsson ens själv är övertygad om att en tvåårig kampanj för rökfria arbetsmiljöer skulle skapa sådana för alla arbetstagare. Jag tycker att det är ganska dåligt att man inte är beredd att lagstiftningsvägen få fram sådana miljöer som alla har rätt att kräva på en arbetsplats.

Anf. 23 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! När det gäller bildskärmar tycker jag att utskottsmajoriteten uttrycker sig alldeles för försiktigt, och det är därför som vi har reserverat oss. När man ser tillbaka på utvecklingen av satsningen på bildskärmar finner man att denna har kunnat ske i stor skala men att medvetandet om de risker som kan vara förenade härmed inte har ökat i samma takt, utan det vaknar först efter införandet av bildskärmarna. Beredskapen att vidta åtgärder kommer alltid in som ett senare moment. Då slår man larm, men står på något sätt inför ett fullbordat faktum.

Detta mönster känner vi igen: miljömedvetandet och åtgärder föranledda av det kommer först i efterhand. Uppgiften blir då att försöka städa upp och hålla igen. Vad man skulle önska vore att det förekom en bättre framförhållning, och för att man skall kunna åstadkomma detta är det viktigt att testresultaten blir offentliga.

Vad gäller kvinnors arbetsmiljö finns det flera stora, eftersatta områden med till övervägande del kvinnor anställda. Ryggskador av tunga lyft drabbar i mycket hög grad kvinnor. Jag kan hålla med Kjell Nilsson om att man inte skall ha särskilda bestämmelser för kvinnor, men det krävs faktiskt särskilda åtgärder när det i så stor utsträckning är kvinnor som drabbas.

Detta är verkligen ett område för tekniska innovationer, som skulle ge omedelbar utdelning och vinster på olika sätt: bättre arbetsmiljö, färre skador och färre förtidspensioneringar. Detta skulle med säkerhet också främja rekryteringen till de yrken som berörs härav. Eftersom dessa yrken ofta är vårdyrken, skulle anordningar som leder till mindre ansträngning i samband med tunga lyft göra att man fick mer av tid och kraft till de specifikt människovårdande insatserna.

I frågan om säkerhetsdagar i skogen gäller att en förebyggande utbildningsinsats också på detta område omedelbart skulle ge vinst i form av färre skador.

Också när det gäller denna utsatta arbetsmiljö skulle en utbildningsinsats ge en omedelbar avkastning i form av just färre skador. Och kravet på ökat uttag av virke i skogen innebär för många som arbetar ensamma ökade risker. Med ökade uttag följer ökad skadefrekvens. Kräver man ökat uttag av människor som tvingas arbeta ensamma, borde en självklar konsekvens av det vara att man gick in med ökade utbildningsinsatser. Det är det minsta man kan kräva.

10 § Ärendebehandlingen avbröts kl. 14.30 för dagens frågestund (forts. s. 69).

Om handelshinder i Norden

Anf. 24 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har, mot bakgrund av att Malaco AB har fått sina leveranser stoppade av finländska myndigheter, frågat mig vilka åtgärder jag är redo att vidta för att underlätta för svenska företag i de fall de anser sig vara utsatta för handelshinder inom Norden.

Handelshinderarbetet i Norden är högt prioriterat. Sedan länge har handelshinderproblem diskuterats bilateralt mellan länderna. För ungefär tre år sedan tog vi från svensk sida initiativ till kartläggningar av handelshinder i Norden. Sedan dess har arbetet bedrivits med stora insatser, både ekonomiskt och personellt. Det har redovisats efter hand i olika nordiska handelshinderrapporter.

I Sverige tillsattes i augusti 1984 en särskild utredare för att vi nationellt skulle kunna följa upp det nordiska samarbetet på detta område.

I år lade Nordiska ministerrådet fram ett förslag till Nordiska rådet om ett samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden. Programmet innebär bl. a. att en permanent styrgrupp för avveckling av tekniska handelshinder inrättas och att vissa åtgärder vidtas för att förebygga att nya handelshinder uppkommer.

Nordiska rådet antog enhälligt förslaget. Därmed har vi möjlighet att även i fortsättningen driva handelshinderfrågor både bilateralt och samnordiskt.

Det problem Sten Andersson pekar på är välbekant för mig. Vi avser att ta upp denna fråga i de fora som har etablerats i Norden, nämligen ämbetsmannakommittén för handelspolitik och dess styrgrupp. För en månad sedan tog vi dessutom upp Malacos problem med representanter från den finska regeringen. Vi avser att fortsätta driva frågan både bilateralt och nordiskt.

Anf. 25 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för statsrådets svar. Malacos problem blev bekanta för mig för ungefär en vecka sedan. Framför allt gäller Malacos problem exporten till Finland. Den finska tullen ställde till med stora problem då den krävde ändrade förpackningar. Det som godkändes den ena månaden godkändes inte nästa månad.

Det finns ett visst ämne i de produkter som Malaco tillverkar. I Sverige kom man då överens om att man skulle tillämpa samma högsta tillåtna mängd som man gjorde i Finland. Den dag vi fattade beslut om detta i Sverige sänkte Finland den högsta tillåtna mängden med 50 %.

Det är inte helt ologiskt att tro att det är en medveten kampanj från Finland för att stoppa importen.

Under den vecka som har gått har jag haft kontakt med flera andra företag som har talat om för mig att dessa problem har funnits länge och fortfarande finns. Det gäller inte bara Finland utan även Danmark.

Statsrådets svar är bra, dvs. att man väl bevakar dessa frågor, även på ministernivå. Men det som är litet egendomligt, herr talman, är det faktum att detta har pågått under en mycket lång tid, och man har i högsta instans varit medveten om förhållandet.

Jag vill avslutningsvis ställa en fråga: Om vi har så stora problem i sådana

bagatellartade frågor mellan våra nordiska länder, hur skall vi då kunna klara kontakter med länder som ligger litet längre från oss? Men jag hoppas i alla fall att de ansträngningar som statsrådet här pekat på att hon gör och kommer att göra ger resultat; för i länderna i Norden skall vi ha en fungerande handelsmarknad.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om fruktimporten från
Chile*

Anf. 26 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Låt mig tillägga till svaret att regeringen har avsatt särskilda medel för att kunna harmonisera bestämmelser om innehåll i och märkning av livsmedel i Norden. Det hoppas jag också hjälper oss att komma till rätta med just den här delen av samhandlande i Norden.

Anf. 27 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är undantagen som bekräftar regeln. Jag skall dock inte polemisera mot statsrådet, utan tackar för hennes ytterligare klargörande och hoppas att hon har framgång i sin verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1986/87:441 om fruktimporten från Chile

Anf. 28 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser vidta för att begränsa Sveriges import av frukt från Chile.

Efter det att importförbudet av jordbruksprodukter från Sydafrika infördes har fruktimporten ökat från flera andra länder, bl. a. från Chile. Även totalt sett tenderar fruktimporten till Sverige att öka. Vi importerar en hel del vindruvor från Chile under vissa tider av året, då detta land jämte Sydafrika dominerar som internationella exportörer. Vindruvor tas dock numera i ökad utsträckning från USA och Argentina. För annan frukt som äpplen och päron är konkurrensen större. Äppelimporten från Nya Zeeland och Frankrike har sålunda ökat, och päronimporten tenderar öka väsentligt mer från USA än från Chile.

Bakomliggande faktorer som pris och kvalitet gör dock att det inte går att dra några exakta slutsatser av enbart utrikeshandelsstatistik. Plötsliga produktionsstörningar, såsom frostsador på skörden, tvingar importörerna att vända sig till andra leverantörer.

Den svenska marknaden kännetecknas som bekant av hård konkurrens men stor öppenhet. Rätt vara vid rätt tillfälle och till rätt pris är normalt det som faller utslaget vid försäljning till Sverige.

Sverige verkar för att uppmärksamma andra länder än Chile på möjligheterna till ökad export till den svenska marknaden till följd av den stoppade importen av sydafrikanska jordbruksprodukter. Detta görs bl. a. genom regeringskontakter och genom Importkontoret för u-landsprodukter, IMPOD.

Sveriges principiella inställning är att inte införa eller ansluta sig till ekonomiska sanktioner, som inte har sin grund i beslut eller rekommenda-

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om fruktimporten från
Chile*

tion av FN:s säkerhetsråd. Det beslut regeringen fattade den 12 mars i år om att föreslå en ensidig handelsbojkott mot Sydafrika och Namibia innebar visserligen ett avsteg från denna princip och från våra åtaganden enligt GATT. Men detta är, vilket vi också understryker i propositionen, en engångsföreteelse som enbart avser Sydafrika och Namibia och som är motiverad av det unika i själva apartheidssituationen.

Av dessa skäl är en ensidig svensk importbegränsning mot t. ex. Chile oförenlig med svensk politik. Vi väljer andra vägar för att stödja kampen för demokrati i Chile.

De svenska folkrörelserna har drivit en frivillig handelsbojkott mot Chile under många år. Det svenska avståndstagandet från regimen i Chile omfattas av en bred opinion.

Vårt stöd till de demokratiska krafterna i Chile har ofta internationellt manifesterats, t. ex. i FN. Inom ramen för det svenska humanitära biståndet till Chile lämnas bidrag till stöd för de mänskliga rättigheterna.

Anf. 29 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! När Sverige nu söker andra länder för sin fruktimport får alternativet inte bli ett land som Chile. Förutom att förföljelser, mord, tortyr och försvinnanden ökar i landet just nu är Chile ett av de få länder som i dag öppet stöder Sydafrika. Det är inte bara fruktimporten från Chile som ökar utan också massavedsimporten.

I ett läge där det vore på sin plats att Sverige tog initiativ till en bojkott av Chile stöder vi Pinochetregimen med vår handel och t. o. m. ökar den.

Jag tycker inte det räcker med att göra andra länder uppmärksamma på att det finns en marknad i Sverige, utan vi måste klart säga ifrån till de svenska importörerna att vi inte vill ha Chile som importland.

Vad säger utrikeshandelsminister Anita Gradin om att vidta andra åtgärder än att göra andra länder uppmärksamma på att det finns en marknad i Sverige för fruktimport?

Anf. 30 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar har den svenska regeringen på olika sätt ställt upp för de demokratiska krafterna i Chile. Folkrörelsesverige har också tidvis bedrivit ett imponerande arbete för att ställa upp för de demokratiska krafterna i Chile.

Jag förutsätter att det arbetet kanske tar fart igen efter en sådan här diskussion och en sådan uppmärksamhet som fruktimporten kan innebära.

Anf. 31 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Man kommer ändå inte ifrån att det är ett uppenbart stöd att bedriva handel med Chile.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 32 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Ingrid Andersson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att utbildning som motsvarar tidigare vidareutbildning av sjuksköterskor behåller den engelska examensbenämningen Bachelor of Science in Nursing.

Examensbenämningen för den nya sjuksköterskeutbildningen med påbyggnadslinje översätts för närvarande med Bachelor of Science BcSc. Principerna för universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) översättning är grundade på tillträdeskraven i kombination med utbildningens längd.

Översättningen av examensbenämningar för svenska högskoleutbildningar är en fråga för UHÄ, som för närvarande överväger att göra en översyn av sina engelska översättningar.

Anf. 33 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Jag vill lämna en kort bakgrund till den.

År 1982 ändrades sjuksköterskeutbildningen. När man förändrar finns det risk för att några kommer i kläm. Därför finns det en möjlighet för sjuksköterskor enligt 1966 års studiegång att komplettera sin utbildning. De som gör det får ett utbildningsbevis och en examensbenämning som är densamma som för den som fullgör utbildning enligt nu ordinarie studiegång.

Detta låter självklart, men det krävdes en del skriftväxling mellan SHSTF och UHÄ, innan UHÄ kom fram till denna självklara ståndpunkt.

Nu kvarstår dock problem med den engelska översättningen av examensbenämningen. Den som genomgått den tidigare påbyggnadsutbildningen benämns Bachelor of Science. För den som i dag går igenom motsvarande utbildning som kompletteringsutbildning inom hälso- och sjukvårdslinjen anges benämningen University Certificate. Detta innebär de facto en statusmässig sänkning som kan ge problem vid studier och arbete utomlands, trots att utbildningen snarare har förbättrats. Översättningen grundar sig på ett system där antalet poäng avgör, men UHÄ har tidigare inte gjort någon skillnad på 63, 65 eller 105 poäng som grund för vidareutbildning. Examensbenämningen blev i de fallen densamma. Det är en rationell lösning, som kan vara vägledande även nu när det gäller dem som genomgår en kompletterande utbildning.

De berörda upplever det nuvarande förhållandet som djupt orättvist. De frågar varför det görs skillnad mellan dem och dem som genomgick vidareutbildning året innan. Utbildningarna är lika kvalificerade, men benämningen på engelska är förändrad.

Utomlands har kvaliteten på den svenska sjuksköterskeutbildningen satts i fråga, och vad skall man tro utomlands när examensbenämningen ändras så att statusen sänks i förhållande till tidigare?

Jag vädjar till statsrådet att medverka till att denna till synes lilla fråga, som dock upplevs som djupt orättvis av de berörda och som i viss mån är rekryteringshämmande, får en snar lösning. Jag framför denna vädjan därför

att UHÄ inte har låtit sig påverkas, trots att frågan har varit aktuell sedan oktober 1985.

Anf. 34 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Som jag framhöll i mitt svar är det universitets- och högskoleämbetet som har att fastställa hur svenska högskoleutbildningar skall beskrivas på främmande språk. Inte desto mindre dristar jag mig att uttrycka en egen mening, och jag vill då säga att jag finner det naturligt att utbildningar som i Sverige ger en och samma kompetens också skall betecknas på ett enhetligt sätt vid översättning till främmande språk.

Anf. 35 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för att han uttryckte denna tankegång. Jag hoppas att detta skall kunna få till följd att frågan får sin lösning.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1986/87:444 om rekryteringen av högskolelektorer

Anf. 36 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Rune Rydén har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att förhindra att högskolelektorer rekryteras bland icke behöriga, trots att det i högskoleförordningen anges att det krävs doktorsexamen eller motsvarande.

I samband med införandet av den nya arbets- och tjänsteorganisationen för högskolans lärare meddelades bestämmelser om behörighet för tjänster som högskolelektor. För en sådan tjänst krävs avlagd doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens eller kompetens av annat slag. Tillsättningsmyndigheten får medge dispens från behörighetsvillkoren om särskilda skäl föreligger. Bristerna i den sökandes behörighet skall då vara av mindre vikt med hänsyn till meriterna i övrigt.

En av huvudpunkterna i den nyligen framlagda forskningspropositionen är åtgärder för att förbättra rekryteringen av forskarutbildade till högskolan. I detta syfte görs kraftiga förbättringar i fråga om studiefinansieringen inom forskarutbildningen och rekryteringstjänster till högskolan.

Anf. 37 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret.

I samband med att lärartjänstutredningens förslag håller på att genomföras ute på universiteten och högskolorna har naturligtvis frågan om hur man placerar in de icke disputerade lärarna i det nya systemet med högskoleadjunkter och högskolelektorer kommit upp till debatt.

I högskoleförordningen står, som utbildningsministern nämnde i svaret, att det för behörighet till högskolelektorstjänst krävs doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens eller kompetens av annat slag. Med det senare menas helt klart en vetenskaplig prestation i klass med doktorsex-

amen. Det var vi överens om i lärartjänstutredningen. Det finns ett naturligt undantag, nämligen de lärare som verkar inom de s. k. sköna konsterna och som i många fall inte kan disputerat, varför kompetens av annat slag kommer i fråga. Men för övriga måste kravet enligt min uppfattning upprätthållas. Principen måste vara helt klar, innan undantag från den kan diskuteras.

I flera fall på senare tid har personer utan doktorsexamen utnämnts till högskolelektor i stället för högskoleadjunkt. Ytterligare sådana fall är på gång. Möjligheterna att åberopa de särskilda skäl som utbildningsministern talade om, varvid behörigheten skall vara av mindre vikt med hänsyn till meriterna i övrigt, utnyttjas enligt min uppfattning alltför generöst. Det vore därför enligt min uppfattning bra med ett klargörande att huvudregeln om disputationskrav skall gälla vid tillsättning av högskolelektorstjänster och att med "motsvarande vetenskaplig kompetens" menas kompetens i klass med doktorsexamen.

Anf. 38 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Både Rune Rydén och jag har återgivit gällande regler för kompetens till tjänst som högskolelektor. Tillsättningsmyndigheten får under vissa villkor ge dispens. Jag har ingen anledning att räkna med annat än att högskolorna följer gällande bestämmelser. Skulle någon sökande vara missnöjd med högskolans beslut, kan det överklagas hos universitets- och högskoleämbetet. Längre kan man inte gå.

Anf. 39 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Det som utbildningsministern talade om senast leder in problemet på ett annat område, nämligen de fall där det inte finns kompetenta sökande till en tjänst. Då menar jag personligen att det är fel att man placerar någon av de icke kompetenta sökandena i en högskolelektorstjänst i stället för att antingen vakantsätta tjänsten eller inrätta den som en högskoleadjunktstjänst. Om man inrättar den som högskolelektorstjänst, låser man den tjänsten fram till dess att vederbörande pensioneras. Detta har skett i flera fall. Det har också skett inom lärarhögskoleområdet på så sätt att de gamla L 17-lektorstjänsterna flyttats upp till L 20-tjänster, när de nuvarande innehavarna icke varit personer som har disputerat. Det strider mot de principer som utbildningsministern och jag i övrigt verkar vara överens om.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1986/87:445 om presentationen för riksdagen av vissa propositioner

Anf. 40 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Rune Rydén har frågat mig om jag avser ändra på presentationstiderna, så att grundutbildnings- och forskningspropositionen publiceras samtidigt med budgetpropositionen i övrigt.

Behov av samordning finns inte bara i fråga om forskning och utbildning inom högskolan utan gäller också mellan olika delar av forskningsområdet.

För att möjliggöra övergripande och samlade bedömningar av detta omfattande och mångskiftande område lägger regeringen vart tredje år fram samlade forskningspolitiska propositioner. Nästa forskningsproposition skall komma 1990. Åren mellan forskningspropositionerna ingår forskningsanslagen i budgetpropositionen.

Regeringens förslag avseende anslag till grundläggande högskoleutbildning presenterades i år som vanligt i budgetpropositionen.

Såsom framhölls i årets budgetproposition är avsikten att också för den grundläggande högskoleutbildningen gå över till ett system med treåriga planeringsperioder och budgetbeslut.

Anf. 41 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret, som jag bara vill komplettera med ytterligare en enda fråga. Den gäller huruvida presentationen av den grundläggande högskoleutbildningens budget och forskningsbudgeten kommer att ske vid ett och samma tillfälle. I nuvarande läge har universitets- och högskolorna haft stora problem med budgetarbetet. Man har tvingats att under hand ta kontakt med departementet för att få reda på siffermaterialet för att i det löpande budgetarbetet kunna ta ställning till det. Detta har varit klart otillfredsställande. Därför vore det mycket välgörande om utbildningsministern kunde säga att presentationen kommer att ske vid ett och samma tillfälle i samband med presentationen av den övriga budgeten.

Anf. 42 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill till svar på den sista frågan säga att vårt mål är att gå över till treåriga budgetplaner också för den grundläggande högskoleutbildningen. Då vore det naturligtvis bäst om dessa budgetförslag tidsmässigt kunde sammanfalla, så att treårsplanerna lades fram samma år för både utbildning och forskning.

Anf. 43 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Med detta hoppas jag att utbildningsministern menar att den presenteras vid ett och samma tillfälle, nämligen när statsbudgeten läggs på riksdagens bord den 10 januari.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1986/87:400 om rätten till sjukpenning för värnpliktiga

Anf. 44 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat försvarsministern om regeringen är beredd att vidta åtgärder så att värnpliktiga, när de under ledig tid arbetar i civila arbeten, skall vara berättigade till bl. a. sjukpenning m. m. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring utges inte sjukpenning under

tid då den försäkrade fullgör värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst eller genomgår militär grundutbildning för kvinnor. Under sådan tid utges i stället dagersättning eller dagpenning enligt värnpliktsförmånsförordningen (1976:1008) resp. kungörelsen (1966:414) med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga. Den värnpliktige får dock behålla sin sjukpenninggrundande inkomst under tjänstgöringen och har också rätt att få denna anpassad efter löneutvecklingen inom sitt yrkesområde. Om tjänstgöringen skulle avbrytas på grund av sjukdom har således den värnpliktige rätt att få sjukpenning utbetald enligt sin fastställda sjukpenninggrundande inkomst. Regeringen har mot denna bakgrund inga planer på att förändra de nuvarande reglerna angående sjukpenningrätten för värnpliktiga.

Anf. 45 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på frågan. Den är ställd inte för att jag för min del har haft så mycket att invända mot principen, men verkligheten förändras runt om. När krigsmakten ändrar sin vakttjänst blir ju också verkligheten annorlunda för dem som har denna tjänstgöring i långa pass – det kan vara så långa pass att de sedan har ledigt i ett sträck 48 timmar för att därefter gå vakt 24 timmar. Det kan också i en del fall, t. ex. på Gotland, bli pass om 14 dagar. Eftersom de värnpliktigas försörjningsbörd i verkligheten kan vara ganska tung, går de naturligtvis tillbaka till sina civila arbeten under ledigheterna för att fullgöra alla övriga förpliktelser.

Men om man då skulle beräkna sin inkomst och försörjning just på det rullande schema som är fastlagt för hela tjänstetiden får man inte sjukpenning, trots att man kanske har gjort upp med sin arbetsgivare om att man skall arbeta. Detta uppfattas naturligtvis som mycket inkonsekvent, eftersom sjukpenningen utgår ur vår socialförsäkring och arbetsgivaren i sina totala utgifter för den anställde även betalar socialförsäkringsavgifter till samhället. Resultatet kan alltså bli litet inkonsekvent.

Man kan ställa sig frågan om det är försvaret som skall omorganisera sig och inte ha den här typen av tjänstgöring, eller om vi skall försöka anpassa försäkringsnormerna till verkligheten. Jag kan förstå att det kanske är svårt för socialministern att svara direkt på frågan i detta fall. Jag vill bara för min del säga att vi i framtiden inte skall hårdra det hela om det skulle bli ett system.

Därmed får jag återigen tacka för svaret.

Med detta anförande – under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen avslutad.

17 § Svar på fråga 1986/87:418 om de statliga insatserna mot aids

Anf. 46 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys har frågat mig om det är regeringens uppfattning att de statliga anslagen för aidsinsatser bör bli lägre för 1988 än vad de är för 1987.

Ett extra bidrag utgår med 50 milj. kr. för år 1987 till de landsting och

kommuner där HIV-smittan är särskilt utbredd för att stödja smittskyddsarbetet.

Frågan om ett fortsatt extra bidrag behandlas i samband med överläggningar mellan företrädare för socialdepartementet och sjukvårdshuvudmännen om vissa ersättningar från den allmänna sjukförsäkringen för tiden fr. o. m. år 1988.

Anf. 47 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det här beskedet. Det är ett bättre besked än det jag fick för tio dagar sedan när frågan senast diskuterades. Då ställde jag ungefär samma fråga till socialministern. Hon gav mig ett undvikande svar, som faktiskt snarast kunde tolkas så, att regeringen avsåg att dra in de här pengarna.

Det är oerhört viktigt att vi fortsätter med omfattande insatser i storstadsregionerna. Det är ju framför allt där som aidsjukdomen och HIV-smittan är utbredda. Därför är det viktigt att de som nu arbetar med smittbekämpande åtgärder i nämnda regioner vet att det finns ett stabilt statligt engagemang för att föra det arbetet vidare.

Jag uppfattar svaret så, att socialministern är beredd att verka för att det här stödet utgår även i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1986/87:424 om viss ändring i steriliseringslagen

Anf. 48 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Marianne Karlsson har frågat mig om jag är beredd att ändra steriliseringslagen, så att svårt förståndshandikappade kan medges sterilisering tidigare än vid 25 års ålder då föräldrarna kräver detta.

Bakgrunden till Marianne Karlssons fråga är ett beslut av socialstyrelsens rättsliga råd i fråga om sterilisering av en 18-årig flicka med förståndshandikapp. Socialstyrelsen har inte tagit upp framställningen till prövning, eftersom det framgick att flickan inte hade möjlighet att förstå innebörden av ett steriliseringsgrepp.

Företrädare för hälso- och sjukvården inom det område till vilket flickan hör har härefter vänt sig till regeringen och bl. a. ifrågasatt om en ändring av steriliseringslagen bör ske för att möjliggöra en sterilisering.

Frågan är för närvarande under beredning inom socialdepartementet. Innan denna beredning är avslutad är jag självfallet inte beredd att besvara Marianne Karlssons fråga.

Anf. 49 MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka så mycket för svaret, även om jag är ledsen för att jag egentligen inte har fått något svar.

Jag vill börja med att säga att min fråga egentligen inte har någonting med tvångssterilisering att göra. Min fråga gäller de enskilda fall där en sterilisering bör göras men där personen som skall steriliseras själv inte är

medveten om vad ingreppet innebär eller varför det görs.

Vi måste väl ändå använda sunt förnuft – det vore bra om vi gjorde det alltid, och helst i ett sådant här fall.

Anledningen till min fråga är att kurator Marianne Svensson på lasarettet i Motala har skrivit till socialminister Gertrud Sigurdsen att hon menar att det finns ett glapp i steriliseringslagen som gör att enskilda kommer i kläm.

Modern till en gravt utvecklingsstörd flicka i Östergötland vill inte att flickan skall äta p-piller, då hon redan får kraftiga mediciner för bl. a. epilepsi. På 20-åringens inackorderingshem finns det pojkar som är totalt utan hämningar. Personalen är därför orolig för att flickan skall bli gravid.

Lagen föreskriver att utvecklingsstörda inte får steriliseras, om de inte förstår konsekvenserna av ingreppet. Samtidigt finns det en åldersgräns för sterilisering, 25 år, och den gäller för alla. Den omnämnda flickan kommer aldrig att begripa steriliseringens innebörd.

Önskemålet om sterilisering uppkom *för att skydda flickan*. Skall vi sätta människovärdet i första hand, bör en ändring i lagen komma till stånd. Vi kan väl inte blunda för att lagen bör ha en regel för undantag i vissa fall.

Nu har ministern meddelat här att hon inte är beredd att säga någonting. Jag antar därför att Gertrud Sigurdsen inte vill säga mig om hon tänker ställa sig positiv till mitt förslag.

Anf. 50 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Vad jag har gjort, och det tycker jag är min skyldighet i ett sådant här fall, är att jag har begärt in yttrande från socialstyrelsen för att över huvud taget kunna ha ett underlag för mitt ställningstagande.

Anf. 51 MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det som socialministern här ytterligare sade, men det var inte mycket mer det heller. Jag hoppas dock att Gertrud Sigurdsen har påverkats något av det som jag har sagt här i dag, nämligen att det här är en stor fråga för många svårt utvecklingsstörda människor och att vi därför bör göra en ändring i lagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på frågorna 1986/87:437 och 443 om åtgärder för att hindra spridning av aids genom prostituerade

Anf. 52 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig om vilka åtgärder jag avser att vidta för att verkligen hindra att aidssmittade narkomaner prostituerar sig.

Sten Andersson i Malmö har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd att föreslå för att förhindra spridningen av aids genom prostituerade. Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Erfarenheterna från såväl Stockholm som Malmö visar att det går att nå och motivera många av de prostituerade missbrukarna för vård genom samordnade och offensiva insatser från polisens och socialtjänstens sida.

Förutsättningarna för vård med stöd av lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) föreligger ofta i de fall vården inte kan ges med samtycke. Socialtjänsten har till stor del kontakt med de prostituerade missbrukarna. För att dessa kontakter skall leda till bestående resultat krävs ytterligare utvecklingsinsatser.

För det första krävs att ett snabbt omhändertagande kan erbjudas i krissituationer. Behovet av "krisstationer" eller andra lättillgängliga vårdenheter att hänvisa kvinnorna till är stort. För det andra krävs en snabbare utveckling av den långsiktiga vården för kvinnliga missbrukare, och för det tredje krävs en snabbare utveckling av innehållet i LVM-vården.

Vidare krävs insatser för att effektivare nå de prostituerades kunder.

Såväl Stockholms som Malmö kommun har fått resurser från det anslag som regeringen förfogar över för särskilda insatser mot aids för att utveckla arbetet med de prostituerade missbrukarna. I Göteborg planeras omfattande insatser mot prostitutionen. Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare - RFHL - har fått stöd till prostitutionsprojekt. RFHL har startat ett s. k. motivationshem för de prostituerade missbrukarna.

I april kommer prostitutionsfrågan att uppmärksammas särskilt i aidsdelegationens informationskampanj. Informationskampanjen har bl. a. som mål att göra de prostituerades kunder medvetna om de risker de utsätter sig för.

Anf. 53 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Under de senaste dagarna har en enorm kampanj satts i gång där medborgarna skall informeras och upplysas om den mycket besvärliga sjukdomen aids. Det är absolut ingenting att anmärka på att en sådan kampanj har startats. Men, herr talman, det som är förvånansvärt är det faktum att man av och till kan läsa i pressen att prostituerade, som kan misstänkas vara smittade av viruset eller har sjukdomen aids, fortfarande tillåts bedriva en verksamhet där risken för aidssmitta är uppenbar. Därigenom kan smittan sprida sig ytterligare. Detta kan innebära att en del människor inte tar aids på så stort allvar som de sannerligen bör göra.

Det svar som statsrådet har presenterat här i dag är inte så imponerande. Det visar nämligen att det finns stora luckor att fylla. Statsrådet säger bl. a. att behovet av vårdenheter är stort. Vårdenheterna saknas alltså i dag, och det innebär att dessa människor kan fortsätta sin verksamhet, med alla konsekvenser det kan få.

Statsrådet säger i slutet av sitt svar att det i april månad skall startas en informationskampanj just med tanke på denna kategori människor. Varför kan den inte startas redan nu i mars? För varje dag som denna verksamhet tillåts pågå är risken stor för att än fler människor kan bli smittade av denna fruktansvärda sjukdom.

Anf. 54 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på frågan.

Precis som Sten Andersson sade får vi information inte minst via pressen men även på annat sätt om att prostituerade aidssmittade fortsätter att bedriva sin verksamhet mer eller mindre öppet. Det är oerhört otillfredsställande. Vi vet att riskerna är stora för att den farliga aidssmittan sprids genom

sådan här verksamhet – också till andra grupper än de traditionella riskgrupperna. Vi kan se detta på smittspridningen bl. a. i Afrika. Där har spridningen i mycket stor utsträckning skett inom ramen för heterosexuella kontakter.

Jag skulle vilja fråga statsrådet med anledning av hennes svar: Anser statsrådet, när det gäller LVM – lagen om vård av missbrukare – att nuvarande rekvisit och kriterier för omhändertagande är tillräckliga? Personligen har jag den uppfattningen att man måste skärpa lagstiftningen och ange ytterligare kriterier som gör det möjligt att enligt LVM omhänderta missbrukare som prostituerar sig. Det som kallas faromoment för annan borde i detta sammanhang utvidgas, så att det blev möjligt att, med utgångspunkt i LVM, gå in tidigare än nu och vidta mer konkreta åtgärder, som kunde leda till tvångsomhändertagande.

Samtidigt vill jag betona vad statsrådet säger, nämligen att vården måste fungera bättre. Statsrådet pekar på nödvändigheten av en utbyggnad av vården. Jag skulle vilja fråga: Kan statsrådet mer konkret berätta för kammaren vad som pågår på vårdsidan när det gäller LVM-omhändertaganden? Om inte vården fungerar – om inte vårdtiderna förlängs och vårdens innehåll förbättras – klarar vi inte detta. Vad har statsrådet för konkret besked att ge kammaren på den punkten?

Anf. 55 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det saknas vårdenheter, säger Sten Andersson. Göte Jonsson går också in på frågan om vård.

Låt mig tala om att kommuner och landsting har ansvaret för att inrätta behandlingshem och vårdinstitutioner. Det utgår statsbidrag till denna verksamhet. Det finns alltså inga statliga institutioner.

Jag utgår från att både Sten Andersson och Göte Jonsson i sina hemkommuner och hemlandsting verkar för fler behandlingshem, fler LVM-platser. Vi behöver verkligen sådana platser i den här akuta situationen.

Vi startade i måndags en mycket omfattande informationskampanj, som skall pågå under de närmaste två åren. Den börjar med en allmän del, riktad till en bred allmänhet. Precis som här sades finns smittan nu inte enbart i speciella grupper med riskbeteende. Den finns också bland andra. Kampanjen kommer att bedrivas i olika faser. I april kommer det att ske en inriktning på de prostituerade och deras kunder, som det är verkligt angeläget att vi når. I ett senare skede på senvåren kommer vi att rikta oss framför allt till ungdomar.

Jag tycker att det är viktigt att vi i olika faser har olika inriktning på den informationskampanj som nu har startat och som aidsdelegationen helt har ställt sig bakom. I den delegationen finns samtliga politiska partier företrädta.

När det gäller vården utgår jag från att herrarna gör betydande insatser i sina hemkommuner och hemlandsting.

Anf. 56 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag förutsätter att både herrarna och damerna i den här församlingen gör allt de kan för att förhindra att den här sjukdomen sprider sig. Men vi får inte hamna i en debatt om vem som skall starta byggnationen av vårdenheterna, utan vi måste se till att de byggs snabbt.

Skall människor sätta någon tilltro till dels den kampanj som i dagarna har startat här i Sverige, dels de enorma kampanjer som bedrivs utomlands, är det ytterst angeläget att vi visar att vi tar denna fråga på allvar. Låt inte debatten om vem som skall bygga – staten eller kommunerna – leda till en försening av en lösning på problemet. Den här situationen är synnerligen akut och måste åtgärdas snarast.

Till sist, herr talman, håller jag helt med statsrådet om att de män som använder de prostituerade kvinnorna bara är att förakta.

Anf. 57 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Det har fallit på min politiska lott att verka i Sveriges riksdag. Jag har inte säte och stämma i vare sig kommun eller landsting hemma.

Jag har uppgett hoppet när det gäller att enbart lita till kommuner och landsting för att få fram snabba åtgärder. Jag vädjar till statsrådet: Ta initiativ! Här behövs initiativ på riksplanet för att vi snabbt skall kunna fylla behovet av vårdplatser. Det går inte att bara hänvisa till kommuner och landsting. De har visserligen det formella ansvaret nu, men beslutsordningen är trög, och vi måste från regering och riksdag ta ett större ansvar och se till att det händer någonting nu.

När det gäller LVM vill jag fråga: Är statsrådet beredd att verka för att man får en uppstramning av lagen så att vi i ett tidigare skede kan hindra den fortsatta prostitueringsverksamheten? Detta är en mycket angelägen fråga. Vi får inte vänta.

Anf. 58 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag kan försäkra både Göte Jonsson och Sten Andersson i Malmö att jag tar initiativ. Jag för diskussioner med både kommuner och landsting, och jag går så långt jag kan gå enligt den grundlag vi har och de bestämmelser som gäller utan att gå in på någon form av ministerstyre. Jag är mycket engagerad i mina kontakter. Det utgår också ett speciellt statsbidrag för att ge möjlighet att påverka utvecklingen.

När det gäller LVM-lagen är det underligt att Göte Jonsson frågar mig. Vi har en socialberedning som har fått direktiv för sitt arbete, och jag utgår från att den före halvårsskiftet skall lägga fram förslag till förbättringar av LVM-lagen. Jag tycker inte den är bra – den är en politisk kompromiss – men jag förväntar mig ett bra förslag.

Anf. 59 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Statsrådet säger att hon går så långt hon kan gå utan att bli beskyldd för ministerstyre. Vi kan då konstatera att statsrådet, eller rättare sagt myndigheterna i Sverige, inte har någon möjlighet att akut ingripa mot de personer som medvetet eller omedvetet för smittan vidare.

Jag tycker mycket illa om att det skapas fler lagar i vårt samhälle, men är

det någon gång befogat att skärpa lagstiftningen så måste det vara just i detta fall, framför allt med tanke på den enorma kampanj som statsrådet har startat i dagarna.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om aïdstest av invand-
rare*

Anf. 60 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för beskedet om LVM. Statsrådet anser inte att lagen är bra, och det anser inte jag heller. Det är viktigt att statsrådet officiellt talar om att hon anser att lagen är bristfällig och att statsrådet verkar för att få en ändring till stånd så snabbt som möjligt, utifrån det arbete som pågår i socialberedningen, arbetet i aidsdelegationen och i regeringen i övrigt, så att vi får en bättre lag, anpassad till den nya situation som aidsfrågan utgör.

Jag vill inte ha ministerstyre. Det har jag inte efterlyst, men vad jag efterlyser är mera konkreta åtgärder från centralt håll. Vi har under mycket lång tid, Gertrud Sigurdsen, diskuterat denna fråga i riksdagen och vi har under ett par års tid kunnat konstatera att det inte fungerar bra. Det är därför jag menar att det nu är dags att gå in med ytterligare initiativ och åtgärder från regeringens sida. Regeringen kan vid behov helt enkelt komma till riksdagen och begära ändring i lag, så att vi får en övergripande ordning och kan komma till rätta med bristerna inom vården av missbrukare.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1986/87:438 om aïdstest av invandrare

Anf. 61 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Hugo Hegeland har frågat mig om jag är beredd att föreslå aïdstest av invandrare från särskilt starkt smittade områden redan vid ankomsten till vårt land.

Jag finner det angeläget att invandrare från högriskområden erbjuds HIV-test. Vid flyktmottagningar görs detta i dag.

Anf. 62 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men det är inte helt tillfredsställande. Det räcker inte med att invandrare, särskilt från riskområdena, erbjuds HIV-test – de måste ju också underkasta sig det. Jag tycker det är motiverat att man har ett obligatoriskt krav på alla invandrare att underkasta sig ett HIV-test. Det kan visserligen sägas att det är ett intrång i den personliga integriteten, men i det här fallet tycker jag det är motiverat. Det är inte värre än att man måste vaccinera sig mot allt mellan himmel och jord när man far till vissa länder. Aids är ju ännu allvarligare än de sjukdomar som man hittills behövt vaccinera sig mot, innan man tar sig in i andra länder.

Det är något halvdant över den nu pågående informationskampanjen, om man bara skall prata om aids samtidigt som vi tar emot människor från högriskområden utan att begära att de underkastar sig ett aïdstest. Det är precis som att hålla vatten i ett kar som läcker – det är ineffektivt. Det är väl

angeläget att man så snart som möjligt börjar med verkligt effektiva åtgärder.

Se på Finland – där har man, med en socialdemokratisk statsminister i spetsen, t. o. m. beslutat att alla som vill komma dit och studera vid högskolor och universitet måste underkasta sig HIV-test. Varför är inte statsrådet beredd att vidta strängare åtgärder än att bara erbjuda HIV-test – att verkligen kräva det?

Anf. 63 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag kan tala om för Hugo Hegeland att aidsdelegationen i går ägnade åtskilliga timmar åt att diskutera en utökning av antalet testgrupper. Det finns anledning att vi använder resurserna så, att vi får den största nyttan av dem. Vi har uttalat oss för att gravida kvinnor och kanske även andra grupper behöver testas.

Jag vill samtidigt säga att det enligt svensk lagstiftning inte ges några andra möjligheter än att *erbjuda* möjligheter till HIV-test. Jag har hittills inte hört någon som har vägrat att ställa upp på det. Men man måste informera en person om vilka test man gör.

Anf. 64 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för dessa kompletterande upplysningar, som ju är uppmuntrande. Det är självklart att man är medveten om att man måste gå vidare. Det är naturligtvis ett plus med den nu pågående informationskampanjen att den torde underlätta och skapa opinion för längre gående åtgärder, som verkligen blir effektiva. Om det kräver lagstiftning att göra intrång i integriteten, får man givetvis tillgripa det förfarandet – det brukar vi ju inte dra oss för i andra sammanhang när det gäller att rädda liv. Jag litar på statsrådets uttalande att man inom aidsdelegationen i fortsättningen verkligen kommer att ta itu med dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1986/87:446 om det planerade säkerhetslaboratoriet för aidsforskning

Anf. 65 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys har frågat mig vad regeringen gör för att påskynda hanteringen av ett ärende om ett planerat säkerhetslaboratorium vid statens bakteriologiska laboratorium – SBL.

SBL fick sommaren 1986 ett uppdrag under hand att ta fram ett förslag till en enhet för produktion av viruset HIV. SBL inkom till socialdepartementet den 12 november 1986 med ett förslag till ett säkerhetslaboratorium för detta ändamål. Huset med grund beräknades kosta ca 3,7 milj. kr. och utrustningen ca 6,6 milj. kr.

Sedan förslaget prövats gav regeringen den 5 februari 1987 byggnadsstyrelsen i dess egenskap av lokalhållare åt statliga myndigheter i uppdrag att projektera byggnadsobjektet t. o. m. bygghandlingar.

Byggnadsstyrelsen är väl medveten om att projekteringsarbetet måste ske snabbt. När byggnadsstyrelsen har kommit in med ett färdigprojekterat förslag – vilket beräknas ske under våren 1987 – föreligger erforderligt underlag för ett beslut av regeringen i frågan om uppförande av säkerhetslaboratoriet och om anskaffande av den behövliga utrustningen.

Anf. 66 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Sigurdson för svaret på min fråga.

Jag skall inte ge mig in på en diskussion om historieskrivningen i denna fråga. Det är alldeles klart – det framgår av Läkartidningen och andra tidningar – att många av dem som har varit inblandade i detta projekts historia har uppfattningen att ärendet på ett oförlåtligt sätt har fördröjts i regeringskansliet under en mycket lång tid och att det fortfarande fördröjs i byggnadsstyrelsen. Jag uppfattar svaret så, att statsrådet med all kraft avser att verka för att detta projekt kan föras i hamn inom kortaste möjliga tid.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1986/87:433 om uttalande rörande särskilda flickklasser i skolan

Anf. 67 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig om vilka kunskaper och/eller erfarenheter jag stöder mig på när jag uttalat mig för särskilda flickklasser i skolan som ett sätt att främja jämställdhet.

Det råder enighet om att ett sätt att främja jämställdheten är att försöka bryta det könsbundna studie- och yrkesvalet och den könsuppdelade arbetsmarknaden. Skolan skall enligt läroplanen verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Trots målmedvetna ansträngningar från myndigheter, organisationer och enskilda har vi emellertid fortfarande en skola som är starkt könsuppdelad med pojkar på linjer med teknisk inriktning och flickor på vård- och konsumtionslinjer. På den fyraåriga tekniska linjen och på naturvetenskapliga linjen har dock skett en märkbar könsutjämning sedan början av 1970-talet.

Åtskillig forskning visar på att flickor och pojkar särbehandlas från första klass. Flickorna är vanligtvis tidigare skolmogna och kräver på så sätt mindre uppmärksamhet. Såväl svenska som utländska undersökningar visar att pojkarna i klassen upptar lärarens tid mer än flickorna både på grund av att pojkarna stör mer och på grund av att de behöver mer hjälp. Lärare tilldelar flickorna en passiv roll, medan pojkarna får mycket mer frihet och uppmuntras på så sätt att komma med egna idéer och uppslag. Flickornas möjligheter att få kunskaper och ett självförtroende när det gäller t. ex. fysik, datalära och teknik försvåras alltså ofta av pojkarnas tendens att ta över.

Mot bakgrund av bl. a. dessa fakta beslöt riksdagen 1985 om statsbidrag till sommarkurser i teknik för flickor. Enligt skolöverstyrelsens utvärdering är erfarenheterna från dessa kurser mycket positiva. Den projektverksamhet

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987.

*Om uttalande rörande
särskilda flickklasser i
skolan*

som arbetsmarknadsdepartementet finansierar i syfte att bl. a. stärka kvinnornas ställning i arbetslivet visar att det ofta är nödvändigt att under kortare eller längre tid samla flickor eller kvinnor för sig, så att de får tid och möjlighet att bygga upp de kunskaper och det självförtroende de behöver för att hävda sig i sammanhang där män traditionellt dominerar. Dessa erfarenheter gäller såväl inom arbetslivet som i skolan.

Jag är medveten om att flickornas antal på vissa otraditionella utbildningslinjer, t.ex. verkstadsteknisk eller processteknisk linje, på många orter är för litet för att rena flickklasser skall kunna bildas. Enligt min mening är det då viktigt att man åtminstone placerar de flickor som finns i samma klass, så att de får utgöra en grupp som kan stötta varandra vid behov.

Jag har uttalat mig för att särskilda flickgrupper ibland kan vara värt att pröva inom vissa ämnen. Mot bakgrund av att det i dag finns hundratals enkönade gymnasieklasser med bara pojkar, har jag svårt att se att särskilda flickklasser som kan bidra till en könsutjämning inom t. ex. det tekniska området skulle vara särskilt anmärkningsvärt.

Anf. 68 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det kan inte vara sant. Anna-Greta Leijon kan inte ha sagt så. Det var min första reaktion. När det sedan stod klart att arbetsmarknadsministern verkligen hade sagt så, undrade jag vad som hänt med "min" kloka arbetsmarknadsminister. Jag säger min med citattecken för säkerhets skull. Om man skulle kunna ha en favoritminister i motståndarpartiets regering, skulle Anna-Greta Leijon vara det.

Att det finns reaktionära drag och yttringar i alla partier har jag alltid sagt, inte minst i det socialdemokratiska partiet. Men att det skulle finnas sådana inslag i Anna-Greta Leijons politiska personlighet var en nyhet.

Nu kanske man skall titta litet närmare på det svar jag har fått, och jag ber att få tacka för att det är så utförligt. Det är klart att det ger en litet annan bild än den man fick av det uttalande som trumpetades ut i pressen.

Jag tycker dock, och det måste ändå sägas här: Tack och lov, att flickskolan är borta och att gossläroverken är borta! Vi skall komma ihåg att grundskolan bygger på den sammanhållna klassens princip, dvs. att alla slags begåvningar skall stimulera varandra. Varför skulle det då inte gälla pojkbegåvningar resp. flickbegåvningar? Vi skall stimulera varandra, och pojkarna skall bli stimulerade av flickorna.

Med anledning av det sätt på vilket svaret är utformat vill jag fråga Anna-Greta Leijon: Är det egentligen inte för det första föräldrarna vi skall ta itu med? Och är det inte för det andra lärarna som vi måste ta itu med – lärare, skolledare och all personal i skolan? Jag kanske skall uttolka svaret även på det sättet.

Anf. 69 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Först ber jag att få tacka för det som jag uppfattade som komplimanger från Alf Wennerfors.

Ja, visst skall man ta itu med föräldrarna och lärarna. Vi skall bilda opinion för ett jämställdhetsarbete, men vi vet alla att det tar mycket lång tid.

Jag tycker också att det är mycket bra om pojkar och flickor kan, som Alf

Wennerfors säger, stimulera varandra i skolarbetet. Men problemet är, som jag redovisade i mitt svar, att det faktiskt är vetenskapligt och erfarenhetsmässigt dokumenterat, i Sverige och på andra håll, att den stimulansen ofta saknas. Däremot finns det en dominans från pojkarnas sida över flickorna.

Ibland måste vi arbeta med många olika metoder för att nå fram till jämställdheten. Den gamla flickskolan hade väldigt många negativa effekter, det håller jag gärna med om, och den var på många sätt en trist skola. Men det fanns ändå vissa saker i hur den fungerade som vi kanske borde fundera över om vi inte skulle kunna klä i en modernare skepnad och skapa en stimulans för flickor på områden där vi gärna, både Alf Wennerfors och jag, vill se dem bredda sitt yrkesval.

Jag tycker att det har varit spännande med den diskussion som vi har nu, och jag tror att den för jämställdhetsarbetet framåt.

Anf. 70 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! I och för sig var det ett väldigt tokigt uttalande som arbetsmarknadsministern kom med, men det var ändå väldigt bra, för det satte i gång debatten igen. Det tror jag är utmärkt för jämställdheten.

Men, snälla arbetsmarknadsministern, om man skapar flickklasser vid vissa tillfällen, under en termin eller liknande, eller flickgrupper, går man tillbaka till en gammal princip. Är det egentligen inte läraren som vi skall utbilda till att stimulera både flickor och pojkar? Eller rättare sagt: Läraren skall stimulera alla begåvningar som finns i en klass, för många behöver en särskild stimulans.

Är jag då helt negativ till detta med flickklasser? Nej, inte när flickorna är vuxna. Det är därför jag inte säger nej exempelvis till kvinnoförbund inom politiska organisationer. De har drabbats av detta under sin uppväxttid i både hemmet och skolan och måste ta igen det. Därför är det bra med politiska kvinnoförbund. Men i skolan? Jag vägrar – jag tycker det är gammaldags!

Överläggningen var härmed avslutad.

**23 § Svar på fråga 1986/87:442 om innehållet i viss lärobok
i litteraturhistoria för gymnasiet**

Anf. 71 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder med anledning av att läromedlet "Litteraturhistoria för gymnasiet" inte, enligt frågeställaren, håller för en granskning ur jämställdhetssynpunkt.

Den ordning som för närvarande råder i fråga om läromedel är den att förlagen producerar läroböcker och andra läromedel med utgångspunkt i de gällande läroplanernas allmänna riktlinjer och kursplaner. Statens institut för läromedelsinformation (SIL) fastställer s. k. basläromedel. Kravet för ett fastställande är att läromedlet i fråga följer de huvudmoment och det innehåll som finns upptagna i kursplanerna. Alla läromedel i samhällsorienterande ämnen objektivitetsgranskas dessutom av läromedelsnämnden. I objektivitetsgranskningen ingår att se om framställningen är förenlig med de mål och

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om innehållet i viss
lärobok i litteratur-
historia för gymnasiet*

riktlinjer som anges i gällande läroplaner. Detta innebär självfallet också en granskning ur könsrollssynpunkt. De enskilda skolorna och kommunerna beslutar vilka läromedel de skall använda. Varken regeringen eller myndigheterna bestämmer sålunda över den närmare utformningen av läromedlen eller vilka läromedel som skall användas.

Jag är samtidigt medveten om att en del läromedel uppvisar brister ur jämställdhetssynpunkt. Situationen har, sett över litet längre tid, visserligen förbättrats men mycket återstår att göra. Jag vill i detta sammanhang nämna att statens läromedelsnämnd låter utföra s. k. temagranskningar av läromedel även i andra ämnen än de samhällsorienterande. Enligt vad jag erfarit har läromedelsnämnden nyligen beslutat genomföra temagranskning från könsrollssynpunkt av läromedel i litteraturhistoria.

I årets budgetproposition aviseras också en särskild utredare som skall få i uppdrag att se över bl. a. läromedlens utformning och innehåll samt läromedelsgranskningen.

Arbetet för jämställdhet är, såväl när det gäller läromedel som på de flesta andra områden, en fråga om bl. a. opinionsbildning. Läromedelsförfattare, lärare och andra som i kommunerna beslutar om inköp av läromedel måste väckas till större medvetenhet om att kvaliteten på läroböcker också handlar om i vilken mån de tillgodoser rimliga könsrollsaspekter.

Anf. 72 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Anna-Greta Leijon för svaret.

Vilka är det som formar samhället i morgon? Det är så klart våra barn och ungdomar. Då är det viktigt vilka förebilder och vilken verklighetsbeskrivning vi ger dem.

Jag brukar granska barnlitteratur ur bl. a. jämlikhetssynpunkt. Det jag oftast brukar hitta är könskonserverande beskrivningar av mer aningslös art. Men denna bok, Litteraturhistoria för gymnasieskolan, överträffar det mesta. I den har man helt enkelt valt att inte ta med kvinnliga författare. Orsaken skulle, enligt en man på biblioteksförlaget vara hänsyn till kvinnliga författare, som då skulle slippa att bli jämförda med sina duktiga manliga kolleger!

Jag anser att det här inte är fråga om en aningslöshet utan om en medveten verklighetsförvrängning, dessutom direkt oförskämd och ohederlig. Trots att vi har en jämställdhetsminister och en JämO samt riktlinjer innebärande att skolan skall granska läromedel ur jämställdhetssynpunkt kan alltså ett läromedel behäftat med så stora brister ur objektivitetssynpunkt bara passera.

I detta läge vill jag fråga Anna-Greta Leijon om man inte borde rekommendera en indragning av den här boken för ombearbetning.

Anf. 73 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Får jag bara säga att detta understryker att det verkligen är viktigt att man gör en sådan temagranskning av litteraturhistorien som läromedelsnämnden nu har beslutat om. Vad den skall resultera i är det för tidigt att uttala sig om, men det måste bl. a. kunna leda till att man förklarar att vissa läromedel på detta område inte håller.

Anf. 74 BERITH ERIKSSON (vpk):
Herr talman! Jag tackar för det svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1986/87:429 om efterlevandeskydd för homosexuella genom det statliga försäkringssystemet

Anf. 75 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat civilministern om regeringen är beredd att införa lika regler för alla kategorier samlevande vad gäller det statliga försäkringssystemet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag utgår från att Jörn Svensson med det statliga försäkringssystemet avser det gruppliv- och personskadeskydd som de statligt anställda omfattas av.

När en statsanställd arbetstagare har dött, kan efterlevande make och barn få ersättning enligt reglementet angående statens grupplivförsäkring och avtalet om ersättning vid personskada. Med make jämställs en ogift person som arbetstagaren vid dödsfallet bodde tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden.

Enligt praxis på det statliga området tillämpas villkoren för tjänstegrupplivförsäkring och personskadeersättning så, att ersättningsbelopp inte kan ges ut, när de sammanboende är av samma kön. Detsamma gäller också för arbetsmarknaden i övrigt.

Frågan om ändringar av nämnda villkor tillhör det avtralsreglerade området. Den bör därför i första hand diskuteras vid förhandlingar mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer, om någon av dessa parter begär det.

Anf. 76 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga, men det var egentligen inget riktigt svar. Jag har inte frågat om vad som gäller, för det vet jag redan, men det är det som statsrådet har beskrivit i sitt svar. Jag har frågat om hur det skall bli och vad regeringen anser om det som skall komma.

Situationen är följande.

Homosexuella har i Sverige sedan många år tillbaka krävt en likabehandling i bl. a. familjerättsligt hänseende. Redan 1973 uttalade riksdagen nästan enhälligt i samband med en stor familjerättslig reform att homosexuell samlevnad är en från samhällets synpunkt fullt acceptabel form av samlevnad. I vår kommer genom den socialdemokratiska regeringens försorg ett förslag till sambolag avseende homosexuellas samlevnad.

En process har alltså påbörjats som innebär en inrangering av homosexuella samlevande i det familjerättsliga systemet. I och med detta kommer hela komplexet av familjerättsliga frågeställningar in i bilden, dvs. sådant som har med arv, efterlevandeskydd o. d. att göra. Det är därför ohållbart att säga att en familjerättslig reform av det slag som kommer upp till behandling i vår inte

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om efterlevandeskydd
för homosexuella
genom det statliga
försäkringssystemet*

skall få några konsekvenser på det område som vi nu diskuterar därför att det är en avtalsfråga.

Regeringen måste ta initiativ till en diskussion om dessa spörsmål. Man kan inte vänta på att någon av avtalsparterna skall ta upp denna fråga, för det kommer sannolikt inte att ske. Regeringen måste alltså ta konsekvenserna av sitt eget lagstiftningsarbete på det familjerättsliga området och initiera en diskussion med avtalsparterna för att få till stånd en godtagbar ordning på detta område. Det rimliga vore då troligtvis att denna fråga löses avtalsvägen – annars får vi ett mycket egenartat rättstillstånd, som inte är acceptabelt.

Anf. 77 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jörn Svensson får ursäkta att mitt svar var ganska långt. Eftersom frågan var något oklart formulerad tog jag mig friheten att göra svaret litet mer omfattande. Jag vill i sammanhanget framhålla att jag inte tror att det är korrekt att säga att det när det gäller grupp-försäkringar av kollektiv art är någon skillnad mellan de regler som finns inom avtalsområdet och de regler som gäller Folksam, som Jörn Svensson åberopade.

Det är riktigt att en statlig utredning har föreslagit att homosexuell samlevnad skall jämföras med äktenskapsliknande samlevnad vid tillämpning av den statliga grupplivförsäkringen. Men den frågan har inte utretts i det sammanhanget. Det gäller också det förhållandet att det framlagts förslag om ting som inte är närmare utredda, t. ex. i fråga om efterlevandes pension, bostadsbidrag och en del andra frågor.

Jag utgår från att Jörn Svensson och jag är överens om att det är viktigt att de regler som gäller i fråga om efterlevandeskydd är likartade på de skilda avtalsområdena, eftersom de i hög grad är kopierade på varandra. Det var bara därför mitt svar fick denna utformning.

Anf. 78 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill inte att Bengt K. Å. Johansson skall ta det som en förebråelse när jag talar om innehållet i hans svar. Vad jag ville fästa uppmärksamheten på är att vi här ställs inför en delvis ny och speciell problematik. Det kan i längden inte få förbli på det sättet att man har helt olika konsekvenser i försäkringsrättsligt hänseende för olika former av samlevnad, när man i det allmänna lagsystemet och i det officiella synsättet i samhället ändå strävar efter uniformitet; det skall i princip gälla samma regler för efterlevande och alla skall ha samma ställning som efterlevande. Inte minst med tanke på den nya sambolagstiftning som skall komma anser jag att det är dags att man tar upp denna fråga. Jag tror att problemet är betydligt mer komplicerat än att det är en avtalsfråga. Här kommer också frågan upp om en eventuell lagstiftning för att man skall kunna skapa den likställdhet som vi är överens om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 79 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Hugo Hegeland har frågat finansministern om han planerar att föreslå riksdagen att besluta om särskilda allemansfonder, där skattemässiga favörer skulle motiveras utifrån sparandets etiska bevekelsegrunder. Frågan har överlämnats till mig.

Spardelegationen har till uppgift att främja hushållens långsiktiga sparvarnor, bl. a. genom att pröva nya, okonventionella kanaler och samarbeta med ungdomsorganisationer och andra folkrörelser. Delegationen förutsätts framlägga de förslag av sparfrämjande karaktär som delegationen finner påkallade.

I det aktuella fallet har några organisationer hört sig för hos spardelegationen om att efter utländskt mönster utveckla sparformer för sina medlemmar med placeringsinriktning i linje med deras värderingar.

Finansdepartementet har ännu inte erhållit något förslag från spardelegationen. Frågan kommer att prövas på sedvanligt sätt då ett konkret förslag föreligger.

Anf. 80 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men jag kan inte undgå att börja med att säga att det är egendomligt att våra myndigheter skall ha så svårt med svenska språket. Här talas om "etiskt sparande". Det betyder alltså att vi skall spara på etiken. Det förvånar mig att generaldirektören Lars Ag, som jag vill minnas en gång var chef för utbildningsradion, har fastnat för ett sådant felaktigt uttryck.

Nu menar man, trots att man fumlar med språket, med etiskt sparande att sparandet betingas av etiska skäl. Men vad är det för underligheter, herr statsråd? Skall vi börja tillämpa olika räntesatser med hänsyn till motivet för sparandet? Då får vi också i konsekvensens namn föreslå olika skatteskalor med hänsyn till motivet till att vi förvärvar våra inkomster och tillämpa lägre skatter för dem som arbetar inom t. ex. Röda korset och högre skatter för dem som arbetar i banker och andra företag som eftersträvar vinst.

Skall svenska kyrkan nu komplettera kollekten på söndagar med att sälja obligationer med låg ränta för dem som drabbas av tänkande i ideell riktning och som inte vill ha högre ränta utan vill avstå från halva räntan?

Ännu tokigare är det om man tänker efter, herr statsråd, med de statliga lotterierna. Hur skall man göra med dem? Där är det ju precis tvärtom. De gynnas mer än något annat ur skattemässig synpunkt. Där gör man inte den minsta arbetsinsats utan köper en lott och kan bli miljonär. Det tycker ni är så bra att de absolut skall ha den lägsta skattesatsen. Ni har i finansdepartementet fört en mycket ingående diskussion, och man är nu på väg att diskutera hur man rent tekniskt och skattemässigt skall lösa detta. Det är helt tokigt. Jag vill hävda, herr talman, att den verkligen vettiga besparing vi kunde göra vore att bespara oss spardelegationen och dess alla underliga förslag.

Anf. 81 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! De här synpunkterna, herr Hugo Hegeland, hade å andra sidan kunnat framföras i spardelegationen, om moderaterna hade valt att stanna kvar i spardelegationen och inte utträtt ur den.

Anf. 82 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Men, Bengt K. Å. Johansson, det var just därför att det var ett så töntigt arbete man höll på med inom spardelegationen som de borgerliga ledamöterna lämnade den. Det räcker ju att se på de annonser som den har skickat ut tidigare. Nu kommer, tycker jag, det töntigaste av allt – att det på något sätt skulle vara ideellt att man avstår från 1 eller 2 % ränta.

Statsrådet kanske kan sin Bibel. Jag kan själv en del bibelcitater. I Matteus 25 kap., verserna 14–30, finns en liknelse om de anförtrodda talenterna. I Lukas 19 kap. talar samma liknelse om de tio punden. I dessa liknelser förebrår Jesus just den anställde som går ut och gräver ned sitt pund, medan han prisar den som fördubblar avkastningen. Jesus förebrådde således den tjänare som hade gått och grävt ned sitt pund, och sade: Du kunde åtminstone ha gått in på banken och då fått ränta. Här kallar man det för ideellt att avstå från räntan och då gör man precis tvärtom.

Anf. 83 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jag är inte lika bibelsprängd som Hugo Hegeland. Men om jag minns rätt finns det en allmän aversion mot räntor och den typen av inkomster i Bibeln. Men det kanske är en delvis annan fråga.

Anf. 84 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jesus predikade i och för sig aldrig mot att ta räntor. I början gjorde katolska kyrkan det – det är alldeles riktigt. Men så upptäckte man att man förlorade mycket pengar på att inte ta ränta. Då satte man det i stället i system. Man har gjort enorma pengar på det. Men inte nog med det. Då satte man senare i gång med avlatshandel.

Bakom det underliga betraktelsesättet, som man på allvar diskuterar i spardelegationen, ligger den väldigt moraliskt betonade synen att ränta på pengar är någonting fult. Om du begär lägre ränta, är du plötsligt moraliskt högtstående. Nu skall man gå ut och locka med dessa lågränteobligationer, där vi avstår från 1 eller 2 %. Man tar sig för pannan! Det pågår många underligheter i detta land. Sedan har vi underligheter åt andra hållet, och det är kanske viktigt för att balansera atmosfären i Sverige, som lockar till leende och kanske också till medlidande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 85 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jan Hyttring har frågat mig om jag avser att vidtaga några åtgärder för att motverka marginaleffekten av förslaget om bostadsbidrag till ungdomar.

Inledningsvis vill jag framhålla att det förslag som regeringen har lagt om bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn (prop. 1986/87:93 om bostäder åt unga) troligtvis innebär den största förbättringen någonsin av det ekonomiska stödet till de studerande. Förslaget är för närvarande föremål för riksdagens behandling.

De studerande som under ett läsår har maximala studiemedel och en inkomst som motsvarar det s. k. fribeloppet, dvs. den högsta inkomst som en studerande kan ha utan att studiemedlen reduceras, har en faktisk betalningsförmåga på ca 64 000 kr. Eftersom studiemedel enligt förslaget om bostadsbidrag inte skall beaktas vid inkomstprövningen, kommer en studerande med denna betalningsförmåga att kunna få bostadsbidrag med endast en mindre reduktion. Det är först när dessa studerande får en inkomstökning över fribeloppet som de marginaleffekter Jan Hyttring tar upp inträffar. Sådana inkomstökningar reducerar nämligen studiemedlen. Det bör i detta sammanhang noteras att bostadsbidrag till ensamstående enligt förslaget upphör att lämnas vid inkomster över 54 300 kr. De studerandes likviditet är alltså högre än den hos andra ungdomar utan barn som får bostadsbidrag.

Ett arbete med översyn av studiemedelssystemet pågår som bekant inom studiemedelskommittén. Den marginaleffekt som Jan Hyttring har beskrivit – som ju till största delen beror på reglerna om studiemedel – får uppmärksammas inom ramen för studiemedelskommitténs fortsatta arbete. En viktig aspekt som bör ingå i kalkylen över marginaleffekten är naturligtvis att såväl ökade inkomster som det föreslagna bostadsbidraget minskar behovet av det låncåtagande från de studerande som studiemedlen innebär.

Anf. 86 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret.

Bakgrunden till min fråga är närmast marginaleffekterna. Jag får i svaret besked om att problemen skall rättas till på annat håll inom studiemedelssystemet. Men det är regeringen som har lagt fram förslaget om bostadsstöd till ungdomar, och det är regeringen som har tillsatt utredningen för att se över studiemedelssystemet. Och det är ganska konstigt att när regeringen lägger fram förslag, då har man tydligen inte några funderingar över vilka effekter som förslaget får.

Jag påvisar marginaleffekter på 118 %. Naturligtvis kan bostadsministern tycka att det ur hans synpunkt är ett ogynnsamt räkneexempel, men det finns där och torde beröra 10 000–15 000 studenter, efter vad vi har kunnat förstå av de beräkningar som vi har gjort.

Man kan också befara att det hela kan bli ännu värre. Det pågår ju diskussioner om våra skatter. Och om socialdemokraterna och folkpartiet kommer till en uppgörelse och får som de vill, då gäller det grundavdragen.

*Om åtgärder mot
marginaleffekter av
förslaget om
ungdomsbostadsstöd*

*Om åtgärder mot
marginaleffekter av
förslaget om
ungdomsbostadsstöd*

Tas de bort blir faktiskt den här effekten ännu värre.

De pengar som studenterna får mer i fickan genom bostadsstödet kommer att ätas upp av en sådan förändring. Jag tycker att det vore rimligt om bostadsministern här i svaret hade sagt att man skulle ta sig en ytterligare funderare på om man inte måste ändra beloppsgränserna.

Anf. 87 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Låt mig först och främst säga att jag bara har sagt att studiemedelskommittén bör beakta det förhållande som har beskrivits här. Jag har inte uttalat mig om huruvida kommittén skall föreslå några förändringar.

Beträffande marginaleffekterna i övrigt är situationen den att en studerande i många stycken och framför allt i det här sammanhanget har en långt bättre situation än den som skall leva på en arbetsinkomst. Jag kan tala om för Jan Hyttring att om den som har ett vanligt arbete skall komma upp till samma nivå i disponibel inkomst som en studerande som tjänar 30 000 kr. på ett år, då måste vederbörande tjäna 96 000 kr. De som studerar är särskilt gynnade med hänsyn till att studiemedel inte längre räknas som inkomst vid bedömning för bostadsbidrag. Det föreliggande förslaget är faktiskt särskilt gynnsamt för studerande.

Den inskränkning i fråga om studiemedel som sker beroende på att fribeloppet överskrids är naturligtvis ganska kraftig, men den innebär också en minskning av vederbörandes lånebörda. Det är inga bidrag som försvinner. Det kan visserligen sägas att vederbörandes likviditet i nuläget påverkas, men samtidigt minskas den skuld som skall återbetalas och som så småningom uppräknas med inflationen.

Därför tycker jag inte alls att detta är ogynnsamt och felaktigt. Det rör sig om en ganska besvärlig materia att hantera och räkna på. Jag har tabeller som jag kan låta Jan Hyttring titta på där vi i varje fall har gjort försök att kontrollera detta.

I propositionen behandlar vi den sammanlagda marginaleffekten av bostadsbidrag och skatter, och jag anser att det är den marginaleffekten som jag har anledning att beakta.

Att det kan uppstå marginaleffekter på andra typer av inkomstprövade bidrag – i detta fall inkomstprövade lån – får ju beaktas i de sammanhang som därvidlag är aktuella. Men marginaleffekten av bostadsbidrag och skatter, som brukar vara det som åstadkommer diskussion om fattigdomsfällan, blir ringa enligt förslaget till ungdomsbostadsbidrag. Det är kopplingen till studiemedlen som ger en viss effekt.

Anf. 88 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Huruvida marginaleffekterna är ringa är en bedömningsfråga.

Vi har ändå påvisat att det förekommer fall där det rör sig om 118 %. Med all respekt för bostadsministerns förmåga att räkna – jag vet att det här är besvärligt beroende på de system vi har – vill jag påminna om att det i andra sammanhang har sagts att studiemedelssystemet måste bli enklare. Det är där svårigheterna i räkneexemplen kommer in. Men av sista delen av

bostadsministrernas inlägg nyss förstår jag att även om man säger att det här skall beaktas vid studiemedelsöversynen, så menar bostadsministern därmed inte att det måste göras någon förändring i detta avseende. Man kommer således även i fortsättningen att acceptera sådana marginaleffekter som jag har beskrivit.

Anf. 89 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! För att det inte skall råda några missförstånd oss emellan vill jag framhålla att jag inte sagt att de sammanlagda marginaleffekterna är ringa. Jag sade att marginaleffekten av bostadsbidrag och marginals katt är ringa enligt det föreslagna systemet.

Att det sedan kan uppkomma en påverkan på studiemedlen är uppenbart. Men jag vill understryka att det här bostadsbidragsstödet är den största förbättring som de studerande någonsin har fått. Detta framgår om man gör vissa uträkningar. En person som betalar 1 500 kr. för sin bostad, vilket är en rimlig kostnad i dag, har, om vederbörande tjänar 15 000 kr., en disponibel inkomst på 56 529 kr. Och om vederbörande tjänar 30 000 kr. har han en disponibel inkomst på 65 013 kr. Om en vanlig löntagare, som måste räkna hela beloppet som inkomst och inte har något fribelopp i botten, skall komma upp till samma nivå, dvs. 65 013 kr., måste vederbörande tjäna 98 400 kr.

De studerande är särskilt gynnade enligt systemet, och den reducering som ändå sker är en reducering av vederbörandes lån och icke av vederbörandes bidrag.

Anf. 90 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! När bostadsministern pratar om köpkraften är det naturligtvis så att det i dessa exempel kan röra sig om större köpkraft för de studerande ungdomarna. Men man skall betänka att studiemedlen till största delen är lånade pengar. Det är som bekant bara 7 % av studiemedlen som utgår i form av bidrag. Detta innebär att den köpkraft som studerande ungdomar anser sig ha skall så småningom betalas tillbaka med indexuppräknings.

Och jag hävdar fortfarande att de sammanlagda effekterna inte saknar intresse. Detta kommer inte att stimulera de studerande till att skaffa sig extrainkomster. Vi vet alla att studiemedlens storlek är sådan att det faktiskt förutsätts att studerande skaffar sig extrainkomster för att de skall kunna klara sig. Det här systemet stimulerar som sagt inte härtill, utan snarare måste ungdomarna säga sig att de bör avstå från extrainkomster, när det blir marginaleffekter av detta slag.

Anf. 91 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Det bör ungdomarna inte alls göra. Jan Hyttring, för det går att tjäna mycket bra vid sidan om studierna och ändå få behålla i stort sett bostadsbidraget ograverat och även studiemedlen ograverade. Det är först när man kommer upp i de verkligt höga inkomsterna – om man tjänar uppemot 50 000 kr. vid sidan av studiemedlen – som det blir några påtagliga verkningar härvidlag. Och tjänar någon så mycket kan man fråga sig om vederbörande verkligen studerar på heltid.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om hyreshöjningarna
för lokaler i Stockholm*

Dessutom sade Jan Hyttring nyss att jag skulle beakta att det inte rör sig om ett bidrag utan om en låneandel. Det var precis detta jag framhöll tidigare. Det är då inte så farligt om det blir en reducering, för det är skuldbördan som reduceras, och det sker inte heller någon uppräknings i takt med inflationen. Det är inte något bidrag som försvinner. Det försvinner ett likviditetstillskott – det medger jag – vilket kan vara besvärligt ibland, men i princip är det ett lån som försvinner.

Jag tror att vi har all anledning att inte inta alltför bestämda ståndpunkter i denna fråga utan se på frågan och diskutera den.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1986/87:412 om hyreshöjningarna för lokaler i Stockholm

Anf. 92 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om regeringen är beredd att ta initiativ för att motverka extrema hyreshöjningar för lokaler i Stockholms innerstad och andra områden i liknande situation.

Som bakgrund till frågan har Pär Granstedt anfört bl. a. att de höga och snabbt ökande lokalhyrorna är ett växande problem i de centrala delarna av Stockholm samt att risken är stor att småbutiker och närservice slås ut.

Pär Granstedt känner säkert till att jag i oktober 1984 tillkallade en kommitté med uppdrag att göra en utvärdering av hyreslagens regler om lokalhyra samt att lämna förslag till sådana förbättringar av lokalhyresgästernas ställning som utvärderingen kunde ge anledning till. Enligt direktiven skall kommittén bl. a. om möjligt belysa lokalhyrornas betydelse för den geografiska spridningen av olika verksamheter, t. ex. för tillgången till service av olika slag i bostadsområdena.

Jag har inhämtat att lokalhyreskommittén, efter att ha vidtagit en omfattande utredning av hyresutvecklingen på lokalhyresmarknaden, bl. a. den i Stockholms centrala delar, nu är inne i slutfasen av sitt arbete. Ett betänkande från kommittén med förslag till förbättringar av lokalhyresgästernas ställning avses att överlämnas under våren 1987.

Jag ser inte någon anledning att föregripa kommitténs analys och förslag. Sedan kommitténs betänkande remissbehandlats får det slutligt övervägas vilka initiativ som lämpligen bör vidtas på lokalhyresmarknaden.

Anf. 93 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret på min fråga. I svaret hänvisar bostadsministern till den utredning som arbetar med den här problematiken. Det är i och för sig naturligt, men jag tycker ändå att bostadsministern, trots den pågående utredningen, kunde ha gett uttryck för om regeringen betraktar den drastiska utvecklingen då det gäller lokalhyror i Stockholm som ett allvarligt problem och om det är regeringens avsikt att försöka få till stånd åtgärder, mot denna utveckling, gärna med utgångspunkt i det utredningsarbete som pågår. Nu lämnas vi litet grand i sticket – vi får inte

veta vad regeringen egentligen tycker i den här frågan.

Jag drar ändå slutsatsen att regeringen anser att man måste göra någonting åt lokalhyrorna i Stockholm, och jag hoppas att det är en riktig slutsats. Om det är regeringens avsikt att försöka hejda utvecklingen på det här området, upplever man samtidigt att det finns en risk för att medan gräset växer dör kon. Medan utredningen utreder, medan förslagen remissbehandlas osv., sker det ganska dramatiska saker i Stockholms innerstad och i andra liknande områden i landet.

En annan tanke som slår en är att det finns risk för att den ena handen inte vet vad den andra gör – av regeringens händer. En utredning försöker komma till rätta med de här problemen. En statlig myndighet, byggnadsstyrelsen, höjer hyrorna drastiskt. I min fråga tog jag som exempel att byggnadsstyrelsen höjt hyran för Hemslöjdens butikslokaler vid Drottninggatan från 290 000 till 840 000 kr.

Jag skulle vilja fråga:

1. Är det regeringens avsikt att med utgångspunkt i det utredningsmaterial som kommer fram försöka få till stånd åtgärder mot denna hyresutveckling?
2. Bör inte regeringens egna myndigheter åtminstone under mellantiden medverka till att bromsa denna hyresutveckling?

Anf. 94 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Kommitténs uppdrag är att försöka kartlägga om det finns behov av att vidta åtgärder. Vi har tidigare låtit göra en ganska stor undersökning, som då visade att utvecklingen av hyrorna – tyvärr var den utredningen knuten framför allt till kontor – inte var sådan att det tarvades några särskilda åtgärder. Nu har vi bett denna kommitté göra ännu en utredning rörande hela beståndet av lokaler, alltså även affärslokaler och liknande. På grundval av den undersökningen skall utredningen bedöma om det behövs några åtgärder och i så fall lägga fram förslag till sådana. Under tiden som det arbetet pågår vore det naturligtvis inte särskilt bra om jag gick ut och sade att jag redan har funnit att det behövs åtgärder, eftersom det är just det kommittén har i uppgift att pröva.

Det kan väl också sägas, mera under hand, att jag med en viss förvåning och även tillfredsställelse varje dag blir utsatt för attacker från borgerligt håll för att vi inte har nog mycket marknadsekonomi på bostadsområdet. Detta är ett område där marknadsekonomi får styra hyressättningen. Då föreslås det omedelbart att jag skall avskaffa marknadsekonomi och i stället kontrollera hyrorna. Jag får väl se vilket resultatet blir av det förslaget.

Jag tror Pär Granstedt förstår att jag inte så gärna vill diskutera ett enskilt fall. Jag kan dock säga om frågan med hemslöjden att jag har studerat hyressättningen med anledning av det exempel Pär Granstedt anförde. Min mening är att även med den hyreshöjning som bostadsstyrelsen tänker företa i två etapper erbjuds hemslöjden en utomordentligt förmånlig hyra för lokaler med ett förmånligt läge, och det tycker jag är bra. Även om jag inte broderar själv har jag stort intresse för hemslöjden.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om hyreshöjningarna
för lokaler i Stockholm*

Anf. 95 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag anser för min del inte att en hyreshöjning från 290 000 kr. till 840 000 kr. per år är en resonabel hyreshöjning ens om den sker i två etapper.

Om man skulle leka med tanken att utredningen skulle komma fram till att hyresutvecklingen i Stockholms innerstad inte är oroväckande, framstår byggnadsstyrelsen som ett enastående fall med den dramatiska höjning som jag här har gett exempel på. Annars anser bostadsministern att en hyreshöjning av det här slaget är naturlig och t. o. m. förmånlig, för det var ungefär så det lät i hans inlägg. I så fall, herr talman, är det kanske bostadsministerns och regeringens inställning som är oroväckande. Då må alla små butiker och liknande i Stockholms innerstad bevara sig, för då kan de inte räkna med något stöd från regeringen i sådana här frågor.

Såvitt gäller hemslöjden är det så att inte heller jag broderar. Däremot vet jag att hemslöjdens verksamhet är allvarligt hotad genom den här hyreshöjningen.

Anf. 96 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå att hyreshöjningen skapar problem för hemslöjden, men faktum är att efter den hyreshöjning som är tänkt genomföras 1987 blir hyran 691 kr. per kvadratmeter. Efter den höjning som är tänkt skall ske 1 oktober 1988 blir hyran 1 128 kr. Vi bedömer att den normala marknadshyran i detta förnämliga läge är ungefär 1 800 kr. per kvadratmeter. Detta kan både Pär Granstedt och jag tycka vara en alldeles för hög hyra. Det är det som vi håller på att kartlägga, och jag kan försäkra Pär Granstedt att om hyresutvecklingen är så ogynnsam att det behövs åtgärder kommer vi att föreslå sådana. Då kanske Pär Granstedt och jag kan hjälpas åt att också få dem genomförda. Jag tror att vi vid den tidpunkten kommer att finna ett mycket starkt motstånd från Pär Granstedt närstående partier.

Anf. 97 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! För det första har jag inte ifrågasatt om den här hyreshöjningen är marknadsmässig. Jag har just befarat att den är det. Då visar detta att hyresutvecklingen i Stockholms innerstad är oroväckande.

För det andra kanske man bör säga i det konkreta fallet att de kvadratmeterhyror som bostadsministern nämnde såvitt jag vet inte gällde bara butikslokaler utan inkluderade lagerutrymmen och annat som alltså inte har riktigt samma höga värde.

Jag bedömer alltså detta som ett ganska dramatiskt exempel på hur höga hyreshöjningar kan bli. Jag drar kanske ändå slutsatsen att även bostadsministern misstänker att hyresutvecklingen i Stockholms innerstad är ganska osund och rätt oroväckande. Jag tror jag vågar säga att om det kommer konkreta och positiva förslag till åtgärder för att råda bot på detta problem, kommer i alla fall vi i centern att ställa oss bakom dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 98 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om regeringen är beredd att undanta de delar av Stockholms län som har underskott på arbetsplatser från förbudet att bygga kontors- och industrifastigheter.

Det stora problemet inom Stockholmsområdet är hur bostadsbyggandet skall kunna få ett tillräckligt utrymme på en överhettad byggmarknad.

För att kommunerna skall kunna komma till rätta med detta problem har regeringen vidtagit en rad åtgärder i enlighet med vad som aviserades för riksdagen i den bostadspolitiska propositionen. En av dessa åtgärder är att utrymmet för bl. a. kontors- och industribyggen har begränsats till i första hand 70 % av 1986 års nivå. Regeringen har sedan överlämnat åt en särskild delegation, som är sammansatt av regionalt verksamma politiker, att svara för den närmare avvägningen mellan bostadsbyggande och annat byggande.

Det finns enligt min mening inte några möjligheter att nu avdela en ännu större andel av Stockholmsregionens samlade byggresurser för att bygga industrier och kontor.

Det är väsentligt att balansproblemen inom regionen ägnas stor uppmärksamhet i det byggande som det finns utrymme för. Jag vill nämna för Pär Granstedt att både delegationen och länsarbetsnämnden tar – och kommer att fortsätta att ta – sådana hänsyn när de prövar dessa ärenden.

Anf. 99 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern även för svaret på denna fråga.

Det är naturligtvis alldeles riktigt att bristen på bostäder är ett mycket viktigt problem i Stockholmsregionen. Det bör mötas dels med en effektivare regionalpolitik som inte gör det nödvändigt för fullt så många som tidigare att flytta hit för att få jobb, dels – naturligtvis – med ett framtagande av fler bostäder i den här regionen. Ett annat mycket stort problem är den stora obalansen när det gäller arbetstillfällena i olika delar av regionen. Det gäller framför allt fördelningen mellan norr och söder.

Nu har, åtminstone enligt massmedia, den delegation som bostadsministern nämner och länsarbetsnämnden beslutat om ett totalstopp för byggande av industri- och kontorsfastigheter. Det här stoppet skulle, om det nu blir så totalt som man har framställt det hela, vara detsamma som att lägga en förlamande hand över de ansträngningar som ändå görs när det gäller att få en bättre fördelning av arbetstillfällena i Stockholmsregionen. Det uppfattas t. ex. som ett hot mot det forskarhus som man planerar att bygga vid Huddinge sjukhus och som utgör en del av ett mycket viktigt projekt som har en mycket stimulerande effekt på hela södra delen av regionen. Det har också tolkats som ett hot mot utbyggnaden av Saab-Scantias anläggning i Södertälje – och då skall man veta att Södertälje har den största arbetslösheten i Stockholms län! Motsvarande effekt får detta på andra planer när det gäller att försöka skapa fler arbetstillfällena i söder och att kanske åstadkomma en omfördelning mellan norr och söder i Stockholmsregionen. Det är bakgrunden till min fråga.

Om undantag från byggstoppet för kontors- och industrifastigheter i Stockholms län

Bostadsministern avslutar svaret med att hänvisa till att man kommer att ta sådana här hänsyn. Törs jag då tolka det så, att önskemålet i min fråga, nämligen att man inte låter det här stoppet bli ett hinder när det gäller att skapa arbetsplatser i de delar av länet där det råder brist på sådana, kommer att tillgodoses?

Anf. 100 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Låt mig först säga att jag är överens med Pär Granstedt om att det vore bra om inte så många flyttade in till Stockholm. Det är således bra om Pär Granstedt och jag i stället kan arbeta för att människorna får jobb där de bor eller där det finns bostäder till dem. Men det är problem som ligger utanför bostadspolitiken. Det är klart att även jag förstår att det finns betydelsefulla skillnader mellan framför allt norr- och söderkommunerna i Stockholm. Men alla befinner sig ändå, om vi ser till landet i sin helhet, i en ovanligt privilegierad situation.

Om man nu skall ta ställning till hur detta påverkar förhållandena mellan söder och norr – om vi nu uttrycker det så förenklat –, kan jag väl säga att man först måste ta reda på vilka tillstånd som har lämnats och hur de kommer att fungera i sammanhanget. Det problem som det talas om beträffande ett totalstopp, Pär Granstedt, är att när vi gör en sammanfattning av allt det som är på gång och det som man är beredd att ge tillstånd till, hamnar vi – tyvärr – inte på 70 %, som jag hade hoppats, utan på 86 %. Det beror på att man redan i slutet av förra året satte i gång så pass många projekt. När det gäller projekt som kan tänkas bli aktuella – t. ex. det projekt i Södertälje som här har nämnts – är det en fråga som delegationen först får behandla och som länsarbetsnämnden sedan får besluta om. Men så mycket kan jag väl säga att jag inte bedömer det som möjligt att utöka den totala ramen. Problemen är stora i Stockholm med en överhettad byggmarknad och kraftigt ökade byggkostnader. Om vi skall kunna bygga bostäder i Stockholmsregionen, måste vi begränsa annat. Det ligger i begränsningens natur att det här och var kommer att uppstå problem.

När det gäller Södertälje kan jag nämna att Södertälje kommuns ledande kommunalman, Hans Mattsson, ingår, såvitt jag vet, som medlem i delegationen. Han borde ha möjlighet att där framföra sina synpunkter.

Om man skall välja att släppa fram projekt av den typ som Pär Granstedt talar om, kan delegationen mycket väl göra det genom ett byte med andra projekt som man hade tänkt ge tillstånd till.

Anf. 101 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är mycket viktigt att ett sådant här stopp hanteras med förnuft – det är någonting som regeringen uttalar sig för i andra sammanhang, och det kanske också får gälla här. Detta byggstopp får inte gå ut över strävandena att åstadkomma en bättre regional balans. Om det går att lösa problemet genom omfördelning av olika projekt är det bra, men det undandrar sig min bedömning att säga om det verkligen är möjligt. Om det skulle visa sig att ett antal viktiga projekt för södra regionens del hindras på grund av detta stopp, är det nödvändigt att ta upp 70-procentsgränsen till prövning. Någonting som närmast blir en princip får inte innebära negativa

konsekvenser för utvecklingen mot en mera balanserad Stockholmsregion.

Jag hoppas att bostadsministern, hans senaste uttalande till trots, är beredd att medverka till att detta stopp inte får sådana konsekvenser som jag har befarat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om ombyggnads-
verksamheten*

29 § Svar på fråga 1986/87:448 om ombyggnadsverksamheten

Anf. 102 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Erling Bager har – mot bakgrund av rambegränsningarna för ombyggnadet av bostadshus i Göteborg – frågat mig om vilka åtgärder som regeringen tänker vidta för att skyndsamt uppfylla riksdagens beslut att stor hänsyn skall tas till såväl den pågående som den förestående ombyggnadsverksamheten.

Bakgrunden till Erling Bagers fråga är att regeringen har beslutat att – såvitt gäller ombyggnader – utnyttja riksdagens bemyndigande att begränsa stödet till ombyggnader samt reparationer och underhåll av bostadshus i områden där byggmarknaden är överhettad. I samband med sitt beslut gjorde riksdagen det uttalande som Erling Bager refererar.

Regeringen har redan direkt i samband med sitt beslut tagit den hänsynen att inga begränsningar har lagts på reparationer och underhåll. Regeringen har vidare gett länsbostadsnämnderna möjlighet att i samråd med länsarbetsnämnden höja ombyggnadsramarna med 20 procentenheter, om det finns särskilda sysselsättningskäl.

I Göteborg har hela detta utrymme – som motsvarar hälften av hela förra årets volym – redan tagits i anspråk, innan ännu en fjärdedel av året har gått. Jag avstår från att närmare kommentera detta speciella förhållande, som i betydande del sammanhänger med tidigare handläggningsrutiner. Jag är medveten om att situationen i Göteborg är besvärande.

Erling Bager har säkert vetskap om att jag för resonemang med kommunpolitikerna i Göteborg om hur man bäst skall förverkliga målet att ordna goda bostäder för de många i Göteborg som i dag inte har bostad.

Resurser måste frigöras för ett ökat nybyggande. Samtidigt är det angeläget att sådana bostäder som nu står oanvända snabbt återigen kan användas inom bostadsförsörjningen.

Detta – att med knappa resurser få fram största möjliga antal bostäder – är en uppgift som kräver stort engagemang från lokalt håll.

Regeringen följer noga utvecklingen. Jag kommer att föreslå regeringen de åtgärder som, efter mina fortsatta kontakter med de politiskt ansvariga i Göteborg, kan visa sig vara erforderliga. Jag är för dagen inte beredd att ytterligare kommentera dessa överväganden.

Anf. 103 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga som jag tolkar positivt.

Anledningen till att jag har ställt frågan är den kraftiga och snabba

minskningen av bostadslånen för ombyggnad som skapar allvarliga problem. Även ombyggnader som snabbt skulle ge ett välbehövt nytillskott av lägenheter i exempelvis Göteborg har nu stoppats av länsbostadsnämnden med hänvisning till regeringsbeslutet den 18 december 1986. Jag har under ett antal veckor kunnat ta del av flera konkreta exempel som visar att så är fallet.

I min fråga till statsrådet har jag gett exempel på projekt som har stoppats och därigenom försvårat möjligheterna att snabbt få fram nya lägenheter till framför allt ungdomar. Det gäller studenthemmet Jeriko, en f. d. kyrka som skulle byggas om till bostäder och nyskapandet av elevbostäder vid Nya Varvet.

Det kan knappast vara möjligt att regeringen lägger fram en proposition om ombyggnadslån och en om ungdomsbostäder som strider mot varandra. Det finns också en hel del andra exempel.

I stadsdelen Haga i Göteborg finns fastigheter där ombyggnadslån redan är beviljade och klara, men där ombyggnaden inte kan starta, därför att inga medel nu finns till grundförstärkningslån. Resultatet blir att ombyggnaden helt stoppas därför att grundförstärkningsarbeten givetvis är en förutsättning för att bostäder skall kunna iordningställas.

Enligt riksdagsbeslut skulle stor hänsyn tas till pågående och föregående ombyggnadsverksamhet. Det som nu sker i Göteborg har visat att så inte är fallet.

Jag har utgått ifrån att även statsrådet har velat verka för att riksdagens mål skall uppnås, och det är positivt att statsrådet har gett besked om att ett ingripande kommer att ske, som är avsett att förändra situationen i Göteborg.

Jag vill slutligen fråga: Kommer det förväntade regeringsingripandet att ske inom en snar framtid?

Anf. 104 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att om en begränsning införs – exempelvis som i Göteborgsfallet en begränsning till 50 % av det som byggs föregående år – är det självklart att en del byggprojekt inte kan fullföljas. Det är själva kärnan i beslutet. Om det inte behövde ske begränsningar skulle vi inte ha fattat beslut om sådana. Men det är klart att sådana här problem kan uppstå.

Givetvis måste kommunalmännen i Göteborg, tillsammans med länsbostadsnämnden, inom den uppställda ramen välja ut de projekt som har den högsta angelägenhetsgraden och ger största möjliga utbyte. Man kan inte välja de projekt som ger litet utbyte och slopa dem som skulle ge bra utbyte. Men det är kommunalmännens uppgift att klara detta.

Jag vill inte alltför mycket gå in på detaljer, men jag kan påpeka för Erling Bager att förhållandena i Göteborg hänger samman med att man där har haft en konstig handlägningsrutin. Man har nämligen inte fattat beslut om lånens samband med igångsättning av projekten utan arbetat med den principen att man först gett igångsättningsstillstånd och sedan, ett halvt år därefter, prövat låneansökningarna. När nu det nya systemet införs går en mycket stor del av kvoten åt för att klara de projekt som tidigare satts i gång på dispens. Därmed

blir mycket litet kvar att använda för nya projekt i Göteborg.

Jag kan tala om för Erling Bager att jag har studerat vartenda projekt mycket noga – jag har sett på foton på samtliga. Vi gör nu en genomgång på bostadsdepartementet. Jag vet inte hur fort den kan gå, men jag är helt medveten om att det tarvas särskilda insatser i Göteborg.

Anf. 105 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Det är positivt att bostadsministern följer situationen i Göteborg noga. Kommunalmännen gör allt de kan för att verka för att inte nedskärningarna, som har sträckt sig så långt ned som till 70 %, skulle slå alltför hårt mot den verksamhet som är preliminärt beslutad.

Det är möjligt att de regler som länsbostadsnämnden har arbetat efter har gjort att det hela blivit otympligt. Men å andra sidan är det inte fel att försöka ge ett preliminärt besked till byggare och hyresgäster om att en ombyggnad beräknas kunna gå igenom. Det är nödvändigt med litet varsel för att projektet skall kunna förberedas. Den viktigaste anledningen till att det har blivit problem i Göteborg är den snabba omkastning som regeringen gjort när det gäller hanteringen av lånen. Den har skapat grunden till problemen. Men jag är positiv till att statsrådet nu har gett besked om att beslut är på väg som skall kunna mildra de uppkomna effekterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1986/87:436 om dokumentation av Kockums civila fartygsproduktion

Anf. 106 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Kurt Ove Johansson har frågat mig om jag är beredd att ge mitt stöd till tanken på att verksamheten vid Kockums civila fartygsproduktion dokumenteras för framtiden.

Under det senaste årtiondet har insikten om betydelsen av vårt kulturarv fått *nya dimensioner och en förankring långt utanför de kretsar som traditionellt har till uppgift att dokumentera samhällsutvecklingen*. Det svenska museiväsendet har genom SAMDOK – sammanslutningen för samtidsdokumentation vid de kulturhistoriska museerna – organiserat en planmässig inventering av arbetsprocesser och arbetsmiljöer inom olika näringsgrenar, som kontinuerligt avsätter värdefulla resultat. Arbetet utförs huvudsakligen av de regionala museerna, som ofta samverkar med de fackliga organisationerna på de arbetsplatser som dokumenteras. I "Gräv där Du står"-cirklar fördjupas det lokala engagemanget, vilket är en förutsättning för att projekt av denna typ skall ge den allsidiga belysning av svenskt arbetsliv som eftersträvas.

När det gäller Kockums har jag inhämtat att Malmö museer redan har planerat ett större dokumentationsprojekt och att en arbetsgrupp från varvet samarbetar med Sjöfartsmuseet. Det kan förutsättas att övriga berörda parter i Malmö är villiga att medverka till genomförandet av detta projekt, som jag själv betraktar som angeläget.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

*Om uppdelningen på
två departement av
statens personalpolitik*

Anf. 107 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kulturministern för svaret på frågan.

Det var i mitten av november förra året som ett par ledande socialdemokrater i en motion till kommunfullmäktige i Malmö tog upp tanken om dokumentation av verksamheten vid Kockums varv.

Motionen har ännu inte behandlats i fullmäktige och det är väl bara att hoppas att den borgerliga majoriteten i kommunen inte sätter några käppar i hjulet, även om projektets genomförande kostar en del pengar.

När den civila fartygsproduktionen vid Kockums läggs ned, avslutas en betydande epok i svenskt fartygsbyggande. Denna kunskap måste dokumenteras för framtiden. Det måste ligga i hela landets intresse att så sker. Det är riktigt som kulturministern säger i sitt svar att intresset i Malmö museer är stort för idén och att vissa förberedelser har gjorts för dokumentation.

Jag har inte ställt någon fråga av ekonomisk art till kulturministern. Det är knappast meningsfullt innan kommunfullmäktige beslutar i frågan. Det viktigaste just nu är stöd för tanken att dokumentera verksamheten vid Kockums varv, och det stödet har kulturministern uttalat i sitt svar. Det är mycket tillfredsställande. Det moraliska stödet, om jag så får uttrycka det, har säkerligen stor betydelse för frågans fortsatta behandling.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1986/87:434 om uppdelningen på två departement av statens personalpolitik

Anf. 108 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig om jag anser att uppdelningen av handläggningen av statens personalpolitik på två departement är lämplig.

Hur ärendena skall vara fördelade mellan departementen är en fråga för regeringen. Uppdelningen av de personalpolitiska frågorna på civildepartementet och finansdepartementet är helt ändamålsenlig.

Alf Wennerfors ställde en liknande fråga till statsministern i oktober 1985. Svaret är detsamma nu som då.

Därefter kan tilläggas att arbetsfördelningen visat sig vara ändamålsenlig i sak och fungerande i praktiken.

Anf. 109 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag vill först tacka för svaret, även om jag är litet förbryllad.

Civilministern är ju personalchef för väldigt många anställda i staten, och det är märkligt att en så betydelsefull personalchef inte får sköta lönepolitiken. Det finns nog ingen arbetsplats i Sverige där man har ordnat det så tokigt, så opraktiskt, så ineffektivt, så ologiskt och så oprofessionellt som ni har gjort det inom regeringen. Och det märkliga är att statsrådet måste ha en annan uppfattning, eftersom statsrådet har skrivit på ett annat sätt i propositionen 219 från 1984/85, som handlar om statlig personalpolitik. Det genomgående temat där var att personalpolitik och lönepolitik hör ihop. På s. 8 i propositionen sägs: "Det finns nära samband mellan den statliga

lönepolitiken och möjligheterna att få rätt personal i den statliga verksamheten." På s. 10 sägs om chefsrekryteringen hur viktigt det är att lönepolitiken hänger ihop med personalpolitiken.

Jag skulle alltså vilja fråga herr statsrådet: Gör man alltså fel i svenskt näringsliv när man samtidigt diskuterar kontantlön, anställningstrygghet, utbildnings- och utvecklingsmöjligheter, karriärmöjligheter, lunch, företagshälsovård, medbestämmande, jämställdhet och allt vad det nu kan vara, då man skall anställa en person? Är det fel som män gör i hela arbetslivet i övrigt?

En andra fråga: Vad tycker exempelvis arbetsgivarverket om det här?

Anf. 110 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Det finns säkert svårare uppdelningar att göra i politiken och förvaltningen än att konstatera att lönepolitiken är nära kopplad till den ekonomiska politiken, som handhas av finansdepartementet, och att personalpolitiken är nära kopplad till frågor om ledning, styrning och organisation, alltså förvaltningen, som handhas av civildepartementet.

I övrigt är Alf Wennerfors välkommen att ställa alla de frågor när det gäller sakinnehållet i personalpolitiken som han kan ha anledning att ställa, så skall jag svara på dem.

Anf. 111 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Men, herr statsrådet, då borde väl ändå personalpolitiken höra till löneministrarnas verksamhetsområde och ligga i finansdepartementet och inte i ett helt annat departement. Det är så byråkratiskt ordnat som det någonsin kan bli. Det kan ju ändå inte vara ett led i det förnyelsearbete som statsrådet leder inom den offentliga sektorn.

Jag vore tacksam om statsrådet svarade på den andra frågan: Vad säger arbetsgivarverket, som har att vända sig till två olika departement i exakt samma fråga?

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Fortsattes behandlingen av socialutskottets betänkanden 1986/87:16 och 17 (forts. från s. 33).

Arbetsmiljöfrågor (forts. socialutskottets betänkande 17)

Anf. 112 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Före frågestunden svarade Kjell Nilsson på våra propåer i motioner och reservationer. Han sade då att vi har stora faror framför oss och att det nu anslås pengar. Men egentligen erkänner inte Kjell Nilsson och utskottsmajoriteten i sitt betänkande att det är stora och allvarliga faror som väntar oss, ja, som finns redan i dag, och att pengarna inte räcker till. Dessutom fick jag en känsla av att Kjell Nilsson och utskottet anser att hänsynen till statsbudgeten hindrar ytterligare satsningar på arbetarskydds-

styrelsen och arbetsmiljöarbetet i stort. Jag vill då erinra Kjell Nilsson om att flera av de förslag vi ställt från vpk:s sida har gällt att de arbetande skall få större möjligheter att hävda sina arbetsmiljöintressen – det kostar ingenting i statsbudgeten; men det kan ju hända att det är så, Kjell Nilsson, att ni också har ansvaret för kapitalets pengar och försöker skydda dem? Det är kanske det som ligger bakom?

När det gäller de psykosociala frågorna hänvisar man alltid till forskning. Nu är forskning på modet. Jag är inte mot forskning – tvärtom. Men om man forskar och inte gör någonting av de resultat som man genom forskningen redan kommit fram till är det verkligen beklämmande. Det handlar alltså om makten över de resultat som forskningen kommer fram till.

När det gäller maktfrågornas betydelse för den psykosociala arbetsmiljön är redan i dag så mycket belagt, inte minst på MBL-området, att man vet att man skulle kunna åstadkomma en bättre psykosocial miljö genom att stärka de fackliga organisationernas och skyddsombudens makt.

Samma sak gäller belastningsskadorna. Man har år efter år sagt att dessa frågor är prioriterade i forskningshänseende och att man ger ut föreskrifter i den takt man kan. Men det finns andra åtgärder att vidta. Man kan nämligen låta den som har den bästa kunskapen bestämma, och de frågorna undviker utskottet, socialdemokratin och Kjell Nilsson konsekvent – till skydd för vem?

Detsamma gäller gränsvärdena. Det är precis som om Kjell Nilsson ansåg att de skulle vara bra som de är, när t. o. m. arbetsmarknadsministern skall göra en utredning av hur det skulle slå ekonomiskt och från hälsosynpunkt att halvera gränsvärdena för lösningsmedel i arbetsmiljö. Jag tycker det är anmärkningsvärt.

Så till sist bara några ord om asbestfrågan. När de människor som har drabbats av asbestskador nu vill ha en liten ersättning – det kan vara bra att ha när man har råkat så illa ut – kan utskottet inte ens uppmana regeringen att ta initiativ till det. Det visar på en viss passivitet i inställningen när det gäller arbetsmiljöproblemen och den sociala hänsynen till de människor som har drabbats.

Anf. 113 KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Kjell-Arne Welin tog i sin replik upp omplacering av kvinnor som har arbetsuppgifter som är olämpliga under havandeskapstiden. Vi har även tidigare diskuterat denna fråga, och jag vill gärna understryka att det finns regler som innebär att havandeskapspenning skall utgå om man inte hittar ett annat arbete som kan vara lämpligare för kvinnan i den situationen.

De psykosociala frågorna är ett prioriterat område där forskning pågår och där man lägger ned alla resurser som står till buds för att klara de mycket svåra frågorna. Det kommer säkert att ta lång tid innan man har lyckats med detta. Jag tror inte att vi i utskottet har så mycket delade meningar om dessa stora frågor. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och motionärerna tror jag är att man vill lösa detta på olika sätt. Vi tycker inte att man vid alla dessa tillfällen behöver gå till regeringen och ge den till känna, utan det finns redan initierat vad man vill göra.

Sedan till frågan om testresultaten, Ulla Tillander. Vi menar att det finns

så mycket som talar för att de kommer att bli offentliga, och vi vill gärna ha dem offentliga. Sekretesslagen lägger ibland hinder för detta, och det får vi acceptera. Önskemålet är dock att så många som möjligt av resultaten skall bli offentliga och på det sättet komma till de breda gruppernas kännedom.

Lars-Ove Hagberg säger att vi har stora, allvarliga frågor framför oss. Ja, visst har vi det. Jag sade i mitt inledningsanförande att belastningsskadorna är ett sådant svårlöst problem som verkligen är högt prioriterat. Detsamma gäller de psykosociala frågorna. Alla resurser som finns används för att lösa dessa problem.

Sedan har vi, Lars-Ove Hagberg, delade meningar om var gränsen för skyddsombudens rätt att avstånga arbeten och annat skall gå. Vi tror för vår del i utskottsmajoriteten – och det är bara kommunisterna som har en annan uppfattning – att denna fråga i dag är väl avvägd. Jag tror inte heller att skyddsombuden är så tilltalade av att få orimliga krav på sig som innebär att de skulle ha makt att fälla avgörandet där experterna och yrkesinspektionen inte kan bedöma frågan. Det vore inte bra. Det är väl avvägt som det är nu.

Anf. 114 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! När det gäller testresultat för bildskärmar efterlyser man ju ett offentliggörande och en total öppenhet i redovisning och debatt. Rent psykologiskt betyder det mycket att allt redovisas öppet. Känslan av osäkerhet och otrygghet ökar om man får intrycket att allt inte kan redovisas öppet. Vi tycker därför att det är angeläget att man offentliggör testresultaten.

Anf. 115 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Vi prioriterar detta område. Men, Kjell Nilsson, vad händer nu på detta avgörande område där vi kanske är överens om att det föreligger problem? Jo, man forskar och man kanske lämnar ut en eller annan föreskrift. Däremot vill man varken från socialdemokratiskt eller borgerligt håll ge lagen en annan inriktning – så att de som arbetar och drabbas och framför allt deras företrädare som skyddsombud kan ta ansvaret och säga att denna arbetsprocess är fel och att denna arbetsorganisation kommer att bli fel, den kommer att skapa arbetsmiljöproblem, förslitningsskador och psykosociala problem. Nej, det skall avgöras av experter. Det är en fruktansvärd nedvärdering av skyddsombuden som Kjell Nilsson gör när han säger att de inte vill ta detta ansvar och uttala sig om miljön.

Nej, nog måste man ha en något annan inställning till arbetsmiljölagen. Jag vill också erinra Kjell Nilsson om att vid Landsorganisationens kongress i höstas framfördes kraftig kritik mot arbetsmiljön och arbetsmiljölagstiftningen. Man krävde t. o. m. en snabbutredning om arbetsmiljölagstiftningen.

Visst finns det människor på den arbetande sidan som är beredda att ta ansvar, t. o. m. ombud vid Landsorganisationens kongress. Så jag vet inte vad som är mest isolerat från verkligheten, om det är socialutskottets ledamöter eller den mening som jag förfäktar.

Anf. 116 KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig säga till Ulla Tillander att när en myndighet gör ett test gäller sekretesslagen, och då kan resultatet inte i alla delar bli offentligt. Där finns en begränsning, och det får vi acceptera.

Sedan till Lars-Ove Hagberg: Jag har inte det minsta nedvärderat skyddsombuden. De gör en fantastiskt fin insats. Men majoriteten i utskottet anser att deras stoppningsplikt, när de får gå in och avbryta ett arbete, är väl avvägd.

Vi vet ju också att det är bara tillfälligt som skyddsombudens uppfattning gäller, nämligen intill dess yrkesinspektionen har kommit till platsen och antingen fastställer stoppet eller upphäver det. Vi tror att det är en riktig avvägning mellan olika instanser på arbetsmiljöns område.

Att LO riktar kraftig kritik mot många arbetsmiljöer vet vi. Vi satsar också ordentligt på forskning och ökad tillsyn, för att få bättre arbetsmiljöer i vårt samhälle. Det är därför det anslås rejäla summor pengar på att lösa problemen, och det hoppas jag att vi skall kunna göra tillsammans.

Anf. 117 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Riskerna med asbesthantering har varit kända i åtskilliga årtionden. På senare år har krafttag gjorts för att vi skall få ett slut på asbestanvändningen. Trots detta kommer vi att ha asbesten kvar i vårt samhälle lång tid framöver. Vi har byggnader, maskiner m. m. som innehåller asbest, och dessa måste bytas ut så småningom.

För att skydda dem som skall sanera dessa olika områden har det tillkommit rigorösa bestämmelser. Följs dessa, skall ingen framöver behöva utsättas för asbestdamm och ingen ny exponering skall behöva bidra till fler sjukdomsfall.

Ändå kommer fler och fler att drabbas av sjukdomar orsakade av asbestfibrer. Det kan ta upp till 20 år efter en asbestexponering innan sjukdomen visar sig. Ingen kan i dag förutse konsekvenserna av asbestens skadeverknigar.

Den nu diskuterade överenskommelsen ger dem som fått pleuraplack konstaterad en ideell ersättning om sjukdomen inträtt efter 1974. Det har i många fall varit svårt att fastställa såväl orsak som tidpunkt för sjukdomen. Hälsokontroller har inte givit något entydigt svar.

Ospecifika lungsäcksförtjockningar har efter ett flertal år utvecklats till typisk pleuraplack. När diagnosen slutligen har fastställts, har yppandedagen alltså varit flera år tidigare, vilket har medfört orättvisor och bekymmer när ersättning skall erhållas. Också de som har en yppandedag före 1974 ställs utanför överenskommelsen mellan SAF, LO och PTK.

Jag har erfårit att Statsanställdas förbund och staten har enats om en ersättning för asbestskador utan angivande av tidsgränser. Därför blir orättvisorna desto större. Det har betydelse inte bara inom vilken tidsgräns sjukdomen har yppat sig utan också vid vilket företag exponeringen skett och vilket förbund man tillhört.

Människor som har fått diagnosen pleuraplack fastställd vet att de varit utsatta för asbestexponering. Det har satt sina spår, och oron inför framtiden för vad en sådan exponering kan innebära i form av andra asbestbetingade

sjukdomar är stor. Den ideella ersättningen på 10 000 kr. kan aldrig ersätta hälsan, men kan lindra verkningarna av den tragedi som asbest utgör.

Det är av största vikt att alla som är drabbade får lika ersättning. Det krävs en generösare tolkning av överenskommelsen. Människor skall inte, förutom besväret med sin sjukdom, också behöva kämpa för att få en likvärdig ersättning.

Herr talman! Visserligen anförde Kjell Nilsson att han tror att parterna skall lösa detta problem, men vi motionärer hade hoppats att utskottet skulle ställa sig bakom en lösning när det gäller denna orättvisa överenskommelse. Det krävs påtryckningar. Vi kan här och nu uttala en förhoppning om att parterna snarast kommer fram till en generösare tolkning av överenskommelsen.

Vi motionärer kommer att följa frågan. Om man inte kommer till någon lösning, återstår endast en lagstiftning.

Anf. 118 KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är precis som Birthe Sörestedt säger, att på den offentliga sektorn har man kommit överens via ett centralt avtal om dessa asbestskador, där ingen faller utanför ramen. I utskottet tycker vi att det i första hand bör ankomma på parterna på arbetsmarknaden att också på den privata sektorn lösa detta problem. Det borde kunna gå.

Jag förutsätter att det vi säger här kommer till parternas kännedom.

Är det så att det inte sker någon förbättring, brukar vi göra så i detta utskott att vi skärper tonen nästa gång. Jag är för min del beredd att förorda en skärpning i den händelse att problemet inte kan redas ut till nästa gång vi diskuterar denna fråga.

Anf. 119 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Är tobaken och tobaksbruk politik? Jag ställer frågan därför att man ibland, i alla partier, hör röster som hävdar att tobak och tobaksbruk skulle vara befriat från partipolitiska etiketter. Det har alltid förvånat mig, därför att jag vet att tobakens skadeverkningar, precis som ohälsa och för tidig död i övrigt, drabbar vissa grupper mer än andra.

Partier och partipolitik har vi för att främja vissa saker, och/eller skydda och stödja vissa grupper.

Olika partier har olika intressen att värna om, och grunden för detta är den ideologi som resp. partis ståndpunkter vilar på.

I dag när vi diskuterar rökfri arbetsmiljö så ställer jag mig frågan: Vilka intressen främjar man om man intar majoritetens eller reservanternas uppfattning? Hur stämmer det intresset överens med ens grundläggande värderingar?

För att få svar på det krävs att man analyserar problemet rökning.

I början av seklet var rökning en herrlast. Tobak förknippades med herrum, kontor, kaféer och nöjeslokaler. För kvinnor i allmänhet stod regeln fast "kvinnor skall inte röka". Så började kvinnor frigöra sig, började förvärvsarbeta, och cigaretten kom bl. a. att markera en självständighet. I jämställdhetens spår följde också ett "jämställt" rökbeteende.

Under 1960- och 1970-talen har antalet dagligrökare bland män minskat

kraftigt. För kvinnors del ser bilden annorlunda ut: Där ökade rökningen kraftigt under 1960-talet, under 1970-talet blev det en stagnation och under de allra senaste åren kan vi skönja en minskning.

Den huvudsakliga förklaringen till detta ligger säkert i de senaste 20 årens omfattande arbete för att begränsa tobaksrökningen. I den generation som vuxit upp med tobaksupplysning omkring sig blir allt färre rökare, och det gäller såväl pojkar som flickor.

Könsskillnaden håller alltså gradvis på att suddas ut. Samtidigt finns allt tydligare tecken på att rökning är vanligare bland människor med låg utbildning i jämförelse med högutbildade. Arbetare är t. ex. betydligt oftare dagligrökare än tjänstemän. Tendensen är densamma för båda könen. Under tiden närmast efter andra världskriget var rökning betydligt vanligare hos båda könen bland välbeställda och högutbildade, medan det i dag alltså är tvärtom.

Vi har börjat få en annan och mer alarmerande utveckling, nämligen att flertalet av de kvinnor, som har den lägsta teoretiska utbildningen och yrkesnivån, trots all upplysning blir rökare. Men detta är inte unikt bland kvinnor. Samma utveckling gäller även bland männen. Rökningen tenderar att bli en klassfråga. Lågavlönade män och kvinnor med låg utbildning är oftare rökare än andra. Vi har alltså börjat att få en ojämlikhet i rökvanorna som inte är könsbunden, bortsett från att kvinnor oftare än män är lågavlönade och lågutbildade. De här grupperna behöver tydligare och mer konkreta budskap än teoretisk medicinsk information.

Man kan också ställa sig frågan varför vi inte når de här grupperna. Man kan förstås hävda att de inte tar emot informationen. Men så enkel är inte sanningen. Man kan tänka efter en smula: Vad betyder det t. ex. för ett sjukvårdsbiträde att röka? Jo, en stunds rast och vila. Det kan under en dag bli ganska många raster, mycket tid som så att säga går upp i rök. Men kanske är det den tiden som behövs för att hon – för det är ofta en hon – skall orka med det tunga vårdjobbet. Då är förstås det primära att förändra arbetet, och sedan blir förmodligen motivationen att sluta röka större. Att förändra arbetet, att ha flera lyftar, att ha mer personal, att göra arbetet roligare – det är politiska åtgärder som man i det här sammanhanget inte får glömma bort. Den här sortens debatt blir annars så oerhört lätt förbud och pekpinnar.

Men parallellt med att förändra arbetets innehåll måste man vidta andra åtgärder.

Många rökare behöver en knuff som stöd. Att begränsa rökning på arbetsplatser är en viktig uppgift för företagshälsovård och arbetsmiljöansvariga. Men i dag upplever båda dessa parter att man inte har makt och myndighet att göra detta. Vad man kan stödja sig på är socialstyrelsens och arbetarskyddsstyrelsens råd och anvisningar. Arbetsmiljölagen är inte tillämplig, eftersom frågan om tobaksrökning uttryckligen undantogs i förarbetena i lagen. De allmänna råden från arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen är bara rekommendationer. Detta är ett dilemma som inte minst den relativt nytillträdde generaldirektören för arbetarskyddsstyrelsen har pekat på.

Till denna bild av den rökande som drabbad kommer problemet med den passiva rökningen. Här är det lättare att motivera restriktioner. Man kan

nämligen alltid hävda att rökningen är min ensak, en integritetsfråga så länge den bara rör mig själv. Men när skadorna sprider sig, när jag skadar andra, då blir det privata ett samhällsproblem. Då blir det mera legitimt att diskutera olika slags åtgärder.

Nu hävdar majoriteten i utskottet att man ställer sig bakom målet i min motion So717 men att man förlitar sig på parterna på arbetsmarknaden. Man hänvisar bl. a. till en tvåårig upplysningskampanj, och en sådan kan i och för sig vara bra.

Men med mitt resonemang att för det första vissa grupper – av vissa skäl – har svårt att ta emot information, för det andra den svagare parten, dvs. den icke-rökande, behöver stöd för att hävda sin rätt så kommer jag fram till att majoritetens uppfattning inte överensstämmer med mina värderingar.

Och för att svara på frågan som jag ställde i inledningen så anser jag att majoriteten främjar ett bestående av de förhållanden som råder i dag och som jag tycker är ojämlika, medan reservation 13 främjar en utveckling emot bättre arbetsmiljö för den svagare parten och ger stöd åt den grupp som i dag inte riktigt kan ta del av olika typer av information.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 13.

Anf. 120 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 12 i det aktuella betänkandet. Under hösten förra året kontaktades jag av Föreningen för yrkesskadade. Representanterna för denna förening berättade för mig om sina problem med asbest. Det fick mig att skriva en motion med klämman "att riksdagen hos regeringen begär en prövning av förutsättningarna för att förbättra den materiella situationen för främst de asbestskadade som fått sin asbestbetingade sjukdom konstaterad före den 1 februari 1974".

Utskottsmajoriteten säger nej till detta förslag. Man talar om att det finns en skiljenämnd som skall avgöra dessa frågor. Det är inte helt korrekt, eftersom privatanställda som fått sin skada yppad före den 1 februari 1974 inte omfattas av detta skiljenämnds-förfarande. De har alltså ingen möjlighet att använda denna metod.

Man skall inte vara cynisk i en debatt i riksdagen, men många av de människor som har drabbats av asbest och fått sin sjukdom konstaterad före detta datum säger att de utgör en så liten grupp och snart kommer att avlida och att det är därför man inte vill lösa detta problem.

1964 utfärdade arbetarskyddsstyrelsen anvisningar för hur man skulle arbeta med asbest. Det var i och för sig gott och väl. Men vi kan konstatera att man långt in på 1970-talet arbetade med asbest på ett sätt som gjorde att anvisningarna i praktiken saknade betydelse.

Ett mycket uppmärksammat fall gäller eternitfabriken i Lomma strax utanför Malmö. Jag har sett bilder från den arbetsplatsen, och jag har fått beskrivningar av personer som varit anställda där och av bekanta till de anställda. Man har därvid för mig beskrivit miljöer som jag inte trodde existerade på den svenska arbetsmarknaden under 1970-talet.

Det är inga överord att påstå att både arbetsgivare och även fackliga organisationer nonchalerade asbesthotet under 1970-talet: arbetsgivarna därför att de ville fortsätta med driften och de fackliga organisationerna – och

det är dokumenterat – därför att de var mer rädda om sitt medlemsantal än om sina medlemmars hälsa.

Asbestsjukdomen skiljer sig från de flesta andra yrkesskador på det sättet, att även om man kommer ifrån den skadliga arbetsmiljön och slutar att arbeta med asbest, förvärras sjukdomen. Den stannar inte upp eller blir bättre, utan successivt förvärras sjukdomsbilden.

Det är tragiskt att konstatera det, men många som avlidit eller kommer att avlida på grund av en asbestskada måste tillbringa sina sista levnadsår med syrgastuber eller i syretält för att kunna andas.

Jag skulle vilja fråga representanterna för de tre partier som avstyrkt de båda motioner som behandlar detta ämne: Vad hade det kostat utskottsmajoriteten att sända motionerna till regeringen och begära en prövning av förutsättningarna för att åstadkomma förbättringar för nämnda asbestskadade? Det kunde inte ha kostat något mer än eventuellt ett porto. Jag tror att det hade fått den effekten att dessa människor, som anser sig vara en utsatt och undanskuffad grupp, i alla fall hade känt att någon tänkte på dem. Inte ens detta kostar man på sig. Jag tror inte riktigt på det resonemang som Kjell Nilsson har fört här i dag, där han förutsätter att parterna tar förnyade initiativ för att lösa problemen.

Herr talman! Det är faktiskt förvånande att just socialdemokrater, folkpartister och centerpartister, som i andra sammanhang bildligt talat tar människor som har sociala problem på entreprenad eller står i kö för att hjälpa dem, i det här fallet inte gör någonting. Det hade inte kostat någonting att biträda dessa två motioner. Det handlar om människor som verkligen lider. Ni ömmar i andra sammanhang för människor med problem. Varför ömmar ni inte för denna lilla grupp?

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Socialutskottets betänkande 16

Mom. 1 (återinrättande av en medicinalstyrelse)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 66 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (ett statligt institut för folkhälsan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (tillsyn över långtidsvården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (patienternas inflytande över vården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (enskilda vårdhem)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 138 för reservation 6 av Daniel Tarschys m. fl.

Mom. 12 (signering av journalanteckning)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 73 för reservation 7 av Daniel Tarschys m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (förskrivning av beroendeframkallande läkemedel)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 20 för reservation 8 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 17

Mom. 4 (offentliggörande av testresultat)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 34 för reservation 1 av Ulla Tillander och Rosa Östh.

Mom. 6 (tillsättande av en datamiljökommission)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 17 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 7 (omplacering eller ledighet för graviditet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist, *dels* reservation 4 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (den psykosociala arbetsmiljön)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 275 röster mot 16 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 6 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (forskning om belastningssjukdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (ett samlat program mot belastningsskador)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (skyddsombudets stoppningsrätt)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för reservation 9 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 17 (kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (ersättning till asbestskadade)

Först biträdades reservation 12 av Göte Jonsson m. fl. med 68 röster mot 18 för reservation 11 av Lars-Ove Hagberg. 207 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 210 röster mot 81 för reservation 12 av Göte Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (rökfri arbetsmiljö)

Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 69 för reservation 13 av Daniel Tarschys m. fl. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 21 (projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (en snabbutredning om arbetsmiljölagens brister)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för reservation 15 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 23 (en översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (arbete åt ungdomar under 18 år)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (striktare föreskrifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (översyn av gränsvärdena)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 19 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (säkerhetsdagar i skogen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (skyddsarbetet på högskoleområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Prot. 1986/87:90

19 mars 1987

*Meddelande om
interpellationer*

Mom. 31 (bensinstationspersonalens arbetsmiljö)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

33 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1986/87:89 Ett reformerat tingsrättsförfarande

1986/87:106 Ändring i brottsbalken m. m. (s. k. kontraktsvård m. m.)

1986/87:113 Ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291), m. m.

34 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 18 mars

1986/87:204 av *Agne Hansson* (c) till bostadsministern om åtgärder mot fukt- och mögelskador i byggnader:

Det riksdagsbeslut som kunde fattas i bred enighet om att snabbt hjälpa de småhusägare som drabbats av fukt- och mögelproblem i sina hus var ett viktigt led i kampen mot fukt- och mögelskador i byggnader. Men därmed får ingen låta sig nöjas.

Fukt- och mögelskador i byggnader är ett omfattande och allvarligt problem. Arbetet på att komma till rätta med fukt- och mögelproblemen i hela sin vidd måste gå vidare med obruten intensitet.

En viktig del i det arbetet – sedan ekonomiska möjligheter nu finns för de akut drabbade att få skadorna åtgärdade – är att se till att husen byggs med rätt teknik från början. Därmed slipper man dyra reparationskostnader för att komma till rätta med fukt- och mögelskador i efterhand.

Det går t. ex. inte att skylla på att folk duschar för mycket eller att materielen är bristfällig, när uppenbara brister fortfarande finns i själva konstruktionen och i sättet att bygga. Fortfarande kan hus byggas med uppenbara konstruktionsfel.

Ofta är det en vanlig inställning att yttre estetiska detaljer får kosta vad som helst, medan förebyggande åtgärder mot fukt och mögel inte alls får kosta något.

Trots en omfattande detaljreglering av byggandet är fortfarande normerna så oklara att ett byggande som eftersätter kvalitetskraven kan fortgå. Inte

heller gynnar de statliga lånebestämmelserna ett mer gediget byggande som skyddar mot fukt och mögel. Och fortfarande är det så att estetiska hänsyn kan tillåtas få ohindrad tillämpning bland arkitekter och byggare, medan kvalitetskraven eftersätts.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga bostadsministern:

1. Vilka åtgärder är regeringen beredd vidta i ett fortsatt arbete i kampen mot fukt- och mögelskador i byggnader?
2. Är regeringen beredd att ge de nya byggnormerna som skall börja att gälla den 1 juli 1987 en enkel och klar utformning så att fukt- och mögelskador kan undvikas?
3. Är regeringen beredd att ändra lånebestämmelserna så att kvalitetskraven inte kan eftersättas i byggandet?

den 19 mars

1986/87:205 av Göte Jonsson (m) till justitieministern om ifrågasatt omfördelning av polismanstjänster:

Rikspolisstyrelsen har nu till justitiedepartementet redovisat den begärda översynen av polispersonalens fördelning mellan vissa polismyndigheter.

Enligt rikspolisstyrelsens bestämda uppfattning finns det inte någon polismyndighet som, med nuvarande polisorganisation, har fler polismanstjänster än som erfordras för att uppnå minimivån när det gäller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt service i övrigt till allmänheten. En minskning av antalet poliser skulle innebära avsevärda svårigheter vid berörda distrikt.

Jag har den uppfattningen att det totala antalet polismän måste öka om vi skall kunna bryta den mycket negativa brottsutvecklingstrenden. Det är direkt felaktigt att tro att en förflyttning av polismän mellan distrikten kan lösa problemen.

Frågan beträffande omfördelning av polismän berör hela landet och skall därför enligt min uppfattning behandlas i riksdagen.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga justitieministern:

Avser regeringen att förelägga riksdagen förslag beträffande omfördelning av polismanstjänster?

1986/87:206 av Sten-Ove Sundström (s) till industriministern om ökad förädling av den norrbottniska basindustrins produkter:

Sysselsättningsläget i Norrbotten har under vintern visat en klar tendens till försvagning. Den tidigare positiva sysselsättningsuppgången under 1985 och större delen av 1986 har under 1987 stagnerat.

De statliga basindustrierna som svarar för en dominerande del av industrissysselsättningen i länet signalerar nu fortsatta strukturella insatser. De åtföljande personalminskningarna kommer inte att kunna kompenseras av en ökad sysselsättning inom andra områden enligt länsarbetsnämndens bedömningar.

Länet har trots den positiva trenden under 1985–86 fortfarande landets i särklass högsta arbetslöshet, dubbelt så hög som riksgenomsnittet. Genom strukturåtgärder som aviseras inom basindustrierna LKAB och SSAB förvärras arbetsmarknadsläget snabbt.

Det privata näringslivet/storföretagen har med några få undantag underlåtit att investera i länet. Därför intar de statliga företagen en central roll i länets utveckling.

De ständigt återkommande strukturomvandlingarna i basindustrier har medfört en allt lägre förädlingsgrad på produkterna.

Ett exempel på den utvecklingen är SSAB i Luleå som tidigare hade ett brett produktprogram för stålbyggnads- och varvsområdet m. m. Om det föreliggande strukturförslaget går igenom kommer SSAB i Luleå att förvandlas till ett ämnesverk med en låg förädlingsgrad, med allt vad det innebär av konjunkturkänslighet etc. Det är en utveckling som inte överensstämmer med den färdriktning som angavs i 1982/83 "Utveckling i Norrbotten".

Till de positiva utvecklingsföretagen i länet kan räknas Plannja AB, ett dotterföretag till SSAB, som har gjort stora genombrott på den internationella fordonsmarknaden med t. ex. bildetaljer. Företaget använder sig bl. a. av en avancerad presshärdnings- och förstyrningsteknik för att bearbeta och förädla plåtdetaljer.

En utökad satsning på verksamheter som Plannja bedriver skulle med säkerhet resultera i en breddning av företagets utbud av produkter och ge ett verksamt bidrag till en utökad sysselsättning i regionen.

I dessa tider då basnäringarna utsätts för hårda strukturomvandlingar, och företagsledningarna visar ett mycket svagt intresse för satsningar på nya produkter och nya verksamheter, är det viktigt att de företag som har kunnande och nya tekniskt avancerade produkter ges nödvändiga förutsättningar att utvecklas.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriminister Thage G. Peterson ställa följande frågor:

1. Är industriministern beredd att vidta åtgärder för att få till stånd en ökad förädling av basindustriernas produkter?
2. Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att utvecklingsföretag av den typ som Plannja AB representerar ges nödvändiga utvecklingsresurser?

1986/87:207 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till statsrådet Bengt K. Å. Johanson om konsumentprisindex och reallöneutvecklingen:

Regeringen framtvängde ett löneökningstak på 5 % i 1986 års avtal. I avtalen infördes ett pristak på 3,2 %. Inflationen för 1986 sprängde pristaket, om än knappt. Största prisökningarna gällde livsmedel (6,2 %) och bostadskostnaderna för hyreslägenheter.

Genom att KPI – konsumentprisindex – mäter konsumtionens genomsnittliga sammansättning slår inflationen hårdare mot hushåll som använder större delen av sina inkomster till livsmedel och bostadskostnader. De lägre avlönade har därför fått en klar reallöneförsämring för 1986.

Prisutvecklingen för 1987 är så oroväckande att regeringen infört ett

tillfälligt prisstopp. Samtidigt är löneökningarna för det andra avtalsåret mycket blygsamma.

Sett i ett längre perspektiv har de lågavlönade drabbats hårt av att kostnaderna för livsmedel ökat med 137,6 % och kostnaderna för boende i hyreslägenhet med 164,6 % under den senaste tioårsperioden. KPI har under nämnda tid ökat med 120,3 %.

KPI är ingen bra grund för att mäta reallöneutvecklingen. Den är alltför generell och tar ingen som helst hänsyn till att konsumtionsammansättningen är olika från hushåll till hushåll. Regeringens löneökning begränsande politik har drabbat de lågavlönade hårt. Trots att avtalens pristak överskreds blev det inga förhandlingar, vilket främst missgynnade grupper med hög konsumtion av livsmedel och boende i hyreslägenhet. När avtalsrörelserna i så hög grad styrs av regeringen vore det skäl att se över KPI så att det ger ett rättvist utslag för dem med lägre inkomster.

På grund av SAF:s, de borgerligas, regeringens och de fackliga topparnas felaktiga inflationsteori drivs avtalsrörelserna med utgångspunkt i att löneökningarna är drivkraften i inflationen. Trots de låga löneökningarna 1986 stiger inflationen över målen. Det bör vara dags för regeringen att ompröva sin inflationsteori och kasta blickarna på de vinster, förmögenheter och spekulationsvinster som samtidigt skapas och överväga om inte vinstmaximeringsprinciperna är den egentliga orsaken till hög inflation.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande frågor till lönenämnder Bengt K. Å. Johansson:

1. Är regeringen beredd att ta initiativ till ett mer rättvisande konsumentprisindex (KPI), som kan avläsa prisutvecklingen för olika gruppers konsumtionsammansättning?
2. Vilka slutsatser drar regeringen av sin inflationsteori efter 1986 års utveckling där inflationsmålen överskreds trots mycket låga löneökningar?

1986/87:208 av *Elver Jonsson* (fp) till jordbruksministern om drogproblemen i trafiken:

Vid Nordiska rådets 33:e session i Reykjavik i mars 1985 antogs en rekommendation (rek 22/85) att Nordiska ministerrådet skulle

a) låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna samt

b) utveckla metoder som ger möjligheter för snabb och effektiv analys av förekomsten i organismen av narkotika, såsom cannabis, och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet.

I ministerrådets meddelande beträffande rekommendationen till årets session nämndes helt kort: att Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) i juni 1985 beslutat sätta i gång arbete med att utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken, att ett forskarmöte kring droger och trafik hållits i november 1986, att ett forskningsprojekt på området inlemts 1985 på Stateens rettspsykiatriske institutt i Oslo samt att vissa planer finns att starta ett nordiskt forskningsprojekt kring trafik och läkemedel/narkotika.

Det är synnerligen knäpphändiga uppgifter ministerrådet redovisar i sitt meddelande och jag skulle därför till vår svenska samarbetsminister vilja ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att redogöra för arbetsläget inom Nordiska ministerrådet när det gäller att fullfölja uppdraget beträffande rekommendation 22/85 om drogproblem i trafiken?
2. När avser statsrådet att inför Nordiska rådet kunna redovisa avslutat arbete?

1986/87:209 av *Birger Rosqvist* (s) till miljö- och energiministern om mottagningen av avfall från fartyg:

För att förhindra nedsmutsning av den marina miljön har det tillkommit olika internationella konventioner. Numera gäller MARPOL 73 modifierad genom ett tilläggsprotokoll 1978. Sverige har biträtt denna konvention som är i kraft sedan 1983.

På regional nivå för s. k. "Special areas" har tillkommit 1974 års "Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Area", den s. k. Helsingforskonventionen. Denna innehåller i allt väsentligt samma regler och skyldigheter som MARPOL 73/78 beträffande oljeutsläpp och nedsmutsning av haven men går i vissa avseenden längre så att allt utsläpp och all dumpning av avfall är förbjudet i hela Östersjöområdet, Bälten och Öresund och vidare norrut till en linje söder om Skagen-Göteborg. Samtliga Östersjöstater, Sverige, Danmark, Finland, Sovjetunionen, Östtyskland, Västtyskland och Polen har biträtt denna överenskommelse.

Mot denna bakgrund har vi i Sverige utfärdat lagar, förordningar och tillämpningsbestämmelser. Bl. a. har hamnar och avlastare ålagts att, utan kostnad för det enskilda fartyget, mottaga och förstöra fast avfall, oljeblandat barlastvatten och driftsavfall från fartygs maskinrum.

Mottagning av lastrester från oljetankfartyg samt från kemikalietankfartyg åligger ej hamnarna utan varuägarna och redarna. Oljeblandat barlastvatten skall i första hand mottagas av avlastare av gods. Varken barlastvatten eller det fasta avfallet eller toalettavfallet har egentligen utgjort något problem. Hamnarna har dock i dessa fall ett samordnande ansvar och i övrigt är det hamnarnas skyldighet att kostnadsfritt ta emot allt övrigt avfall.

Hamn får kompensera sig för sina kostnader i dessa sammanhang genom uttagande av generella avgifter, men uttagande av avgift för varje särskilt fartyg får ej ske. Hamnarna kan då generellt höja t. ex. fartygshamnavgiften eller varuhamnavgiften. Statsmakterna har åtagit sig att ersätta utgifter i detta sammanhang som går över 3 % av de samlade intäkterna/år från fartygs- och varuavgifter.

Till följd av den hårda konkurrensen mellan sjöfart och hamnar å ena sidan och andra transportmedel å andra sidan samt det allmänna trycket på rederinäringen har emellertid hamnarna inte kunnat höja sina avgifter ens i takt med inflationen, långt mindre kompensera sig för de kostnader man har för mottagning av avfall. Det har således blivit en nettokostnad accentuerad av de relativt låga oljepriser som gjort återvinning av olja ur avfall olönsamt.

Kostnaderna för mottagning av fast avfall och toalettavfall utgör inte någon större ekonomisk börda för hamnarna. Mottagning av oljeblandat barlastvatten är ganska sällsynt förekommande eftersom bruk av tankar växelvis för olja och vatten i princip inte får förekomma och därför att fartygen i allt större utsträckning är utrustade med länsvattenseparatorer som i tillräcklig omfattning kan rena barlastvattnet. Problemet är mottagning av maskinrumsavfall som både är kostsamt och tekniskt komplicerat. Tidigare var denna sektor undantagen från det allmänna förbudet mot uttagande av avgift i det enskilda fallet men detta undantag från förbudet upphörde 1983.

Normalt driftsavfall från även stora maskinanläggningar borde vara volymmässigt små, men det förekommer att redare och fartygsbefälhavare önskar avlämna tusentals ton; uppenbarligen härrörande från haveri, slarv eller rengöring efter last. Detta har medfört att vissa hamnar uppställt egna kriterier för att förhindra vad man uppfattar som missbruk, t. ex. maximerat volymen för mottagning, vilket saknar stöd i gällande författningar. Svenska hamnförbundet och Sveriges redareförening har med sjöfartsverkets medverkan utfärdat vissa rekommendationer både beträffande mottagningens tekniska del och beträffande definition av driftsavfall, men detta har inte löst problemet.

För att utröna kostnadsläget och omfattningen av avfallsmottagningen har Svenska hamnförbundet hösten 1986 utfört en undersökning i sina 50 kommunalt drivna medlemshamnar beträffande kostnader för mottagning av maskinrumsavfall. Kostnaderna tyder på en nära nog 100-procentig ökning mellan 1985 och 1986.

Det kan med fog befaras, att om detta fortsätter kan man räkna med att de svenska hamnarna 1989/90 har en kostnad på 15–20 milj. kr.

MARPOL 73/78 har global giltighet medan Helsingforskonventionen gäller för de områden och för de stater som inledningsvis här blivit omnämnda. Av Helsingforskonventionens signatärmakter är det numera endast Sverige och Danmark som utan avgifter för den enskilde redaren tar emot avfall eftersom även Finland (1986) tar betalt enligt en bestämd taxa av den enskilde redaren. Övriga länder tar också betalt eller saknar mottagningsordningar, dvs. de tar i praktiken inte emot. De stora hamnarna på kontinenten, i synnerhet Rotterdam, som tidigare kostnadsfritt tog emot oljeavfall, tar numera betalt. I denna utveckling föreligger stor risk att Sverige och Danmark tvingas mottaga snart sagt allt avfall från fartyg som anlöper hamnar i en rad länder under sina resor.

I Danmark är man mycket bekymrad över denna utveckling och där avser man att i olika internationella sammanhang påkalla uppmärksamhet. Det kan inte vara rimligt att hamnar i två länder ensamma skall ta hand om avfall från en mängd nationers fartyg som kommer från stater och hamnar som vägrar utföra motsvarande prestation.

Svenska hamnförbundet och de svenska hamnarna vill självfallet verka för en ren och god marin miljö. Det är av värde att det enskilda fartyget kan lämna ifrån sig miljöstörande avfall i hamn där destruktion kan ske och att det finns incitament härtill – allt för att förhindra att avfallet dumpas i sjön.

Jag vill fråga miljöministern:

Är statsrådet villig att på det internationella planet skyndsamt ta upp frågan om mottagning av avfall från fartyg syftande till införande av kostnadsfri mottagning även i andra stater hamnar?

Prot. 1986/87:90

19 mars 1987

Meddelande om frågor

35 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 18 mars

1986/87:456 av *Anne Wibble* (fp) till finansministern om uppskov med realisationsvinstskatt vid försäljning av bostadsrätter:

Nyligen förekom i pressen uttalanden från en departementstjänsteman på finansdepartementet, med innebörd att det inte är aktuellt att ändra skattereglerna för bostadsrätter så att samma uppskovsrätt skulle införas som redan gäller vid småhusförsäljning. I detta ärende har regeringen under senare tid givit en mängd olika besked:

I valrörelsen 1985 utlovades förbättringar för bostadsrättsinnehavarna. Sedan kom ett utredningsförslag, som tvärtom gick ut på att avskaffa uppskovsrätten för småhusägare. Därefter har ingenting hänt. Nu tycks regeringen vilja lägga hela frågan på is i avvaktan på förslag från en kommande skatteutredning.

Jag vill därför fråga finansministern:

Avser regeringen att lägga fram förslag som ger bostadsrättsinnehavare samma rätt som småhusägare har till uppskov med realisationsvinstskatten?

den 19 mars

1986/87:457 av *Hugo Hegeland* (m) till industriministern om användningen av medlen i förnyelsefonderna:

I en intervju i Dagens Industri den 14–16 mars svarar industriministern på intervjuarens fråga om det kan "vara fel på förnyelsefonderna i sig":

Nu ligger pengarna i fem år. Men om företagen går och drömmer om att kunna få tillbaka oanvända pengar om fem år så kommer den drömmen att spolieras. Åtminstone om det sitter en socialdemokratisk regering.

Detta uttalande av industriministern strider helt mot det beslut som riksdagen fattade i fråga om rätten till oanvända förnyelsefonder. Med anledning härav vill jag fråga:

Förbereder industriministern en proposition om att av företagen icke använda pengar i förnyelsefonderna ej skall återbetalas till företagen?

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

Meddelande om frågor

1986/87:458 av *Göte Jonsson* (m) till socialministern om hemvårdsbidraget:

Riksskatteverket har bestämt att hemvårdsbidraget skall beskattas.

Detta kommer säkerligen att innebära mycket negativa konsekvenser för den viktiga sociala verksamhet som bedrivs med hjälp av hemvårdsbidraget.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att neutralisera de negativa effekterna av riksskatteverkets beslut beträffande hemvårdsbidraget?

1986/87:459 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till justitieministern om kyrkofriden:

Måndagen den 16 mars kl. 06.30 trängde Halmstadspolisen in i Immanuelskyrkan i Halmstad och förde i väg en chilensk flykting som genomförde en hungerdemonstration i kyrkans lokaler. Polisen hade inte varit i kontakt med kyrkans ansvariga, och för att kunna komma in i kyrkan använde man sig av låssmed.

I vårt land har det sedan urminnes tider ansetts råda kyrkofrid. Kyrkorummet med angränsande lokaler skall utgöra en plats där människor skall kunna känna trygghet. Det minsta man kan begära är att om polisen måste hämta någon person ur en kyrka skall detta ske på ett värdigt sätt. Så hade också kunnat ske i Halmstad.

Jag vill med anledning av detta fråga justitieministern:

Anser justitieministern att det fortfarande skall gälla kyrkofrid i Sverige?

1986/87:460 av *Alf Svensson* (c) till socialministern om tvångstestning vid befarad aidsmitta:

I pressen redovisades för en tid sedan hur två män gripits. Männen hade sexuellt utnyttjat minst tio småpojkar. Föräldrarna till pojkarna var, enligt pressen, utom sig av oro över risken för aids.

Polisen eller andra myndigheter kan ingenting göra eftersom lagstiftningen inte tillåter tvångstestning av männen.

För att ge föräldrar till barn som utnyttjats sexuellt – och även kvinnor som utsatts för våldtäkt – klarhet borde rimligen gärningsmännen, om dessa gripits, kunna tvingas till provtagning om brottsoffret så begär.

Avser socialministern att ta initiativ till en lagändring för att möjliggöra tvångstester i vissa fall?

1986/87:461 av *John Andersson* (vpk) till kommunikationsministern om lördagsutdelningen av tidningar:

I ett frågesvar (1986/87:325) i riksdagen den 12 februari i år svarade kommunikationsministern att lördagsutdelningen av tidningar inte berörs av de förändringar som postverket genomför. Men nu meddelas att efter den 6 juni i år kommer 16 linjer i Västerbottens inland att mista lördagsutdelningen av tidningar.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Avser kommunikationsministern att vidta några åtgärder?

36 § Kammarern åtskildes kl. 17.36.

Prot. 1986/87:90
19 mars 1987

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Olof Marcusson

Torsdagen den 19 mars

Talmannen 5

Andersson, Ingrid (s) 37, 38

Andersson, Sten, i Malmö (m) 34, 35, 44, 46, 75

Bager, Erling (fp) 65, 67

Bodström, Lennart, utbildningsminister 37, 38, 39, 40

Eriksson, Berith (vpk) 36, 52, 53

Eriksson, Ingvar (m) 22

Gradin, Anita, statsråd 34, 35, 36

Granstedt, Pär (c) 60, 62, 63, 64

Gustafsson, Hans, bostadsminister 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66

Göransson, Bengt, statsråd 67

Hagberg, Lars-Ove (vpk) 25, 41, 69, 71

Hegeland, Hugo (m) 47, 48, 55, 56

Holmberg, Bo, civilminister 68, 69

Hyttring, Jan (c) 57, 58, 59

Ingvardsson, Margó (vpk) 13, 18, 20

Johansson, Bengt K. Å., statsråd 53, 54, 55, 56

Johansson, Kurt Ove (s) 68

Jonsson, Göte (m) 9, 17, 20, 44, 46, 47

Karlsson, Marianne (c) 42, 43

Leijon, Anna-Greta, arbetsmarknadsminister 49, 50, 51, 52

Nilsson, Kjell (s) 29, 70, 72, 73

Ronne-Björkqvist, Ingrid (fp) 11

Rydén, Rune (m) 38, 39, 40

Sandberg-Fries, Yvonne (s) 15, 19, 21

Sigurdson, Gertrud, socialminister 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48

Svensson, Jörn (vpk) 53, 54

Sörestedt, Birthe (s) 72

Tarschys, Daniel (fp) 42, 49

Tillander, Ulla (c) 24, 33, 71

Welin, Kjell-Arne (fp) 23, 32

Wennerfors, Alf (m) 50, 51, 68, 69

Winberg, Margareta (s) 73

Östh, Rosa (c) 12, 18, 20